

WOB-VERZOEK OF NIET?

Een exploratief onderzoek naar de neiging van burgers om al dan niet informatie dat (nog)niet openbaar is bij de overheid op te vragen.

WOB-VERZOEK OF NIET?

Een exploratief onderzoek naar de neiging van burgers om al dan niet informatie dat (nog)niet openbaar is bij de overheid op te vragen.

Master Public Information Management

Auteur: K.S. Jacobs-Moed

Studentnummer: 532546 16

E-mailadres: k.jacobs@pblq.nl

Onderwijsinstelling: Erasmus Universiteit Rotterdam

Eerste lezer: Dr. J.M. van Veen

Tweede lezer: Prof dr. W.E. (Wolfgang) Ebbers

Aantal woorden hoofdtekst: 21966

Datum: 12 februari 2021

Voorwoord

Deze scriptie markeert het einde van een tijdperk. Een tijdperk van studeren. Na autotechniek, toerisme, geschiedenis en nu de Master of Public Information Management (MPIM) is het wel even welletjes met leren uit de boeken.

Met deze scriptie heb ik geprobeerd om meer kennis te genereren betreft de neiging van mensen om informatie bij de overheid op te vragen in het geval deze nog niet openbaar is. Mijn onderzoek naar de effecten van vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie op passieve openbaarheid is dus voorlopig mijn laatste wapenfeit.

Tijdens mijn vorige studies hing ik nog wel eens in de kroeg en hield ik me bezig met het najagen van vrouwelijk schoon en andere fratsen. Niets van dat alles tijdens de MPIM. Tijdens deze studie had ik een gouden ring om mijn ringvinger als bewijs dat het najagen van vrouwelijk schoon me inderdaad een prachtige vrouw had opgeleverd. Nachtelijke escapades van weleer werden ingeruild door nachten doorhalen met een huilende zoon op de arm. En voor andere fratsen was geen tijd. Elke ochtend mocht ik me weer in een pak hijsen om naar het ministerie van binnenlandse zaken (BZK), het ministerie van onderwijs en cultuur (OCW) of gewoon naar het kantoor van PBLQ te fietsen. Althans, zolang dat heeft geduurd voordat de corona pandemie erin beukte.

Het PBLQ traineeship is een mooie transitieperiode gebleken. Een transitie van jaren door Oost-Afrika zwerven naar een koophuis in het geliefde Scheveningen. Een transitie naar het vaderschap. Een transitie van de NGO-sector naar de publieke dan wel adviessector. En dus ook een transitie van studeren naar niet studeren. Hiermee bedoel ik leren in de klassieke *zin des woords*, want uitgeleerd ben je nooit. Ik ben er namelijk van overtuigd dat het tijdperk dat aanstaande is bomvol persoonlijke en professionele groei zal zitten. Vol met leren dus.

Jarenlang heb ik SPSS en statistiek kunnen vermijden en heb ik altijd gedacht dat men SBS6 zei in plaats van SPSS. Voor deze master ben ik zo gek geweest om me vrijwillig voor de SPSS-leeuwen te gooien. Dat is niet zonder kleerscheuren gebleken. Maar laat juist in die kleerscheuren ware groei nestelen. Terugkijkend ben ik dus blij dat ik het mezelf lastig heb gemaakt door te kiezen voor kwantitatief onderzoek.

Het einde van het traineeship is een deur die dicht gaat, maar zoals Harrie Jekkers (Klein Orkest) dat zo mooi weet te verwoorden: achter elke deur, is weer een andere deur.

Welnu, veel plezier met het lezen van mijn scriptieonderzoek.

Keoma Jacobs-Moed

Scheveningen, 12 februari 2021

Samenvatting

Dit exploratieve onderzoek hoopt met een verkenning bij te dragen aan nieuwe onderzoeksrichtingen op het gebied van openbaarheid van overheidsgegevens en de gedragingen van burgers hierin. Specifiek focust dit onderzoek zich op de mogelijke factoren die de neiging van burgers om al dan niet in een bepaalde situatie, middels een Wob-verzoek, informatie op te vragen bij de overheid kunnen verklaren.

De huidige ICT en bredere technologische ontwikkelingen maken het meer dan ooit mogelijk om overheidsgegevens op een toegankelijke manier openbaar te maken. Dit scriptieonderzoek gaat over openbaarheid van overheidsgegevens, welke is geregeld op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Wob regelt ook het recht van burgers om informatie en documenten op te vragen als deze nog niet openbaar zijn; dit kan met een zogenaamd Wob-verzoek.

Het opvragen van niet openbare informatie bij de overheid, op grond van de Wob, lijkt echter niet zo aantrekkelijk voor burgers te zijn en lijkt hiermee vooral een bezigheid van journalisten. Er is weinig bekend over de beweegredenen en gedragingen van burgers met betrekking tot het opvragen van informatie middels een Wob-verzoek.

Met een survey worden de gegevens verzameld. De neiging van burgers om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen wordt meetbaar gemaakt (afhankelijke variabele) door 4 situatieschetsen, gevolgd door de vraag in welke mate ze bereid zijn om informatie op te vragen bij de overheid. Drie onafhankelijke variabelen worden uitgevraagd door 16 stellingen op een 5-punts Likertschaal. Daarnaast zijn drie controlevariabelen, leeftijd, opleiding en gender meegenomen. De gegevens zijn met behulp van SPSS multiple regressieanalyse geanalyseerd.

De resultaten laten geen significante verbanden zien tussen 1) vertrouwen, 2) winstverwachting, 3) bureaucratische competentie en de neiging van burgers om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen. Alle hypothesen van het onderzoek worden hiermee verworpen.

De conclusie is dan ook dat er amper effecten op de neiging van het indienen van een Wob-verzoek te verwachten zijn aan de hand van de mate van vertrouwen, winstverwachting en/of bureaucratische competentie.

Het exploratieve karakter in een vrijwel nieuw onderzoeksgebied van passieve openbaarheid heeft enkele risico's met zich meegebracht die ook bewaarheid zijn. Achteraf gezien is een kwantitatieve onderzoeksmethode niet de meest gelukkige keuze gebleken. Met name de betrouwbaarheid van de metingen, mede door de dunne theoretische basis, is door de matige validiteit niet optimaal. Het advies is dan ook om een stap terug te doen en eerst met een kwalitatieve onderzoeksmethode te verkennen welke mogelijke factoren een rol spelen bij het al dan niet opvragen van niet openbare informatie.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding onderzoek.....	7
1.2 Maatschappelijke relevantie	8
1.3 Wetenschappelijke relevantie	9
1.4 Positionering onderzoek.....	10
1.5 Leeswijzer	10
2 Onderzoeksontwerp.....	11
2.1 Probleemstelling.....	11
2.2 Doelstelling.....	11
2.3 Onderzoeksmodel	11
2.3.1 Vraagstelling	12
3 Literatuurreview	13
3.1 Begripsbepaling openbaarheid	13
3.1.1 Openbaar hetzelfde als ‘open’ en ‘transparant’	13
3.1.2 Politieke openbaarheid	14
3.1.3 Procedurele openbaarheid.....	14
3.1.4 Passieve openbaarheid.....	14
3.1.5 Actieve openbaarheid	15
3.2 Wet openbaarheid van bestuur (Wob)	15
3.3 Openbaarheid en de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)	16
3.4 Vertrouwen	17
3.4.1 Vertrouwen samenvattend	18
3.5 Performance Expectancy.....	19
3.5.1 Performance Expectancy samenvattend.....	20
3.6 Bureaucratische competenties.....	20
3.6.1 Bureaucratische competenties samenvattend	22
3.7 Verklaringsmodel.....	23
3.8 Hypothesen	24
3.9 In samenhang bekeken.....	24
4 Methode.....	26
4.1 Onderzoeksmethode	26
4.2 Operationalisering.....	26
4.2.1 Likertschaal.....	27

4.2.2	Onafhankelijke variabelen.....	27
4.2.3	Winstverwachting.....	28
4.2.4	Bureaucratische competenties.....	29
4.2.5	Operationalisering samengevat	30
4.2.6	Afhankelijke variabele	32
4.2.7	Controlevariabelen	34
4.2.8	Survey	34
4.2.9	Doelgroep & steekproef	35
4.3	Data-analyse	36
4.4	Kwaliteitsindicatoren.....	36
4.4.1	Betrouwbaarheid.....	36
4.4.2	Validiteit	36
4.4.3	Repliceerbaarheid	37
5	Onderzoeksresultaten en analyse	38
5.1	Opschonen van de data.....	38
5.2	Modelassumpties	38
5.3	Beschrijvende statistieken.....	40
5.3.1	Steekproef	40
5.3.2	Beschrijvende statistieken onafhankelijke variabelen	41
5.3.3	Beschrijvende statistieken afhankelijke variabelen	42
5.4	Toetsstatistieken	43
5.4.1	ANOVA.....	43
5.4.2	Hypothesetoetsing	44
5.5	Verkennde analyse opzoeken van informatie.....	45
6	Conclusie, discussie, aanbevelingen & reflectie.....	47
6.1	Conclusie eerste deelvraag.....	47
6.2	Conclusie tweede deelvraag.....	47
6.3	Conclusies derde deelvraag.....	47
6.3.1	Vertrouwen	47
6.3.2	Winstverwachting.....	48
6.3.3	Bureaucratische competentie	48
6.4	Conclusie hoofdvraag	48
6.5	Tekortkomingen	48
6.6	Wetenschappelijke bijdrage	49
6.7	Discussie	49
6.8	Aanbevelingen vervolgonderzoek	51

6.9	Persoonlijke reflectie op het scriptietraject	53
7	Bibliografie.....	54
8	Bijlagen	58
8.1	Survey	58
8.2	Modelassumpties	72
8.3	SPSS statistieken en grafieken.....	74

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Burgers beschikken mede door alle technologische en ICT-ontwikkelingen over steeds meer informatie en nemen niet meer 'zomaar' iets aan van een overheid. De beter geïnformeerde burger is ook een mondige burger die meer openheid en dus meer gegevens en informatie van de overheid verwacht.

Nederland heeft zich door aan te sluiten bij het Open Government Partnership (OGP) internationaal aan de Open Overheid missie gecommitteerd. Ook heeft Nederland het verdrag van Tromsø ondertekend, dat regels betreft openbaarheid en toegang tot overheidsinformatie voorschrijft. Al met al wordt er vanuit de politiek en de beleidsmakers niet lichtzinnig over openbaarheid en de Open Overheid filosofie gedacht. Toegang tot overheidsgegevens is tevens een belangrijke pijler van het nieuwe *electronic government gedachtengoed*, de e-overheid.

Het belang van openheid lijkt nog existentiëler. Binnen het democratisch openbaar bestuur lijkt openheid randvoorwaardelijk. Om werkelijk democratisch te zijn, zo is de normatieve redeneerlijn, kan de overheid niet zonder een open houding naar de burger (Oliver, 2004). In deze 'open houding' gedachte staat het actiever openbaar maken van overheidsinformatie centraal. Dat wil zeggen dat de overheid niet wacht totdat de kritische, nieuwsgierige of ondernemende burger met een vraag om informatie komt maar deze informatie (pro)actief naar de burger brengt. In de door technologie en informatie gedreven samenleving van vandaag is dat ook meer dan ooit mogelijk.

Echter, nu lijkt het zo dat de overheid nog veel informatie voor zichzelf houdt en pas openbaar maakt als burgers op basis van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob, 1991) een verzoek tot informatie (Wob-verzoek) indienen.

Het recht om niet openbare informatie op te vragen middels een Wob-verzoek dient als het ware als drukmiddel dat ervoor moet zorgen dat alles wat technisch, ethisch en juridisch openbaar kan zijn, ook daadwerkelijk openbaar is.

De Wob is zo ondersteunend aan de beweging van *need to know* naar *right to know*. In andere woorden: Informatie is geen gunst maar een recht. Maar ook na het opvragen van informatie op grond van de Wob blijft (volledige) informatieverstrekking vanuit de overheid vaak uit (Schouten & Bouma, 2018).

Dat het recht op informatie bestaat, wil dus niet meteen zeggen dat dit recht ook door de samenleving wordt gebruikt en door de overheid correct wordt geïnterpreteerd. Het lijkt erop dat het merendeel van de Wob-verzoeken door organisaties, al dan niet in de journalistieke hoek, worden ingediend en dat individuele burgers de weg naar de overheid met hun complexere informatievraag amper weten te vinden (Kain, 2020). Maar ook hier is weinig onderzoek naar gedaan.

Om te weten te komen hoe burgers (dus niet de journalistiek) zich tot de Wob verhouden is het wellicht zinvol om het gedrag omtrent het opvragen van niet-openbare informatie ('Wob-gedrag') van specifieke burgers eerst nader te bestuderen. Vandaar dat deze scriptie de factoren gaat onderzoeken die een rol spelen in de neiging van burgers om al dan niet in een bepaalde situatie en Wob-verzoek in te dienen.

De informatie behoeftige burger is immers geen 'lastige' burger maar, zoals De Raad voor het openbaar bestuur (ROB) het stelt, is openbaarheid van overheidsgegevens een absolute randvoorwaarde voor goed burgerschap en een functionerende democratie (ROB, 2012).

1.2 Maatschappelijke relevantie

Een gezonde vertrouwensrelatie is de basis voor een volwassen democratie. Daar hoort een open houding bij. Een vitale democratische samenleving zonder deze open houding en vertrouwen is lastig voor te stellen. Openbaarheid van overheidsgegevens is hierin cruciaal. Femke de Vries geeft in haar oratie ‘Leidt transparantie tot meer vertrouwen in de toezichthouder’ een pakkende opsomming van de maatschappelijke relevantie die ook op dit onderzoek van toepassing zijn (Vries, 2016). De volgende maatschappelijke doelen zijn verbonden aan transparantie door middel van openbaarheid:

- Stimuleren burgerparticipatie;
- Wederzijds vertrouwen tussen samenleving en het openbaar bestuur;
- Marktwerving en economie (bv. geïnformeerde beslissingen op basis van overheidsdata);
- Verantwoording van bestuur aan volksvertegenwoordiging en burger;
- Versterken legitimiteit;
- Integer openbaar bestuur.

Met de uitvoering van dit onderzoek wordt nieuwe kennis opgedaan over de relatie tussen openbaarheid door de overheid en het Wob-gedrag van haar burgers.

Het onderzoek geeft enerzijds inzicht in de achterliggende factoren die iets vertellen over het gedrag van burgers voor het al dan niet indienen van een Wob-verzoek om meer informatie boven water te krijgen. Hiermee wordt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) vanuit een burgerperspectief benaderd. Er kan zo wellicht een beter begrip ontstaan hoe openbaarheid interacteert met de informatiebehoefte van burgers. Hiermee kunnen handvaten geboden worden om de visie van een open houding om te zetten in concrete stappen die ook daadwerkelijk bijdragen aan de doelstellingen van de Open Overheid filosofie.

Anderzijds kan het onderzoek voor de overheid inzichten bieden waarmee zij de dienstverlening – informeren van de burger – mogelijkwijs beter kan inrichten. Hiermee probeert dit onderzoek het burgerperspectief beschikbaar te stellen voor beleidsmakers.

Dit onderzoek beoogt verder een bijdrage te leveren aan de ambitie van de overheid om de burger in stelling te brengen. Dit zou kunnen door de informatiepositie van de burger te versterken waarmee de eigen belangen verdedigd kunnen worden. Hier hoort ook een heldere communicatie bij. Daar is gezien het programma ‘direct duidelijk’¹ al aandacht voor bij de Rijksoverheid. Dit onderzoek kan mede in kaart brengen of taalgebruik een rol speelt bij het Wob-gedrag van burgers.

Tevens kan dit onderzoek bijdragen rondom het gesprek betreft de participatiesamenleving. In de voorgestelde participatiesamenleving is er veelvuldig contact tussen burger en overheid. Zo ook in het proces van het indienen en afhandelen van een informatieverzoek onder de Wob. Openbaarheid is een centrale notie binnen de participatiebeweging en daarom kan ook dit onderzoek daar een bijdrage aan leveren.

¹ <https://www.directduidelijk.nl/>

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Er is nog relatief weinig wetenschappelijke onderzoek naar de rol van passieve openbaarheid binnen het onderzoeksveld van Open Overheid en openbaarheid. De wetenschappelijke literatuur focust zich ook sterk op actieve openbaarheid, dat wil zeggen het uit eigen beweging openbaar maken van informatie. Juist deze nog weinig onderzochte passieve openbaarheid staat in dit onderzoek centraal. In essentie ligt de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek in de verkenning van dit relatief nieuwe onderzoeksterrein van passieve openbaarheid. Met dit onderzoek wordt door middel van het toetsen van bepalende concepten en theoretische inzichten, die van invloed zijn op het Wob-gedrag van burgers, geprobeerd de huidige kennis aan te vullen.

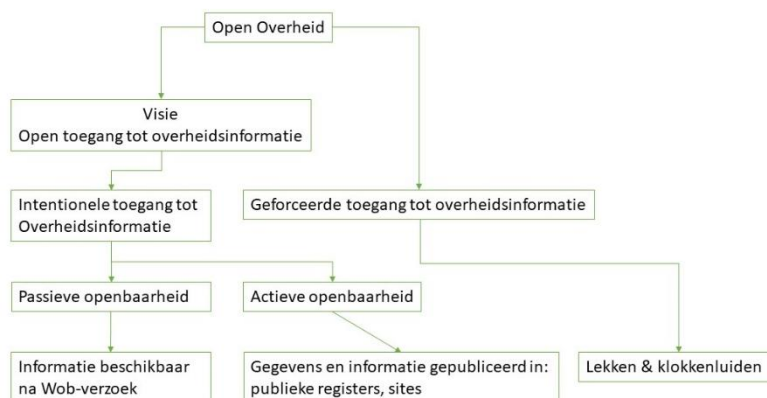
De huidige wetenschappelijke literatuur focust zich in grote mate op het begrip transparantie in plaats van openbaarheid. In veel onderzoeken worden openbaarheid en transparantie als inwisselbare begrippen voorgesteld (Bertot, Jaeger & Grimes, 2010). Deze transparantie-literatuur ondersteunt veelal een normatief debat dat de voor- en nadelen van transparantie binnen een democratisch openbaar bestuur weergeven (Heald, 2006; Bannister & Connolly, 2011). Onderwerpen zijn bijvoorbeeld manipulatie van openbare informatie (Webster, 2002), corruptiebestrijding (Piotrowski & Borry, 2010), onderhandelingspositie van de burger (Bovens, 2000) en de rol van ICT in de Open Overheid trend van de laatste decennia (Bekkers, 2005). Het gaat dan steeds over actieve openbaarheid binnen de klassieke *Freedom of Information Acts (FOI)*. Zo stelt Worthy (Worthy, 2010) dat in het Verenigd Koninkrijk (VK) de *Freedom of Information Act 2000* (het equivalent van de Wob) wel tot een actieve openheid heeft geleid maar niet tot meer vertrouwen van burgers in de overheid.

Dit onderzoek probeert het wetenschappelijke debat te verrijken met:

- een nadrukkelijke focus op openbaarheid in plaats van op het meer gebruikelijke begrip transparantie;
- aandacht voor de rol van passieve openbaarheid in plaats van actieve openbaarheid.

Daarnaast is dit onderzoek ook vernieuwend en relevant in die zin dat het zich niet zozeer bezig houdt met de mogelijke effecten van openbaarheid (waarvan transparantie er een kan zijn) maar met de *drivers* van deze effecten.

Hieronder een schematische weergave (fig. 1) van de positionering van passieve openbaarheid in het onderzoeksveld van Open Overheid:

Figuur 1: positionering passieve openbaarheid

Dit onderzoek probeert hiermee, in algemene zin, een empirische bijdrage te leveren aan het debat betreft de zin en onzin, het nut en de gevaren van een Open Overheid.

1.4 Positionering onderzoek

Alleen de slogan van PBLQ² ‘Verbinders in de informatiesamenleving’ zegt al iets over de positionering van dit scriptieonderzoek. Centraal in dit onderzoek staat namelijk deze beschikbaarheid en toegankelijk van informatie. Zonder openbaarheid van overheidsgegevens geen informatiesamenleving.

De relevantie van dit onderzoek in het licht van de Master Public Information Management (MPIM) van de Erasmus Universiteit Rotterdam is daarnaast gelegen in de relatie tussen burger en overheid in een informatiecontext. Een informatie-omgeving die door de huidige ICT-ontwikkelingen in een totaal ander daglicht staan dan de minder op technologie en data gebaseerde samenleving van 20 jaar geleden.

De huidige trend naar steeds meer openbaarheid van gegevens is niet los te zien van de ontwikkelingen in de ICT en informatiesystemen die de mogelijkheden van openbaarheid aanzienlijk hebben vergroot. Dit onderzoek legt de focus niet op deze achterliggende techniek maar op het resultaat ervan: in de praktijk is er namelijk steeds meer openheid van overheidsgegevens én tevens een samenleving die deze openbaarheid ook verwacht, of zelfs eist.

Binnen de MPIM is veelvuldig ter sprake gekomen dat de rol van de overheid onder druk van technologische ontwikkelingen aan het veranderen is. Dit is met betrekking tot openbaarheid van overheidsgegevens ook een centraal thema.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de concepten die in relatie staan tot passieve openbaarheid behandeld en in relatie tot elkaar gezet. Vanuit de literatuurreview worden hypothesen opgesteld en samengevoegd in een conceptueel model.

In hoofdstuk 3 wordt het onderzoeksontwerp en de methode beschreven. Allereerst wordt het type onderzoek inclusief afbakening en aanpak beschreven. Verder komen operationalisering van de concepten uit het theoretisch kader aan bod. Hoofdstuk 3 sluit af met de kwaliteitsindicatoren betrouwbaarheid, validiteit en repliceerbaarheid.

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. Eerst zal het proces van dataopschoning gerapporteerd worden alvorens de beschrijvende statistieken te presenteren. Vervolgens worden de modelassumpties voor *Multiple Regressie Analyse* (MRA) gecontroleerd. Als laatste worden in hoofdstuk 4 de toetsstatistieken behandeld waarbij het toegepaste model wordt getest en de opgestelde hypothesen worden getoetst.

In hoofdstuk 5 worden de conclusies in een bredere context geplaatst, bediscussieerd en opgevolgd door een set aan aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Ook worden de tekortkomingen van het onderzoek behandeld en sluit hoofdstuk 5 af met een reflectie op het onderzoek.

² De Master Public Information Management (MPIM) van de Erasmus Universiteit Rotterdam is onderdeel van het traineeship dat ik volg bij adviesbureau PBLQ.

2 Onderzoeksontwerp

2.1 Probleemstelling

Focus van dit onderzoek is de openbaarheid van overheidsgegevens ten behoeve van een goed functionerend democratisch openbaar bestuur. Het Open Overheid gedachtengoed krijgt onder andere door de steeds verdere informatisering van de samenleving een steeds prominentere plek in het debat over ‘goed’ openbaar bestuur.

De rol en functie van passieve openbaarheid (het recht op het indienen van een ‘Wob-verzoek’) blijft echter onderbelicht, in zowel de praktijk als in wetenschappelijk onderzoek. Dit onderzoek richt zich juist op dit deel, passieve openbaarheid, van de Open Overheid visie.

Om de Open Overheid filosofie ten volste te benutten zal beter en meer nagedacht moeten worden over thema’s als de toegankelijkheid, werkbaarheid en/of inzetbaarheid van passieve openbaarheid. Enkel en alleen de pijlen richten op actieve openbaarheid – uit eigen beweging informatie en documenten openbaar maken – is het halve werk.

2.2 Doelstelling

Dit onderzoek heeft tot doel theorie betreft de neiging van burgers om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen te toetsen alsook nieuwe theoretische denkrichtingen aan te wijzen, door hypothesen gebaseerd op een literatuurreview, te confronteren met empirische data, opgehaald met een online vragenlijst (inclusief vignetten).

Dit onderzoek heeft echter een wat hybride karakter door de exploratieve maar toch kwantitatieve onderzoeksmethode. Dit is ook te zien in de tweeledigheid van de onderzoeksdoelstelling. Deze is namelijk naast theorie toetsend (primair) ook deels theorie vormend en verkennend van aard.

Het primair toetsende uitgangspunt van dit onderzoek toetst de beschikbare theorie betreft de neiging om al dan niet een informatieverzoek in te dienen. Echter, omdat er nog weinig bekend is op dit onderzoeksterrein heeft het ook een exploratief karakter, en kan het hierdoor mede bijdragen aan versterking van deze theorievorming.

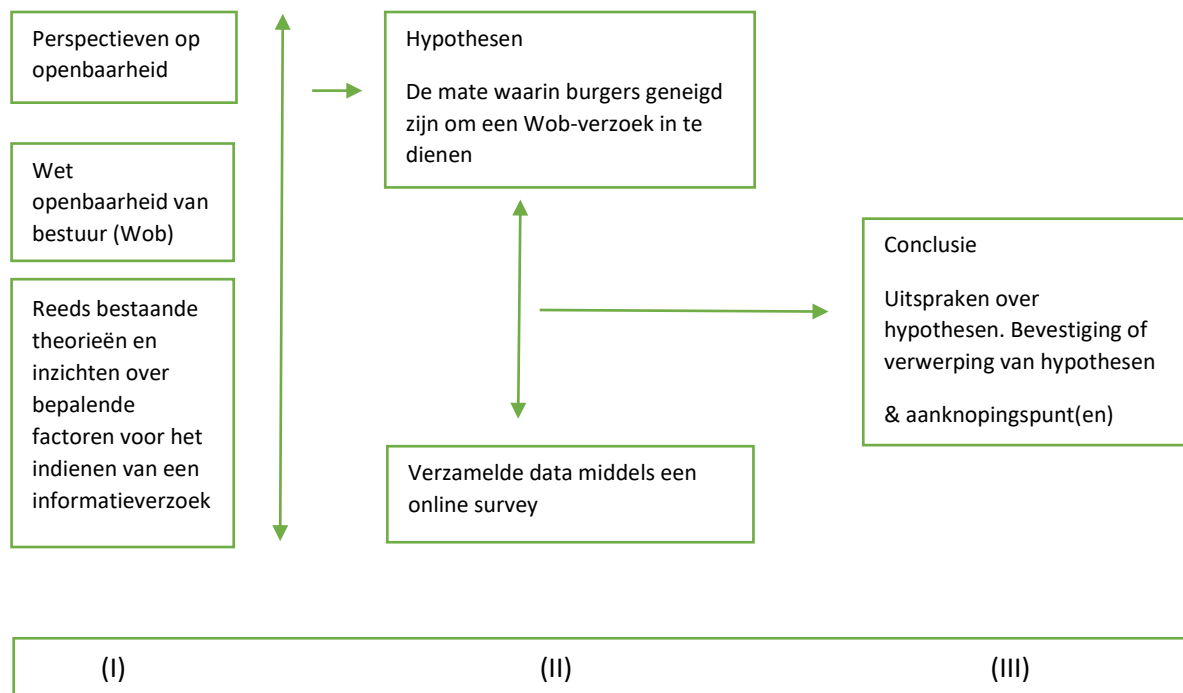
Ondanks het hybride en exploratieve karakter is het onderzoek in essentie nog steeds deductief en kwantitatief van aard en toetst een centrale hypothese.

2.3 Onderzoeksmodel

Onderstaand model (fig. 2) geeft (I) weer dat het concept openbaarheid van overheidsgegevens onder de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) wordt onderzocht, samen met de analyse en begripsbepaling van factoren die mogelijk van invloed zijn op de neiging van burgers om een Wob-verzoek in te dienen. Hiervoor wordt een literatuurreview uitgevoerd.

(II) De samenhang van deze begrippen, beschreven in de literatuurreview, vormen de basis voor de opgestelde hypothesen. Middels een survey worden de onderzoeksgegevens verzameld.

(III) Uit de confrontatie van de hypothesen met de onderzoeksdata (survey) volgen uitspraken, bevestigen of verwerpen van hypothesen, over de mate waarin de vastgestelde factoren de neiging voor het indienen van een Wob-verzoek verklaren.

Figuur 2: Onderzoeksontwerp

2.3.1 Vraagstelling

De doelstelling en structuur van het onderzoek leiden tot de volgende hoofdvraag:

Welk factoren verklaren de neiging van burgers om niet openbare overheidsinformatie op te vragen, middels een Wob-verzoek.

De deelvragen die hieruit voortvloeien zijn:

1. *Welke hypothesen kunnen vanuit de wetenschappelijke literatuur worden opgesteld met betrekking tot de mate waarin burgers geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen?*
2. *Wat laten de resultaten uit de survey zien betreft de mate waarin burgers geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen?*
3. *Welke conclusies kunnen getrokken worden, met betrekking tot de effecten van de onderzochte factoren, op de neiging van burgers om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen, nadat de hypothesen geconfronteerd zijn met de surveygegevens?*

3 Literatuurreview

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste concepten behandeld, in relatie tot elkaar gezet en wordt een begrippenkader opgesteld die de hypothese van het onderzoek voeden. Allereerst wordt de context van het onderzoek conceptueel geduid door 1) het begrip ‘openbaarheid’ in al zijn facetten uiteen te zetten en 2) het wettelijk kader te omschrijven. Dit hoofdstuk beantwoordt tevens de eerste deelvraag.

3.1 Begripsbepaling openbaarheid

“Openbaarheid, dat is de groote, algemeene school van politieke opvoeding. Waar zij bestaat is de vorming van een afzonderlijken stand voor het staatsbestuur over het algemeen niet nodig”
(Nationaal Archief)

Johan Rudolph Thorbecke

Een zelf respecterend openbaar bestuur zal zichzelf de democratische norm op leggen om openheid van zaken te geven. Geheel normatief, maar openbaarheid is een ‘no brainer’ en onderdeel van ‘algemene politieke opvoeding’, aldus de staatsman van weleer. Deze drietrappige redenering, democratie- goed openbaar bestuur-openbaarheid, leeft nog steeds sterk in veel van de hedendaagse democratieën (Pollitt & Bouckaert, 2004). Gezien de sterke groei van het Open Government Partnerschap (OGP) lijkt het thema openbaarheid ook mondiaal hoog op de agenda te staan.

Zo makkelijk als Thorbecke het stelt lijkt het ook weer niet. Er zijn immers ook andere uitgangspunten van goed bestuur die op gespannen voet staan met openbaarheid. Denk aan het principe van beleidsintimiteit en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Beide principes komen ook terug in de weigeringsgronden die zijn opgenomen in de Wob (artikel 11 lid 1 en 2).

Om de burger bij het overheidshandelen te betrekken moet het allereerst toegang hebben tot informatie van de overheid. Deze toegang wordt werkelijkheid door openbaarheid. Voorheen was dit met name in de vorm van overheidsvoorlichting aan burgers. Of door het in publiek spreken zoals Thorbecke dat in de 19de eeuw deed. Tegenwoordig speelt het ontsluiten van informatie via internet een steeds prominentere rol in openbaarheid van overheidsinformatie. Openbaarheid is hiermee ook in een ander daglicht komen te staan. Gezien de vele initiatieven die op het terrein van openbaarheid spelen, en het in het verlengde liggende concept transparantie, lijkt het belang voor een na behoren functionerende democratie onbetwist. Het bijzondere van openbaarheid in relatie tot democratisch openbaar bestuur is dat openbaarheid niet alleen een gevolg is van ‘goed’ democratisch bestuur, maar dat openbaarheid tegelijk ook faciliterend is aan een goed democratisch bestuur (Hood & Heald, 2006).

3.1.1 Openbaar hetzelfde als ‘open’ en ‘transparant’

De term ‘Open Overheid’ is *trending*. Zie de vele initiatieven en actielijnen die er momenteel bij zowel de Rijksoverheid als de medeoverheden lopen. Denk aan programma’s en projecten als het Leer- en expertisepunt Datagedreven werken (LED) en het Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatiehuishouding (RDDI). Al lijkt ‘open’ hier een-op-een vervangbaar met ‘openbaarheid’, dat is het niet. Met open wordt meer verwezen naar een open houding van de overheid richting de burgers. Op open-overheid.nl is het verschil tussen transparantie en openheid geïllustreerd aan de hand van een metafoor van een huiskamer, welke ook meteen weergeeft dat ook openbaarheid niet hetzelfde is als openheid; “Het is transparant als je geen gordijnen hebt hangen, want dan kunnen

buren door de ramen bij je naar binnen kijken. Je bent open als je je ramen opent, zodat iedereen bij je binnen kan stappen of door het open raam met je in gesprek kan gaan”.³ Theoretisch gezien valt alleen actieve openbaarheid onder de noemer transparant. Het gedwongen – passief – openbaren van informatie lijkt daarmee beter te conceptualiseren als openbaarheid omdat het transparantie ‘achteraf’ is.

Openbaarheid en de mate van openbaarheid van het openbaar bestuur kan vanuit verschillende invalshoeken worden benaderd: van bestuurlijk en economisch tot juridisch en organisatorisch. In dit onderzoek staat het bestuurlijk perspectief centraal. Hierin kan een onderscheid in openbaarheid gemaakt worden tussen 1) politieke openbaarheid, 2) actieve en 3) passieve openbaarheid en in mindere mate ook 4) procedurele openbaarheid (Daalder, 2005).

3.1.2 Politieke openbaarheid

Met de politieke openbaarheid wordt de plicht tot openbaarheid van het bestuur naar de volksvertegenwoordiging bedoeld. Deze plicht komt voort uit Grondwet artikel 68 en is voor de provincie (Provinciewet) en de gemeenten (Gemeentewet) uitgewerkt in respectievelijk artikel 167 en 169. Met dit recht op informatie kunnen alle volks vertegenwoordigende instituties hun democratische rol als controleur van het bestuur vervullen. Zou er geen openbaarheid van informatie zijn dan kan deze taak onmogelijk vervuld worden. Politieke openbaarheid raakt de kern van het democratisch proces zoals wij dat kennen in Nederland. Ook bij politieke openbaarheid is een onderscheid te maken tussen actief en passief. Het staat bestuurders, de ministers bijvoorbeeld, vrij om zelf actief politieke informatie te verstrekken aan de Tweede Kamer. Dit – actieve openbaarheid – is eerder regel dan uitzondering. In het voorbeeld van een minister in relatie tot de Tweede Kamer, zal alleen beroep gedaan worden op Grondwet artikel 68 als Kamerleden vermoeden dat er meer informatie beschikbaar is dan de minister heeft vrijgegeven. Dit is een extreme variant van passieve openbaarheid binnen de politieke arena. Minder dwingend, maar nog steeds passief, is een verzoek om informatie van een Kamerlid aan een minister. Het onderscheid tussen actief en passief zit in het eigen initiatief versus op verzoek openbaar maken van overheidsinformatie.

3.1.3 Procedurele openbaarheid

Procedurele openbaarheid is de minst relevante invalshoek voor dit onderzoek. Voor de volledigheid heel kort wat dit begrip omvat: Openbaarheid in procedurele zin betreft de informatieverstrekking bij gerechtelijke procedures. Het gaat dan om verplichtingen van bestuursorganen om stukken aan te leveren die in een zaak worden verlangd. Ook vallen naast deze rechterlijke procedures de bestuurlijke voorprocedures onder de noemer van procedurele openbaarheid (Daalder, 2005).

3.1.4 Passieve openbaarheid

Openbaarheid voor burgers is in Nederland formeel-juridisch geregeld in artikel 10 van de Grondwet en is wettelijk uitgewerkt in de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Met de Wob heeft iedere burger toegang tot informatie door de mogelijkheid van een zogenaamd Wob-verzoek.

Met een dergelijk verzoek om informatie - gericht tot een bestuursorgaan - moet het aangaande bestuursorgaan de verzochte informatie over een bestuurlijke aangelegenheid, neergelegd in vooraf gedefinieerde documenten, openbaren. Dit betekent niet dat de opgevraagde informatie ook daadwerkelijk wordt verschaft, en dus openbaar wordt gemaakt. Er zijn weigeringsgronden in de Wob opgenomen. Rechten en plichten in de Wob komen in paragraaf 3.2 nog uitgebreid aan bod.

³ <https://www.open-overheid.nl/open-aanpak/transparant-is-open-of-niet/>

3.1.5 Actieve openbaarheid

Naast dat informatie op verzoek openbaar wordt regelt de Wob ook actieve openbaarheid, dat willen zeggen dat de overheid op eigen initiatief informatie openbaar maakt. Actieve openbaarheid heeft ook in de recent (26/01/2021) door de Tweede Kamer aangenomen initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid (Woo) een prominenter rol.

De plicht tot actieve openbaarheid komt voort uit artikel 8 van de Wob en vindt zijn oorsprong in grondwetsartikel 110. Artikel 8.1 van de Wob schrijft voor dat de overheid uit eigen beweging gegevens en informatie openbaar maakt als dat ten goede van de samenleving en democratische bestuursvoering komt. Het bestuursorgaan moet hierin zelf de overweging maken of het openbaren van informatie in het belang is van een goede democratische bestuursvoering. Naast de Wob verlangt ook de gedragscode openbaar bestuur deze openheid.⁴

De openbaarheid die wettelijk is verankerd voor de volksvertegenwoordiging (politieke openbaarheid) staat niet los van de openbaarheid voor burgers die is vastgelegd in de Wob. Wanneer overheidsinformatie openbaar wordt via de politieke arena zal dit ook voor de burger beschikbaar worden. Andersom geldt dat ook: als overheidsinformatie via een Wob-verzoek openbaar is dan is deze automatisch ook openbaar voor de volksvertegenwoordiging. Formeel staan beide regimes van openbaarheid los van elkaar, in de praktijk komen ze eigenlijk altijd samen.

Openbaarheid is wettelijk ook vastgelegd in de Archiefwet. Het gaat hierbij niet om informatie maar om archiefbescheiden. De archiefwet stelt dat door het overbrengen van archiefbescheiden naar een archiefplaats openbaarheid voor de gestelde bewaartermijn wettelijk is gegarandeerd. Voor openbaarheid is toegankelijkheid geen voorwaarde, voor transparantie is dat wel (Bouwman, 1996).

Samengevat is openbaarheid onmiskenbaar onderdeel van transparantie en transparantie weer randvoorwaardelijk voor openheid. Dit onderzoek richt zich met een nadrukkelijk focus op openbaarheid op de bouwsteen van een mogelijk transparant en Open Overheid.

3.2 Wet openbaarheid van bestuur (Wob)

Iedere burger heeft het recht om bij een overheidsinstantie, met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)⁵, informatie op te vragen die (nog)niet openbaar is. Anders gezegd regelt de Wob het recht tot overheidsinformatie. Deels schrijft de wet actieve openbaarmaking, dat wil zeggen uit eigen beweging, voor:

“Het bestuursorgaan dat het rechtstreeks aangaat, verschaft uit eigen beweging informatie over het beleid, de voorbereiding en de uitvoering daaronder begrepen, zodra dat in het belang is van een goede en democratische bestuursvoering” (artikel 8 lid 1).

Gezien bovenstaand artikel is er een brede interpretatie mogelijk van ‘in het belang van goede democratische bestuursvoering’. De Wob is dan ook befaamder voor het recht op het indienen van een informatieverzoek (Wob-verzoek) als informatie niet actief of vrijwillig openbaar wordt gemaakt.

In feite is elk verzoek om informatie gericht aan een bestuursorgaan dat betrekking heeft op een bestuurlijke aangelegenheid een Wob-verzoek, en is dus de Wob hier van toepassing op. Dat houdt in dat het bestuursorgaan zich ook aan de Wob dient te houden bij het beantwoorden van het verzoek. Er is geen standaard format of formulier waarmee een Wob-verzoek ingediend kan worden.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kwaliteit-en-integriteit-overheidsinstanties/gedragscode-openbaar-bestuur>

⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005252/2018-07-28>

Dit is bijvoorbeeld in de Verenigde Staten wel het geval.⁶ Een Wob-verzoek is zogezegd 'vormvrij'. Dat kan dus per telefoon, brief of email. Dit biedt veel mogelijkheden voor burgers om op een zelf te kiezen methode een verzoek in te dienen. Dit onderzoek zal ook laten zien dat de vele mogelijkheden voor de burger (in de rol van aanvrager) ook onzekerheden met zich mee brengen.

Volgens Artikel 3 lid 2 heeft de indiener de plicht om voldoende duidelijk aan te geven om welke bestuurlijke aangelegenheid het gaat of welk specifiek document wordt verzocht openbaar te maken. Een mate van concreetheid is zogezegd nodig om aan het verzoek te kunnen voldoen. Is het verzoek echter niet precies genoeg of te algemeen geformuleerd dan heeft het bestuursorgaan de plicht om de indiener te vragen om het verzoek te preciseren (artikel 3 lid 4). Het is overigens niet vereist om een belang bij het informatieverzoek te stellen.

Informatie hoeft niet altijd te worden vrijgegeven als daar middels een Wob-verzoek om wordt gevraagd. Artikel 10 en 11 vormen een opsomming aan weigeringsgronden en uitzonderingen. Je kan dan denken aan staatsbelang, bedrijfs- en fabricagegegevens of het belang van internationale betrekkingen. Ook vallen persoonsgegevens, als ze een aanwijsbare inbreuk op de persoonlijke levenssfeer bevatten, hieronder. Verder zijn de persoonlijke beleidsopvattingen van de ambtenaar beschermd in artikel 11, lid 1 t/m 4. Deze persoonlijke beleidsopvattingen kunnen met welbevinden van de aangaande ambtenaar echter alsnog openbaar worden gemaakt. Het is voor de indiener niet (altijd) op voorhand vast te stellen of er weigeringsgronden gelden op zijn/haar verzoek.

Het recht op informatie betekent niet dat een informatieverzoek per definitie wordt ingewilligd. Er volgt wel altijd een besluit maar dit besluit kan dus ook een afwijzing zijn. Tussen het informatieverzoek en het informatiebesluit van het bestuursorgaan zitten vooraf veel onzekerheden.

3.3 Openbaarheid en de Wet openbaarheid van bestuur (Wob)

De Nederlandse overheid beweegt duidelijk naar meer actieve openbaarmaking. Het recht op informatie, ook al is deze nog niet openbaar, is geregeld per wet, de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Deze beweging naar meer actieve openbaarmaking is zichtbaar in de vele initiatieven op lokaal en internationaal niveau alsook in wet- en regelgeving. Denk aan het Open Government Partnerschap (OGP), de novelle initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid (Woo), Rijksprogramma's zoals het Leer- en Expertisepunt Datagedreven werken (LED), Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatiehuishouding (RDDI) en het actieplan Open Overheid.

Deze trend van actieve openbaarheid is naast de praktijk ook zichtbaar in de literatuur. De literatuur wijst namelijk ook overduidelijk naar een sterke toename van het belang dat aan openbaarheid wordt toegekend (Pollitt & Bouckaert, 2004; Hood & Heald, 2006).

Juridisch gezien is elk informatieverzoek aan een bestuursorgaan in feite een Wob-verzoek, ongeacht vorm, en moet deze als dusdanig door het bestuursorgaan worden behandeld. In theorie zou dit drempelverlagend moeten werken voor het indienen van een Wob-verzoek. Ook het niet hoeven vermelden van het belang faciliteert de burger bij het naar eigen inzicht opvragen van informatie. Het verzoek moet echter wel precies genoeg zijn, zie artikel 3 lid 2, om in aanmerking te komen voor beantwoording. Zoals in paragraaf 3.2 ook al staat is dit echter geen vrijbrief om een verzoek om openbaarheid af te wijzen. Hier zal een wisselwerking tussen verzoeker (precieze formulering) en behandelaar (vragen om een precieze formulering) plaatsvinden.

Daarnaast zijn er onder de Wob enkele uitzonderingsgronden opgenomen omdat de Open Overheid filosofie niet van absolute aard is, dat wil zeggen dat alles openbaar moet zijn. Openbaarheid krijgt

⁶ <https://foia.state.gov/Request/Submit.aspx>

hierdoor naast een het in het debat veel gehoorde democratisch principieel karakter ook een functioneel karakter. Openbaarheid moet de samenleving dienen, en de gedachte is dat in sommige gevallen het niet openbaren van gegevens de samenleving meer dient dan het wel openbaren. Vandaar de uitzonderingsgronden die zijn opgenomen in de Wob.

Een laatste aspect dat benadrukt dient te worden is de nuance tussen openbaarheid en transparantie. We hebben gezien dat transparantie niet mogelijk is zonder openbaarheid en openbaarheid, en met name een open houding, gebaat is bij transparantie. Openbaarheid van overheidsgegevens is in zekere zin een onmisbare schakel voor zowel een transparante als Open Overheid maar daarmee zijn transparantie en openbaarheid nog geen synoniemen van elkaar.

Expliciet is ervoor gekozen om geen definitie(s) van transparantie en openbaarheid naast elkaar te zetten. Enerzijds omdat transparantie gezien kan worden als een containerbegrip en zeer subjectief is en anderzijds omdat het juist om de verhouding tussen de twee concepten gaat en niet zozeer om de verschillen ertussen.

3.4 Vertrouwen

Een vaste definitie voor vertrouwen is door de hoge mate van abstractie en complexiteit lastig te formuleren. Vanuit sociaalpsychologisch perspectief is vertrouwen een mentaal proces dat tussen personen of personen en instituties afspeelt. Vertrouwen in de ander betekent dat die ander geen misbruik van de situatie maakt, terwijl het daar gezien de relatie wel toe in staat is (Gefen & Pavlou, 2012). In de context van dit onderzoek gaat het dan om of de overheid geen misbruik maakt van zijn informatiepositie door onterecht informatie niet openbaar te maken.

Als we het hebben over vertrouwen is het goed om te beseffen dat vertrouwen geen gegeven is maar een perceptie van de geloofwaardigheid van een ander. De literatuur heeft verschillende perspectieven (o.a. management, psychologie, filosofie, economie) op vertrouwen uitgewerkt. Voor dit onderzoek is het integrale vertrouwensmodel van David Schoorman et al. (2007) als uitgangspunt gebruikt. Het model, inclusief de definitie van vertrouwen dat hierin wordt beschreven, probeert vertrouwen over strikte wetenschappelijke disciplines heen te tillen door multidisciplinaire inzichten samen te voegen.

Vertrouwen of het ontbreken ervan speelt mogelijk een rol in de intrinsieke motivatie om een Wob-verzoek in te dienen. Vertrouwen draait bij Luhmann (1979, 2000) in essentie om het verlagen van de complexiteit. Burgers hebben immers niet alle mogelijke informatie waar een besluit op gebaseerd kan worden en het is uiterst onzeker en complex om een inschatting van toekomstscenario's te maken. Vertrouwen hangt hiermee ook samen met het idee van *perceived risk*. Het is immers niet gezegd dat dit vertrouwen wordt 'beantwoord' met betrouwbaar of voorspeld gedrag (Horst, Kuttschreuter & Gutteling, 2007).

Een dergelijke rationele risicoschatting maken op basis van (alle) beschikbare gegevens is praktisch niet uitvoerbaar. Rationaliseren van de opties alleen is dan niet meer afdoende omdat simpelweg niet alle informatie voor handen is. Om in actie te komen of te besluiten om niet te handelen is dan volgens Luhmann (2000) vertrouwen nodig. Vertrouwen is een methode om de ervaren complexiteit te versimpelen en kleiner te maken.

Ook al lijkt vertrouwen in hoge mate een persoonlijke kwestie, dat zich afspeelt tussen personen, is het niet ongewoon om persoonlijk vertrouwen te abstraheren en te veralgemeniseren naar

organisationeel of institutioneel niveau (Levi & Stoker, 2000; Zucker, 1986). Zoals ook in dit onderzoek het geval is.

Vertrouwen is verder ook een centraal begrip in de *technology acceptance* literatuur (o.a. *UTAUT*) (Carter & Bélanger, 2005; Shin, 2010; Venkatesh, Thing, Chan, Hu & Brown, 2011). In de context van technologie worden veelal twee vormen van vertrouwen gemeten: vertrouwen in de technologie én de overheid zelf. Omdat het hier niet om technologie gaat ligt de focus primair op het vertrouwen in de overheid. Het is namelijk primair het overheidshandelen (het handelen van de betreffende ambtenaar) die de werking van het Wob-verzoek bepaald.

Wanneer dit vertrouwen in de overheid of een specifiek bestuursorgaan ontbreekt neemt de complexiteit toe. Zonder vertrouwen ontstaat er een mate van urgentie – een intrinsieke wil - die tot actie en dus een verzoek om informatie kan leiden (Van der Meer, Van Deth & Scheepers, 2009). Dit kan komen omdat er getwijfeld wordt aan de eerlijkheid, de bekwaamheid van handelen of de oprechte welwillende interesse om de burger te dienen. Vertrouwen is dan niet meer afdoende. Dan komt het neer op de uitspraak van Frans Timmersmans die hij deed in 2009 op het Carnegie Foundation congres, “We are not in a 'trust me' society any longer. We are now in a 'show me' society”, en zal de overheid door de wet (Wob) openbaarheid van informatie moeten verschaffen.

Nu het beeld is geschetst wat vertrouwen voor effect kan hebben op het opvragen van overheidsinformatie, is het interessant om heel kort te kijken naar wat er al bekend is over het vertrouwen in de overheid. Bij niet politiek betrokken groepen in de samenleving is het vertrouwen in de overheid relatief gezien lager dan bij politiek betrokken groepen (Bovens & Anchrut, 2011). Dit zou indirect in de richting kunnen wijzen dat– tegenovergesteld aan de opgestelde hypothese van dit onderzoek - wantrouwen tot een passieve houding kan leiden. Voor een dergelijk onderzoek zou de hypothese dan kunnen zijn: wantrouwen in de overheid zorgt voor een verlaagde bereidheid om een Wob-verzoek in te dienen. De relatie tussen vertrouwen en al dan niet in actie komen, in het geval van dit onderzoek ‘het in actie komen door informatie op te vragen’, kan dus mogelijk andersom werken. Door de beperkte theorievorming op dit thema is dit niet op voorhand uit te sluiten. Echter, politieke betrokkenheid is een dusdanig breed begrip dat niet is gezegd dat dit ook op gaat voor de zeer specifieke casus en context van de Wob en het opvragen van informatie. Doordat de belangen bij een eventueel indienen van een Wob-verzoek dicht bij de aanvrager liggen is de verwachting dat weinig vertrouwen (tot wantrouwen) aanzet tot actie.

Daarentegen is de verwachting dat wanneer burgers een hoge mate van vertrouwen in de overheid hebben zij zelfs minder in actie hoeven (‘willen’) komen omdat zij hiertoe minder redenen zien (Van der Meer, Van Deth & Scheepers, 2009).

3.4.1 Vertrouwen samenvattend

De literatuurreview wijst naar de neiging om minder actie te ondernemen en/of minder te participeren als er een overwegend positieve perceptie van vertrouwen op de overheid is. Vertrouwen lijkt hiermee een rol te spelen in de overweging van het al dan niet indienen van een Wob-verzoek. Vertrouwen wordt zogenoemd tastbaar in het niet interveniëren en verlaagd daarmee de complexiteit (Luhmann, 2000). Een verhoogd vertrouwen betekent immers dat zij erop rekenen dat een bestuursorgaan integer handelt, de belangen van de samenleving oprecht behartigt en voldoende bekwaam is om deze intentie ook te realiseren

Onderzoek wijst daarentegen naar een tegenovergestelde richting waarbij wantrouwen een mate van urgentie aanwakkert die aanzet tot actie (Van der Meer, Van Deth & Scheepers, 2009).

Dit samen leidt tot de stelling dat vertrouwen in de overheid resulteert in minder ervaren urgentie om zelf actie te ondernemen omdat in algemene zin de inschatting is dat de overheid integer, bekwaam en welwillend van karakter is. Hieruit volgt immers dat hoe groter het vertrouwen in de besluitvormers is, of de hen representerende contactambtenaar, hoe minder noodzaak er bestaat om zelf activiteiten te ontplooiën of actief openbaarheid na te jagen. Hieruit volgt de eerste hypothese voor dit onderzoek:

(H1) Vertrouwen in de overheid zorgt voor een verminderde neiging tot het indienen van een Wob-verzoek.

3.5 Performance Expectancy

Centraal in de overweging om al dan niet een informatieverzoek in te dienen is de vraag of een Wob-verzoek datgene doet waarvoor het bedacht en bedoeld is? De literatuur geeft aanwijzingen dat *performance expectancy*, in dit onderzoek neergezet als ‘winstverwachting’, een belangrijke voorwaarde voor actie is. Hiermee is het ook een voorspeller voor de neiging omtrent het indienen van een Wob-verzoek.

In de *acceptance literature* zijn verschillende modellen ontwikkeld om de waarschijnlijkheid voor een succesvolle acceptatie van technologie in te kunnen schatten. Verschillende modellen zijn samengevoegd in de *Unified Theory of Acceptance and Use of Technology* (UTAUT). In dit onderzoek gaat het niet zozeer om een nieuwe technologie om een doel te bereiken, in de vorm van een technologisch artefact, maar een Wob-verzoek als middel (gereedschap) om iets te bereiken, namelijk openbaarheid van gegevens. Omdat technologie in dit onderzoek niet de centrale focus heeft is dan ook niet gekozen voor het gebruik van UTAUT, echter zal wel uiteen worden gezet waarom UTAUT als inspiratie is gebruikt.

Het construct *performance expectancy* uit de *acceptance literature* kan namelijk wel in aangepaste vorm de relatie tot de neiging van het al dan niet indienen van een Wob-verzoek duiden. Het concept *performance expectancy* wordt als het ware geleend en vervolgens in aangepaste vorm in dit onderzoek gebruikt. Hierbij wordt de Wob als middel tot een doel voorgesteld. Het gaat dan om een soort ‘winstverwachting’. In feite levert de Wob, en specifiek het middel van het Wob-verzoek, een bepaalde *performance*.

Samengevat is de *performance expectancy* (winstverwachting) in de context van dit onderzoek: de verwachte mate waarin een informatieverzoek, binnen de kaders van de Wob, zal bijdragen aan het doel dat de indiener voor ogen heeft. Wat in dit onderzoek als ‘winstverwachting’ wordt gehanteerd ligt ook dicht bij het construct dat in de literatuur ‘outcome expectations’ wordt genoemd.

De sociale cognitieve theorie stelt dat verwachtingen over de gevolgen van een keuze, het wel of niet indienen van een Wob-verzoek, een factor is bij het handelen van burgers. Een positieve verwachting – wat in dit onderzoek dus winstverwachting wordt genoemd – kan gezien worden als een incentive om te handelen (Bandura, 1997). De *social economic exchange theory* vult hierbij aan dat vanuit een rationele benadering er altijd een positieve verwachting van uitkomst aan gedrag (handeling) voorafgaat (Brock & Kim, 2002). Wil men overgaan van denken naar doen, en te bewegen van een voornemen om meer informatie op te vragen naar daadwerkelijk een informatieverzoek in te dienen, dan kan het haast niet anders dat daar een positieve winstverwachting aan ten grondslag ligt.

De vragen die een mogelijke indiener van een Wob-verzoek zich zou kunnen stellen zijn: wat levert het indienen van een Wob-verzoek mij op, wat is het nut en wat zijn de voordelen van het opvragen van informatie en documenten?

Een verzoek om informatie middels een Wob-verzoek brengt mogelijk verschillende verwachtingen met zich mee. Hierbij is voor dit onderzoek met name de verwachte bruikbaarheid (*perceived usefulness*) en verwachte uitkomst (*outcome expectations*) van belang.

Onderdelen zoals extrinsieke motivatie, relatief voordeel van het gebruik en *job-fit*, die in een meer organisationele setting een rol spelen bij *performance expectancy*, zijn in dit onderzoek veel minder van belang. Het gaat immers niet om een organisatiecontext en ook niet om een nieuw te gebruiken technologie. Het is niet zo dat de rest van de organisatie (extrinsieke motivatie) kijkt of je al dan niet een Wob-verzoek indient. Het relatieve voordeel dat binnen UTAUT wordt voorgesteld is veelal in een oude versus nieuwe technologie (of situatie) dichotomie. Bijvoorbeeld: eerst hadden we x-technologie (of geen technologie) en nu is y-technologie beschikbaar. Een dergelijk tegenstelling is er in de context van dit onderzoek niet. Het enige relatieve voordeel dat bestaat is tussen een Wob-verzoek indienen en geen Wob-verzoek indienen.

De literatuur is overigens niet altijd eenduidig wat betreft het onderscheid tussen hierboven genoemde constructen. Verschillende auteurs geven aan dat er overeenkomsten zitten tussen bijvoorbeeld bruikbaarheid met extrinsiek motivatie, relatief voordeel, *job-fit* en *outcome expectations* (Venkatesh et al., 2003). In de operationalisering van het construct verderop (paragraaf 4.2.3) zal hier verder over uitgeweid worden.

3.5.1 Performance Expectancy samenvattend

De inschatting is dat winstverwachting invloed heeft op het wel of niet opvragen van informatie, al dan niet middels een Wob-verzoek. Een positieve verwachting lijkt onontbeerlijk in de rationalisering van onze keuzes, en om over te gaan tot actie. Een 'positieve verwachting' is in dit onderzoek vertaald als 'winstverwachting'. Een Wob-verzoek moet zeggend de indiener meer opleveren, in informatieve zin, dan dat het hem/haar kost. Dit is een inschatting die gemaakt wordt. De vraag in de context van dit onderzoek is of een informatieverzoek de indiener een betere informatiepositie oplevert of niet. In andere woorden: zonder winstverwachting is actie onwaarschijnlijk. Dit leidt tot de tweede hypothese van dit onderzoek:

(H2) Een positieve 'winstverwachting' dat een Wob-verzoek bijdraagt aan een verbeterde informatiepositie zorgt voor een grotere neiging om een Wob-verzoek in te dienen.

3.6 Bureaucratische competenties

Onderzoek wijst naar de discrepantie die lijkt te bestaan tussen je rechten en plichten als burger 'weten', plus 'willen' inzetten, en deze in de praktijk ook kunnen 'verzilveren' (Filet, 1974). Er is namelijk vertrouwen in het eigen 'kunnen' nodig om over te gaan tot actie (Bandura, 1997; Mischel, 1973).

Het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) uit 2017 stipt het ook al aan met de pakkende titel "Weten is nog geen doen". Weten dat je meer informatie wilt hebben van de overheid, of zelfs weten dat je recht hebt om deze informatie op te vragen, wil nog niet zeggen dat dit daadwerkelijk tot een informatieverzoek leidt. Het achterhalen van informatie vergt een handeling, en niet iedereen is in staat om ook werkelijk te handelen

Het 'doenvermogen' om in contact te treden met een ambtenaar om een verzoek om informatie in te dienen is mede afhankelijk van de bureaucratische handigheid van de burger. Deze handigheid wordt in dit onderzoek uitgedrukt in bureaucratische competentie en bestaat uit zowel cognitieve als niet-cognitieve persoonskenmerken.

De Wob mag als wet redelijk eenvoudig zijn, het verkrijgen ('winnen') van de juiste informatie middels een Wob-verzoek lijkt een stuk ingewikkelder. Zo ingewikkeld zelfs dat er cursussen voor ontwikkeld worden. In een daarvan staat het volgende:

“Basiskennis over de Wob, het procesrecht en de overheid. De Wob zelf is een helder en overzichtelijk wetje. Het venijn en het winnen, zit buiten de Wob, in detailkennis van de overheid, staatsinrichting, trias politica maar ook in kennis van de document-infrastructuur. Goede kennis van het procesrecht is van belang bij schikken, bij ingebrekestelling en bij omgang met juridische termen als 'zo spoedig mogelijk', noodzakelijkheid, onverwijld, subsidiair, ex nunc, 'social watchdog', enz” (Vleugels, 2015)

Uit bovenstaand citaat is duidelijk op te maken dat te verwachten valt dat bureaucratische kennis een factor is om rekening mee te houden als burgers nadenken over het wel of niet opvragen van niet-openbare informatie. Bureaucratische competentie wordt door Filet (1974) omschreven als: het in staat zijn tot een adequate waarneming van de situatie en, als het gevolg daarvan, het in staat zijn tot adequate participatiegedragingen bij besluitvormingsprocessen in bureaucratische organisaties.

Een burger wordt dus volgens de definitie van Filet (1974) bureaucratisch competent geacht indien deze: een adequate definitie van de situatie heeft met betrekking tot het doel van de interactie, de manier waarop dit doel bereikt kan worden, de mogelijke uitkomsten van de interactie, zijn/haar rechten en plichten ten aanzien van de te ontvangen diensten, en daarnaast de mogelijkheid heeft om op een succesvolle manier het verloop van de interactie op een voor hem/haar gunstige manier te beïnvloeden, door adequaat gedrag te vertonen.

Niet in elk (bureaucratisch) proces wordt een beroep op dezelfde competentie gedaan. In de context van de Wob lijken met name woordenschat, kennis van documenten en manieren om processen te versnellen relevant.

Het 'doenvermogen' van de burger om de Wob ten volste te benutten gaat uit van een aantal aannames tussen rechtstaat en burgers. Volgens Filet (1974) leiden deze veronderstellingen tot barrières tussen burger en overheid. Deze aannames zijn dat:

- burgers hun rechten en plichten op onvervormde en volledige wijze zullen waarnemen en kennen, mits wetten en voorschriften openbaar gemaakt worden;
- burgers vervolgens op correcte en volledige wijze weten hoe zij deze rechten en plichten via centrale of lokale overheidsdiensten moeten verwezenlijken;
- burgers het bij deze verwezenlijking behorende gedragsrepertoire (bv. eigen gegevens op schrift stellen, formulieren hanteren, informeren, beoordelen) beheersen;
- burgers gemotiveerd zijn zich op de hoogte te stellen van hun rechten en plichten;
- burgers eveneens gemotiveerd zijn de initiatieven en gedragingen te ontplooien nodig bij de uitvoering hiervan.

Deze aannames gaan in feite uit van een bureaucratisch competente burger. De praktijk is weerbarstiger en niet alle burgers beschikken in dezelfde mate over deze bureaucratische competenties. De zelfredzaamheid van de burger, het veronderstelde 'doenvermogen', speelt na alle verwachting een rol in het contact tussen burger als verzoeker van informatie en de overheid als mogelijk verstrekker van informatie. Of de burger op adequate wijze gebruik weet te maken van zijn recht op informatie via de Wob lijkt hiermee een rol te spelen op zowel het resultaat van het verzoek maar ook of het tot een indienen van Wob-verzoek komt.

In het theoretisch kader van Filet zijn vooral twee aspecten van belang: het aspect van de situatiedefinitie (of kennisaspect) en het gedragseffect, ook wel machtsaspect. Deze twee aspecten van kennis en gedrag zijn nauw met elkaar verweven.

Met situatiedefinitie wordt de structurering van de bureaucratische omgeving bedoeld. Het gaat dan om de vaardigheden die de bureaucratische omgeving/ situatie betekenis geven en vervolgens deze betekenissen aan elkaar te relateren. De bureaucratische omgeving, dit kan zich in de context van de Wob o.a. manifesteren in een telefoongesprek, brief- of een emailwisseling, is een subjectieve waarneming. Deze selectieve waarneming van de situatie wordt sterk gekleurd door bureaucratische competenties. Verhoogde bureaucratische competenties vergroten namelijk de situatiedefinitie doordat de persoon beter in staat is om de situatie te herkennen, er betekenis aan te geven en ze aan elkaar weet te verbinden. Bureaucratische competenties zouden zodoende bij kunnen dragen aan een verbeterd handelingsperspectief bij de afweging om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen.

Het machtsaspect heeft betrekking op de interactiesituatie die zich voordoet tussen burger en ambtenaar. Het gaat hier minder om cognitieve maar meer om sociale vaardigheden. Het gaat hierbij om het hierboven al even aangestipte verschil van de situatiedefinitie, waarbij de ambtenaar normaal gesproken een betere sociale structurering zal hebben dan de burger. In de context van dit onderzoek speelt de structurele rolverdeling ook een rol: de burger als aanvrager en een ambtenaar als verstrekker van informatie. In een dergelijke interactiesituatie is het aannemelijk dat de ambtenaar een gunstigere sociale structurering bezit. Een mindere situatiedefinitie heeft volgens Filet weer een negatief effect op de bureaucratische socialisering en werkt hiermee een ongelijke machtsverhouding in de hand.

In de negatieve vicieuze cirkel wordt de situatie steeds meer vermeden, en zal het verschil tussen kennis en macht met de behandelende ambtenaar alleen maar groter worden. Filet omschrijft de groep die in een dergelijke negatieve vicieuze cirkel komt als een groep die in “systematische straf” verkeerd (Filet, 1974). Het zijn de negatieve gedachten over het eigen handelen, zo stelt de sociale cognitieve theorie, in de bureaucratische context die tot spanning en verkramping leiden en hiermee het handelingsperspectief negatief beïnvloeden (Mischel, 1973; Bandura, 1997).

Daarentegen geldt dat met bureaucratische kennis en handigheid de kans toeneemt dat het verzoek om informatie beter aansluit bij de belevingswereld van de ambtenaar (die het verzoek ontvangt en of verwerkt). De verwachting is dat hiermee de ontvangende ambtenaar meer routinematig te werk kan gaan en hiermee de aanvrager van informatie beter zal helpen (Gordon, 1975). Ook is te verwachten dat met bureaucratische ervaring het situatieaspect, het beter inschatten van de bureaucratische context, in het voordeel gebruikt kan worden. Ook zal het machtsaspect een minder nadelige rol spelen als de indiener van het verzoek bureaucratische ervaring bezit doordat sociale overeenkomsten de structurele machtsbalans enigszins kunnen vervagen.

3.6.1 Bureaucratische competenties samenvattend

Het niveau van bureaucratische competentie lijkt een rol te spelen in de mate waarin burgers geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen. Uit onderzoek blijkt dat ‘weten’ en ‘willen’ niet altijd voldoende zijn om over te gaan tot handelen, ook ‘kunnen’ speelt hierin een rol (WRR, 2017). Voor de beantwoording van deze deelvraag is sterk op het werk van Filet (1974) gesteund. Filet stelt kort gezegd dat een bureaucratisch competente burger zijn/haar rechten en plichten kent en deze in zijn/haar voordeel weet in te zetten. Dit vertrouwen in het eigen kunnen leidt volgens de sociale cognitieve theorie tot een positief handelingsperspectief en vergroot zodoende de kans tot handelen (Bandura, 1997; Mischel, 1973).

Twee concepten liggen volgens Filet aan de basis voor een bureaucratisch competente burger, namelijk kennis en macht. Kennis en macht zijn zoals beschreven in literatuurreview nauw met elkaar verbonden en zorgen in deze context voor een vicieuze cirkel. Meer bureaucratische kennis leidt tot een betere situatiedefinitie. Een betere situatiedefinitie is daarna het startpunt voor bureaucratische socialisering die weer bijdraagt aan de situatiedefinitie. Deze ervaring draagt bij aan de assertiviteit van mensen. Het is immers aannemelijker dat vanuit een sterkere kennis- en machtspositie een positieve ervaring wordt verbonden. Deze groep wordt door Filet omschreven als de groep van “systematische beloning”. Kort gezegd zorgen verhoogde bureaucratische competenties voor het zelfvertrouwen dat nodig is om het proces van een Wob-verzoek te starten. Hieruit volgt de derde hypothese voor dit onderzoek:

(H3) Naarmate de bureaucratische competenties toenemen neemt ook de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek toe.

3.7 Verklaringsmodel

Zoals in de literatuurreview is uitgewerkt bestaan er verschillende regimes van openbaarheid, en geeft het recht op openbaarheid geen zekerheid dat verlangde informatie ook daadwerkelijk openbaar wordt gemaakt. Ook is beschreven dat dit onderzoek een relatief nieuw onderzoeksterrein beslaat. De mogelijke verklarende factoren worden in dit onderzoek samen genomen, waar vervolgens een indirecte theorie voor wordt gedefinieerd die getoetst zal worden. Om tot een werkbare situatie te komen en om een generaliseerbare uitspraak te doen is gekozen om een drietal factoren als variabelen op te nemen.

Buiten het drietal factoren dat in onderstaand model (zie fig. 3) zijn opgenomen is er nog enige aanleiding om andere factoren niet direct uit te sluiten. Hieronder zullen enkele van deze factoren worden genoemd en zal kort worden behandeld waarom de keuze is gemaakt deze niet als zodanig op te nemen voor dit onderzoek:

Allereerst is de factor *self-efficacy* (kort toegelicht in paragraaf 3.6), veel gebruikt in de UTAUT, niet direct als variabele opgenomen. Het begrip *self-efficacy* kent echter wel een sterke overlap in wat in dit onderzoek is neergezet als bureaucratische competentie. Bij de behandeling van bureaucratische competentie is gesteld dat het juist de inschatting (bewust of onbewust) van het eigen vermogen is dat vertrouwen geeft om in actie te komen. De centrale vraag in het werk van Bandura betreft *self-efficacy* “*how well one can execute courses of action required to deal with prospective situations*” (Bandura, 1982, p. 122) is hiermee een onderdeel van wat in dit onderzoek als bureaucratische competentie is geformuleerd.

Ook *effort expectancy* lijkt een factor die niet meteen uitgesloten kan worden. De aanvrager van informatie zal immers een inschatting maken hoe veel moeite het hem/haar zal kosten om een Wob-verzoek in te dienen. De reden dat het voor dit onderzoek niet is meegenomen ligt in het explorerende karakter van het onderzoek. Dit betekent dat de onderzoeker verwacht dat *effort expectancy* zeker een rol speelt maar pas significant wordt nadat vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie (bewust of onbewust) zijn gewogen door de potentiële indiener van het Wob-verzoek.

De onderzoeker gaat min of meer uit van een getrapte afweging van de factoren, waarbij aan vertrouwen het zwaarste en bureaucratische competentie het lichtste ‘gewicht’ wordt toegekend. Kort door de bocht komt dat neer op het volgende: Is er veel vertrouwen, dan volgt geen Wob-verzoek en spelen winstverwachting en bureaucratische competentie ook geen rol mee. Is er weinig vertrouwen dan speelt winstverwachting

Verder is motivatie niet als factor meegenomen omdat de inschatting was dat dit te context afhankelijk zou worden en uitspraken hierdoor lastigere te generaliseren zouden zijn.

Tevens geldt bij alle bovengenoemde factoren dat ze onder ander niet als verklarende variabelen opgenomen zijn gezien de nog weinig onderzochte context van passieve openbaarheid. Het exploratieve karakter brengt reeds vele onzekerheden en risico's met zich mee. Het alsmaar toevoegen van meer variabelen lijkt in deze fase waarin het onderzoeksgebied zich bevindt de complexiteit onnodig te vergroten. De verwachting is dat met drie factoren al voldoende nieuwe kennis en inzicht gegenereerd zal worden.

Hieronder een schematische weergave (fig. 3) van het opgestelde verklaringsmodel, inclusief de controlevariabelen, dat volgt uit de literatuurreview.

Figuur 3: Verklaringsmodel inclusief controlevariabelen

3.8 Hypothesen

Uit de literatuurreview en het verklaringsmodel hierboven zijn de volgende hypothesen opgesteld:

Hypothese 1: Vertrouwen in de overheid zorgt voor een verlaagde neiging van het indienen van een Wob-verzoek.

Hypothese 2: Een positieve 'winstverwachting' dat een Wob-verzoek bijdraagt aan een verbeterde informatiepositie zorgt voor een grotere neiging om een Wob-verzoek in te dienen.

Hypothese 3: Naarmate de bureaucratische competenties toenemen neemt ook de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek toe.

3.9 In samenhang bekeken

Uit de literatuurreview komen tenminste drie factoren naar voren die de neiging voor het al dan niet indienen van een Wob-verzoek mogelijkwerijs beïnvloeden. De uitgewerkte factoren zijn niet eerder in relatie tot elkaar en tot Wob-verzoeken onderzocht en samengevoegd tot een theorie. Hieronder worden de uitgewerkte variabelen in relatie tot elkaar gezet om zo een hypothetische theorie te construeren die vervolgens getoetst kan worden.

Vertrouwen wordt voorgesteld als een belangrijk smeermiddel in het contact tussen burger en ambtenaar. Als de vertrouwensrelatie goed is, dan is er minder aanleiding voor de burger om te denken dat informatie ontbreekt of achter gehouden wordt. Vertrouwen reduceert onder andere deze complexiteit door te stellen dat er dan wel goede redenen voor zijn. Wanneer dit vertrouwen niet voldoende is betekent dit niet meteen dat iemand direct tot een Wob-verzoek zal overgaan als dit wordt overwogen.

Daarvoor speelt de 'winstverwachting' mogelijk een rol. In de technologie-acceptatie literatuur is *performance expectancy* een belangrijke verklarende factor voor acceptatie. Ook binnen de Wob

speelt het verwachte nut en voordeel een belangrijke rol of het Wob-verzoek wordt beoordeeld als het juiste middel voor het beoogde doel.

Als de urgentie wordt gevoeld (er is een mate van wantrouwen) en het nut van een Wob-verzoek wordt gezien, blijft een derde en laatste factor over: de stap van denken naar doen. De kans dat deze stap wordt gemaakt lijkt onder andere afhankelijk van de mate van bureaucratische competenties. Bureaucratische competenties kunnen de basis vormen voor het benodigde zelfvertrouwen om het proces van een Wob-verzoek werkelijk te starten.

De verwachting is dat iemand de sterkste neiging tot het indienen van een Wob-verzoek heeft als 1) deze een grote mate van wantrouwen in de overheid heeft, 2) verwacht dat er kwalitatief en kwantitatief voldoende informatie is dat met een Wob-verzoek openbaar kan worden en 3) dat deze persoon over voldoende bureaucratische competenties beschikt die hem/haar de juiste dosis zelfvertrouwen geven om tot actie over te gaan.

Aan de andere kant van het spectrum is de verwachting dat iemand de zwakste neiging heeft tot het indienen van een Wob-verzoek als 1) de persoon veel vertrouwen in de overheid heeft, 2) verwacht dat een Wob-verzoek niet zal bijdragen aan een verbeterde informatiepositie en 3) dat deze persoon een lage mate van bureaucratische competenties bevat.

4 Methode

In dit hoofdstuk wordt de methodologische verantwoording afgelegd over de manier waarop de onderzoeksvragen worden beantwoord en de resultaten geanalyseerd. Stapsgewijs zullen alle stappen van het onderzoeksontwerp en uitvoering worden toegelicht. Eerst zal de onderzoeksmethode worden behandeld. Daarna zullen de concepten uit de literatuurreview worden geoperationaliseerd om ze zo bruikbaar te maken voor surveyonderzoek. Vervolgens zal worden toegelicht hoe de vignetten tot stand zijn gekomen om de afhankelijke variabele te bepalen. Afsluitend zullen de survey zelf, de steekproef, de data-analyse en uiteindelijk de kwaliteitsindicatoren van het onderzoek worden beschreven.

4.1 Onderzoeksmethode

De kwantitatieve onderzoeksmethode die in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd is het gevolg van de eerdere keuzen voor een toetsend en deductief onderzoek.

Allereerst zal er voor kwantitatief onderzoek voldoende theorie aanwezig moeten zijn die getoetst kan worden. Dit onderzoek voldoet aan deze voorwaarde. De literatuur geeft namelijk voldoende theoretische houvast om een toetsbare 'hypothetische' theorie te construeren. Ook al is deze theoretische basis niet erg groot, hij wordt als voldoende geacht. Tevens is het ook dezelfde dunne theoretische basis die dit onderzoek naast het toetsende karakter ook een explorerend element meegeeft. Anderzijds zet de enigszins beperkte theoretische basis wel de deur open waarbij aan een meer kwalitatieve onderzoeksmethode gedacht kan worden. Om verschillende redenen is hier niet voor gekozen.

Uit de literatuurreview lijken vrij eenvoudige causale relaties te bestaan. Deze relaties worden vervolgens in dit onderzoek getoetst. Juist door deze betrekkelijk eenvoudig voorgestelde relaties is een kwantitatief onderzoek passend.

Kwantitatief onderzoek stelt de onderzoeker daarnaast in staat om harde conclusies te trekken, gebaseerd op een grote dataset uitgedrukt in cijfers. Dit lijkt des te meer het geval gezien de causale relaties betrekkelijk eenvoudig worden voorgesteld. De charme en kracht van kwantitatief onderzoek schuilt hem in de mogelijkheid tot heldere uitspraken, het verwerpen of aannemen van hypothesen.

Naast theoretische zijn ook meer praktische overwegingen meegenomen bij de keuze van kwantitatief onderzoek. Door de COVID-19 pandemie lijkt het uitvoeren van kwalitatief onderzoek uitdagender en tijdrovender te worden. Fysieke interviews organiseren is immers niet mogelijk. Hier staat tegenover dat via een online survey (de manier waarop dit onderzoek gegevens verzamelt) snel gegevens kunnen worden opgehaald. In andere woorden heeft dus ook 'haalbaarheid' een rol gespeeld in de keuze voor de onderzoeksmethode.

De onderzoeksmethode in een notendop: Vanuit de literatuurreview zijn hypothesen opgesteld die kunnen worden geconfronteerd met de surveydata. Door middel van vier vignetten wordt data opgehaald die de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek, de afhankelijke variabele van dit onderzoek, bepalen. Vervolgens worden met surveydata de veronderstelde relaties van de hypothesen getoetst. De conclusie is vervolgens een uitspraak (bevestigen of verwerpen) met een statistische onderbouwing, over de mogelijke effecten van de bepalende factoren omtrent mate waarin burgers geneigd zijn een informatieverzoek in te dienen.

4.2 Operationalisering

In deze paragraaf worden de factoren die uit de literatuurreview naar boven zijn gekomen (vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie) geoperationaliseerd, zodat met

behulp van stellingen de verklarende waarde van de onafhankelijke variabelen kan worden onderzocht (Verschuren & Doorewaard, 2016).

Operationalisering gaat over het proces en de keuzen die gemaakt zijn om van abstracte begripsbepaling naar meetbare indicatoren te komen (Verschuren & Doorewaard, 2016). Om uitspraken te kunnen doen zullen de abstracte concepten eerst worden gedefinieerd. Hiermee wordt meteen afgebakend hoe de concepten in dit onderzoek worden gehanteerd. Definities zullen vervolgens met indicatoren meetbaar worden gemaakt om ze vervolgens aan de hand van een online surveyonderzoek onder de Nederlandse bevolking uit te zetten.

4.2.1 Likertschaal

Om de concepten op een kwantitatieve manier te kunnen meten wordt voor dit onderzoek de Likertschaal-methode gehanteerd (Likert, 1932). Met een Likertschaal worden een x aantal punten gegeven waarbij de respondent slechts één positie kan kiezen om daarmee een bepaalde mate van instemming op de stelling aan te geven. Specifiek is gekozen voor de 5-punts schaal op zowel de vraag die direct volgt na het lezen van de situatieschets en op de stellingen waar geen ja/nee antwoord op gegeven kan worden.

Door de keuze voor een 5-punts schaal bij de beantwoording van de vragen gerelateerd aan de situatieschetsen wordt er een continuüm voorgesteld van geen neiging tot sterke neiging, met het middelste punt als gevoelsmatig gemiddelde/neutrale neiging.

Er is ook gekozen voor een 5-punts Likertschaal bij de beantwoording van de stellingen die sterk op het gebied van attitude liggen (vertrouwen en winstverwachting). Een 5-punts schaal geeft voldoende ruimte voor nuance maar houdt het tevens, ten opzichte van een 7-punts schaal, overzichtelijk en begrijpelijk voor de respondent. Bij de 5-punts schaal op de stellingen vertegenwoordigt het middelste schaalpunt 'geen mening'. Hierbij is ook gekozen om elke schaalpunt te voorzien van een label (tekst) om de respondent te begeleiden in de keuze. De labels zijn dusdanig eenvoudig dat een informatie-overload niet te verwachten is (Miller, 1956).

4.2.2 Onafhankelijke variabelen

4.2.2.1 Vertrouwen

De geloofwaardigheid in een ander, in de literatuurreview omschreven als 'vertrouwen', is multidimensionaal (McKnight, Choudhury & Kacmar, 2001). Over deze verschillende dimensies zijn de meeste het wel eens, al worden er soms andere woorden voor gebruikt. In dit onderzoek worden integriteit, bekwaamheid en welwillendheid onderscheiden. In de context van openbaarheid is het niet ongewoon om vertrouwen op te bouwen uit de constructen integriteit, bekwaamheid en welwillendheid (Grimmelikhuisen, 2009). Deze indeling wordt hieronder ten behoeve van de operationalisering verder uitgewerkt en toegelicht.

Met integriteit bedoelen we de mate waarin de persoon of organisatie zijn/haar afspraken na komt. In plaats van integriteit wordt ook wel 'eerlijkheid' gebruikt maar komt in de kern op hetzelfde neer; is de ander eerlijk over de afspraak. Of beter gezegd: worden de handelingen en intenties van de ander ervaren als eerlijk en/of integer.

Middels een Wob-verzoek wordt de integriteit – de volledigheid van de openbaar beschikbare informatie - veelal in twijfel getrokken. Toch lijkt het construct integriteit niet zo zwart-wit. Een befaamde toespraak van Ien Dales (Dales, 1992) illustreert de omstredenheid van het begrip integriteit. In haar toespraak stelde ze: 'De overheid is óf wel óf niet integer. Een beetje integer kan niet.' Dit stelde Dales in haar overtuiging dat "Wie die integriteit laat aantasten, tast het vertrouwen van de burger in het bestuur, en daarmee de democratie in haar wortels aan" (Dales, 1992, p. 9).

Deze stelligheid – zwart-wit – is twijfelachtig omdat integriteit bij uitstek een omstreden begrip is en het oordeel erover sterk afhankelijk is van tijd, plaats en persoon (Bovens, 2006). Het is aan de burger zelf om te bepalen welke norm hij/zij hanteert. Integriteit als onderdeel van vertrouwen is zo een zeer persoonlijke, intuïtieve en morele inschatting (Earle & Siegrist, 2006).

De perceptie van bekwaamheid beantwoordt de simpele vraag of de burger verwacht dat de overheid kan leveren wat het zegt te kunnen leveren (Fiske, Cuddy, Glick & Xu, 2002). In de context van dit onderzoek gaat het dan om de perceptie of de overheid in staat is om effectief, vaardig en professioneel een informatieverzoek te beantwoorden en af te handelen.

De overheid stelt bijvoorbeeld nadrukkelijk een steeds opener overheid te zijn door gegevens en informatie voor iedereen beschikbaar te willen stellen. De vraag is echter of de achterliggende informatiehuishouding (zowel systemen, processen als mensen) hier wel toe in staat is. In de literatuur wordt bekwaamheid ook wel als *ability* (Jarvenpaa, Knoll & Leider, 1998), *expertise* (Peters, Covello & McCallum, 1997) en/of *effectiveness* (Hetherington, 1998) voorgesteld. Al deze concepten maken duidelijk dat met het uitspreken van een visie het echte werk nog moet beginnen. De overheid wil wellicht wel meer actief openbaar maken (of dat echt zo is ligt buiten de scope van dit onderzoek) maar is hier niet automatisch toe in staat. Aan de andere kant is het juist bekwaamheid dat veelal door burgers wordt aangedragen voor hun tanende vertrouwen (Walle, Roosbroek & Bouckaert, 2008).

Dan als laatste construct dat in dit onderzoek onder vertrouwen valt, welwillendheid. In dit onderzoek wordt het veel gebruikte *benovelence* vertaald en gebruikt als ‘welwillendheid’. Schoorman et al., definiëren *benevolence* als volgt “.. as the extent to which a party is believed to want to do good for the trusting party, aside from an egocentric profit motive (Schoorman, Mayer & Davis, 2007).

Centraal hierin staat de intentie die het overheidshandelen in zich draagt. De vraag die hieruit volgt: is de intentie van de overheid oprecht begaan met het welzijn van de burger? In de context van dit onderzoek is de onderliggende vraag betreft welwillendheid: in hoeverre wil een bestuursorgaan de indiener van het Wob-verzoek helpen met zijn/haar vraag of wil het bestuursorgaan enkel voldoen aan de wet, en zich niet bekommeren om de dienstverlening aan de burger? Verschil in benadering hierin is of de Wob wordt gezien als een last of als een middel om de integere en betrokken burgers te betrekken door informatie te verschaffen. Andere auteurs noemen het ook wel *care* (Peters, Covello & McCallum, 1997) als in: zorgt de overheid met meer openbaarheid van gegevens werkelijk voor haar burgers? Ook *commitment* (Levi & Stoker, 2000) en *concern* (Mishra, 1996) vallen in deze studie onder ‘welwillendheid’.

De operationalisering van vertrouwen verloopt dus via de sociaalpsychologische deelconcepten integriteit, bekwaamheid en welwillendheid. Uit de voorgaande alinea's blijkt dat in de literatuur ook geregeld andere woorden worden gebruikt, maar dekken conceptueel min of meer dezelfde lading. De som van de hierboven kort uitgewerkte concepten vormt het te meten begrip vertrouwen.

4.2.3 Winstverwachting

Bij de behandeling van de literatuur van *performance expectancy* is aangestipt dat verschillende begrippen door verschillende auteurs op een andere manier worden ingevuld. Om duidelijkheid te scheppen waar het in dit onderzoek om gaat wordt hieronder expliciet gemaakt hoe ‘bruikbaarheid’ in de context van dit onderzoek wordt geplaatst onder het concept van *expectancy performance* (winstverwachting). Voor de verwachte bruikbaarheid (*perceived usefulness*) van een Wob-verzoek zijn de volgende elementen van belang:

Verwachting van tijdigheid: In de Wob zijn minimale termijnen opgenomen. Deze termijnen worden in de praktijk lang niet altijd gehaald. Het kan echter voor de indiener van belang zijn dat het verzoek snel in behandeling wordt genomen, inclusief een snel antwoord (besluit).

Verwachting van volledigheid: De indiener verwacht bepaalde informatie te ontvangen. Er kan heel concreet en aanwijsbaar aan deze verwachting voldaan worden als het om de openbaarheid van een specifiek document gaat. Vaak zal het onduidelijker zijn als het niet specifiek om een document gaat maar om informatie dat mogelijk is belegd in verschillende documenten. Er kan ook aanwijsbaar niet aan het verzoek worden voldaan als op uitzonderingsgronden van de Wob onder artikel 10 en 11 de verzochte informatie niet wordt vrijgegeven. Ook kan een document geleverd worden waarbij in verschillende mate de inhoud onleesbaar is gemaakt door het 'zwart lakken'.

Verwachting van leesbaarheid: Het gaat hier om hoe handzaam (bv aantal documenten, niveau van aggregatie) en leesbaar (welke format, taalgebruik etc.) wordt de informatie gepresenteerd door het bestuursorgaan.

4.2.4 Bureaucratische competenties

Naast professionele ervaring met en/of binnen de overheid werd bureaucratische competentie door Filet (1974) gemeten door een inschatting van de woordenschat te maken van de respondent. Het meten van werkervaring is niet meegenomen omdat er te veel verschil verwacht wordt in het effect van werkervaring als deze wordt uitgesplitst naar functie, werkzaamheden en/of bijvoorbeeld dienstjaren.

Voor de operationalisering van het concept bureaucratische competentie wordt in dit onderzoek de respondent geconfronteerd met 10 woorden die een zekere mate van formaliteit en/of jargon bevatten.

De gekozen woorden komen allemaal uit bestaande 'besluiten op Wob-verzoeken' waarop de situatieschetsen in dit onderzoek zijn gebaseerd. Het zijn dus woorden die men redelijkerwijs kan tegenkomen bij het indienen van een Wob-verzoek. Ook is rekening gehouden met de frequentie en spreiding over de Wob-verzoeken die als voorbeeld zijn opgenomen. Opgenomen woorden komen voor in minimaal twee van de vier Wob-verzoeken (zie tabel 1).

Om de mate van kennis van het woord en/of de zin te bepalen worden verschillende stappen die horen bij het aanleren van een nieuw woord als leidraad gebruikt. Deze stappen zijn: 1) Ik heb nog nooit van het woord gehoord, 2) ik heb weleens van het woord gehoord, 3) ik weet ongeveer wat het betekent, 4) ik begrijp het woord en 5) ik gebruik het woord (Wesche & Paribakht, 1996). Deze stappen zijn een wat versimpelde weergave van de woordenschatkennis modellen die zijn gepubliceerd (Richards, 1976; Henriksen, 1999) maar geven voldoende inschatting over het kennisniveau van woorden in een specifieke context. De methode van score in de survey loopt parallel aan deze stappen, waarbij respectievelijk voor stap 1 t/m 5 ook 1 t/m 5 score-punten verbonden zijn.

	Woord	Wob-verzoek inclusie	Aantal Kerkbezoeken corona	Wonen	Mobiliteit	
		Aantal keer dat het woord in het Wob-verzoek voor komt.			TOTAAL	
1	Bestuursorgaan	17	12	0	0	29
2	Bestuurlijke aangelegenheid	8	8	1	0	17
3	Zienswijze	3	0	7	0	10

4	Integraal	0	2	2	0	4
5	Verzocht	3	12	0	0	15
6	Reikwijdte	4	24	1	0	29
7	Onevenredig	0	5	5	0	10
8	Publieke	2	3	1	0	6
9	Derde belanghebbende	8	0	4	1	13
10	Bestuursvoering	1	3	1	0	5

Tabel 1: Bureaucratische woorden in Wob-verzoeken

Twee items die oorspronkelijk ook waren bedoeld om de totaalscore van bureaucratische competentie te meten zijn in een later stadium, na dataverzameling, toch niet gebruikt. Dit zijn de items 'Ik ben ambtenaar of ben het geweest?' en 'Ik heb wel eens met de overheid samengewerkt'. Deze zijn uiteindelijk weggelaten omdat hierbij niet is uitgesloten dat mensen die bijvoorbeeld functies bekleden in de horeca, schoonmaak of bouw ook met de overheid hebben samengewerkt.

4.2.5 Operationalisering samengevat

In de voorgaande paragrafen is de operationalisering tekstueel toegelicht. Met tabel 2 hieronder wordt daar een laatste stap aan toegevoegd zodat inzichtelijk is hoe van de theoretische concepten uit de literatuur naar de uiteindelijke uitvraagde items, de meetbare indicatoren, is geredeneerd.

Variabele	Definitie	Bron	Aangepaste/vertaalde vorm	items
1. Vertrouwen	"The willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party"	(Schoorman, Mayer & Davis, 2007) (Lee & Turban, 2001) (Carter & Bélanger, 2005)	De mate van bereidheid van een vertrouwende partij om kwetsbaar te zijn voor de acties van een andere partij, op basis van de verwachting dat de ander een bepaalde actie zal uitvoeren die belangrijk is voor de vertrouwende partij (trustor), ongeacht de mogelijkheid om die andere partij te monitoren of te controleren.	Op mij maakt de overheid een betrouwbare indruk.
1.a Welwillendheid (Benovelance)	"The extent to which a party is believed to want to do good for the trusting party, aside from an egocentric profit motive"	(Schoorman, Mayer & Davis, 2007)	De mate waarin een partij geacht wordt goed te willen doen voor de vertrouwende partij, afgezien van een egocentrisch winstoogmerk.	Ik vertrouw erop dat de overheid oprecht mijn belang in gedachten houdt. Ambtenaren stellen het belang van de burger boven het eigenbelang. De overheid doet voldoende om mij het vertrouwen te geven dat alles wat openbaar kan zijn ook openbaar is?

1.b Integriteit (Integrity, honesty)	“Integrity is adherence to a set of principles ... thought to make the trustee dependable and reliable, according to the trustor”	(Jarvenpaa, Knoll & Leider, 1998)	De mate waarin wordt aangenomen dat de ander, de te vertrouwen partij (trustee), een reeks aan principes kan naleven waarvan door de vertrouwende partij wordt verwacht dat die de ander betrouwbaar maken.	De overheid komt zijn afspraken na.
				Ik heb de indruk dat ambtenaren eerlijk tegenover mij zijn.
				Ik vertrouw erop dat de overheid de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) goed naleeft.
1.c Bekwaamheid (Ability, competence, expertise)	Ability refers to the group of skills that enable a trustee to be perceived competent within some specific domains.	(Jarvenpaa, Knoll & Leider, 1998)	De mate waarin, volgens een vertrouwende partij, een groep aan vaardigheden aanwezig is waarmee een te vertrouwen partij (trustee) als competent kan worden beschouwd, binnen bepaalde specifieke domeinen.	De overheid is goed georganiseerd.
				De overheid heeft vaardige mensen in dienst.
				Ik denk dat de overheid goed op de hoogte is van de rechten en plichten van de Wob.
2. Performance expectancy	The degree to which an individual believes that using the system will help him or her to attain gains in job performance	(Venkatesh et al., 2003)	De mate waarin een persoon de verwachting heeft dat gebruik van het systeem, het middel, hem/haar helpt om zijn/haar doel te bereiken.	Ik denk dat als ik informatie opvraag deze ook daadwerkelijk geleverd wordt.
Outcome Expectations / Perceived Usefulness	The degree to which a person believed that using a particular system would enhance his or her job performance	(Davis, Bagozzi & Warshaw, 1989)	De mate waarin iemand gelooft dat een Wob-verzoek zorgt voor verbetering van de bestaande situatie.	Ik denk dat er binnen 6 weken een antwoord op mijn informatieverzoek komt.
				Ik denk dat wanneer er informatie geleverd wordt deze ook volledig zal zijn.
				Ik denk dat wanneer er informatie geleverd wordt deze ook leesbaar en begrijpelijk voor mij zal zijn.
3. Bureaucratische competentie	Het in staat zijn tot een adequate waarneming van de situatie en, als	(Filet, 1974)	A: in hoeverre heeft een persoon een adequate definitie van de situatie met	Ik ben ambtenaar of ben het geweest? *

het gevolg daarvan, het in staat zijn tot adequate participatie-gedragingen bij besluitvormings-processen in bureaucratische organisaties.	betrekking tot het doel van de interactie, de manier waarop dit doel bereikt kan worden, de mogelijke uitkomsten van de interactie en zijn/haar rechten en plichten ten aanzien van de te ontvangen diensten, en b: de mogelijkheid heeft om op een succesvolle manier het verloop van de interactie op een voor hem/haar gunstige manier te beïnvloeden, door adequaat gedrag te vertonen.	Ik heb wel eens met de overheid samengewerkt.* Bureaucratische woordenschat test waar 10 woorden worden getoetst van: 1) Ik heb nog nooit van het woord gehoord, 2) ik heb weleens van het woord gehoord, 3) ik weet ongeveer wat het betekent, 4) ik begrijp het woord en 5) ik gebruik het woord.
--	---	--

Tabel 2: Operationalisering

*items zijn uiteindelijk niet meegenomen in de analyse

4.2.6 Afhankelijke variabele

De vignetten in dit onderzoek maken het mogelijk om de afhankelijke variabele, de neiging om al dan niet extra informatie op te vragen, te meten. Met een situatieschets (vignet) kan een context worden gecreëerd die de respondent in een hypothetische situatie plaatst waarbij mogelijkerwijs de behoefte bestaat om meer niet-openbare informatie op te vragen (Wob-verzoek).

In dit onderzoek is het vignet een situatie en niet een persoon met vooraf bepaalde karaktereigenschappen. De verschillende vignetten in dit onderzoek hebben, anders dan bij klassieke sociaalpsychologische onderzoeken (Rossi & Nock, 1982) niet als doel om verschillende onafhankelijke variabelen (karakteristieken) van de vignetten 'persoon' of 'situatie' op te roepen (manipuleren), en die vervolgens te meten. De inhoud en de context van de situatieschets doen er voor dit onderzoek niet toe, behalve dat het een stimulus voor een reactie is: de neiging voor het al dan niet indienen van een Wob-verzoek.

De respondent zal na het lezen van het vignet de vraag krijgen of hij/zij in de geschetste situatie meer informatie zou willen opvragen. De respondent geeft antwoord op een 5-punts Likertschaal. Die schaal ziet er als volgt uit: (1) zeer onwaarschijnlijk (2) onwaarschijnlijk (3) misschien (4) waarschijnlijk en (5) zeer waarschijnlijk.

4.2.6.1 Totstandkoming vignetten

Geprobeerd is om de onderwerpen van de verschillende vignetten dusdanig van elkaar te laten verschillen dat zoveel mogelijk respondenten zich zullen herkennen in tenminste één van de situatieschetsen en ook mogelijkerwijs meer informatie zouden willen opvragen. Om de herkenbaarheid te vergroten en te controleren zullen de situatieschetsen in iteraties tot stand komen. Zo is rekening gehouden met de volgende kenmerken in de vignetten om de herkenbaarheid te maximaliseren: leeftijd, opleidingsniveau, geslacht en afkomst. Om de kans te vergroten dat er op zijn minst een neiging tot het indienen van een Wob-verzoek bestaat zijn de vier vignetten geïnspireerd op bestaande en recente (2019/2020) Wob-verzoeken, die tevens een mate van actualiteitswaarde hebben.

Om een zo groot mogelijke situatieonafhankelijke uitkomst te krijgen is gekozen voor vignetten die in vier verschillende domeinen vallen. Gekozen is voor wonen, mobiliteit, gezondheid en (sociaal)welzijn. Als laatst is rekening gehouden met het overheidsniveau waar de informatievraag naar gericht is. De vier vignetten hebben zodoende betrekking op gemeentelijk- en rijksniveau en op het niveau van het kabinet.

Het is zeer aannemelijk dat de neiging om meer informatie op te vragen per situatie kan verschillen. De verwachting is dan ook dat de vier vignetten hierdoor uiteenlopende uitkomsten zullen hebben. Omdat het onderzoek zoveel mogelijk een situatieonafhankelijke uitspraak probeert te doen, is er wel voor gekozen om vier verschillende situatieschetsen op te nemen in plaats van slechts één of bijvoorbeeld tientallen. Met een enkele situatieschets krijg je weliswaar een duidelijke meting van de afhankelijke variabele maar is deze te veel gestuurd door de specifieke context van de situatieschets. Tientallen situatieschetsen opnemen zou wellicht een correcter beeld geven maar gezien de omvang is dat binnen dit scriptieonderzoek niet haalbaar.

Hieronder een schematische weergave (tabel 3) hoe de situatieschetsen voor bruikbaarheid zijn getoetst voor onderzoek. Kolom A t/m E bevatten de kenmerken waar de onderzoeker rekening mee heeft proberen te houden. Dit kan je zien als een doordachte schatting, er is daar geen meting/onderzoek aan vooraf gegaan. Als er het teken '>' staat, dan is het de inschatting van de onderzoeker dat de respondent met dat kenmerk zich wellicht beter in de situatieschets kan indenken dan respondenten zonder dat kenmerk.

A V	B Leef- tijd	C Opleidin- g	D Gender	E afkomst	F Overheids - niveau	G Domein	H Bestaand verzoek	I Jaar	J Actualiteit
1	U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw burens heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen.								
	>30+	Alle	Alle	Alle	Gemeente	Ruimtelijke ordeningen volkshuisves- ting	Wob- verzoek Wielewaal. Ons kenmerk: 269011- 2020	2020	Gespannen woonmarkt
2	Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies.								
	Alle	Alle	Alle	>Niet- religieuze n	Kabinet	Gezondheid	Wob- verzoek Besluit uitzonderin- g kerken Kenmerk: 3033720	2020	Coronavirus
3	U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken.								
	Alle	Alle	Alle	Alle	Gemeente /provincie	Mobiliteit/ veiligheid	Wob- verzoek fietsbeleid Provincie Noord- Holland Kenmerk: 1320899/13 55952	2020	Fietsveiligheid Mobiliteit.

4 Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te geven. Ongeacht of ze man of vrouw, homo of hetero, wit of gekleurd zijn.								
Alle	Hoger	>Vrouw	>Niet-blank	Rijks	Sociaal-Welzijn / bestuur en organisatie	Wob-verzoek diversiteit en inclusie - Kenmerk besluit PSG-DB / 19239750	2019	Black Lives Matter, Zwarte Piet-discussie, LGBTQ+

Tabel 3: Vignetten

4.2.7 Controlevariabelen

Dit onderzoek hanteert drie controlevariabelen.

Leeftijd wordt uitgevraagd als geboortedatum en naderhand gehercodeerd naar 6 verschillende categorieën: 1) 18-24 jaar, 2) 25-34 jaar, 3) 34-44 jaar, 4) 45-54 jaar, 5) 55-64 jaar en 6) 65 jaar en ouder. Ook wordt in de survey de mogelijkheid geboden om ‘zeg ik liever niet’ in te vullen. Deze zullen niet in de steekproef worden opgenomen.

Opleidingsniveau wordt uitgevraagd in 5 categorieën: 1) Basisschool, 2) Middelbare school, 3) Middelbaar beroepsonderwijs (mbo), 4) Hoger beroepsonderwijs (hbo) en 5) Wetenschappelijk onderwijs (wo). Ook hierbij worden de respondenten die de optie ‘zeg ik liever niet’ kiezen niet opgenomen in de definitieve steekproef. Het is in onderzoek gangbaar om over hoger versus lager (of niet hoger) opgeleiden te rapporteren. Verder onderscheid tussen opleidingsniveau zou in de fase van onderzoek te gedetailleerd zijn. Na export van de data uit Qualtrics⁷ worden de 5 niveaus van opleiding dan ook gehercodeerd naar een dichotomie van hoger opgeleiden (categorie 4 en 5) en niet hoger opgeleiden (categorie 1-3).

Bij de controlevariabele gender vindt geen hercodering achteraf plaats. In de uiteindelijke steekproef worden de respondenten die ‘overig’ of ‘zeg ik liever niet’ invullen niet meegenomen voor analyse.

4.2.8 Survey

Door confrontatie met de gegevens uit de survey worden de opgestelde hypothesen verworpen of bevestigd. Met vier vignetten wordt meetbaar gemaakt wat de mate van bereidheid is voor het inzetten van een Wob-verzoek, en middels zestien stellingen worden de drie factoren op deze neiging onderzocht.

De survey bestaat uit vijf blokken waarbij sommige blokken verder opgesplitst zijn in sub-blokken. Het eerste blok beslaat een kleine introductie van het onderzoek en enkele noties van de mogelijkheid om een Wob-verzoek in te dienen. In het tweede blok worden vier situatieschetsen (vignetten) voorgelegd met de vraag “Zou u informatie hierover opvragen bij de gemeente?”. Het derde blok bestaat uit zestien stellingen. Per sub-blok worden vertrouwen en de onderliggende constructen en de verschillende onderdelen van winstverwachting uitgevraagd. In het vierde blok wordt middels een kleine woordenschattest een inschatting van de bureaucratische competentie gemaakt. In het vijfde en laatste blok worden enkele algemene vragen gesteld met het oog op het verzamelen van de gegevens voor de controlevariabelen.

In de bijlage is de volledige vragenlijst opgenomen (bijlage 8.1)

⁷ Online survey tool van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) die beschikbaar is EUR-studenten.

4.2.9 Doelgroep & steekproef

De onderzoekspopulatie is als volgt gedefinieerd: alle Nederlandse staatsburgers ≥ 18 jaar. Ideaal gezien wordt een aselechte steekproef gehanteerd waarbij alle potentiële onderzoekseenheden een even grote kans hebben om in dit onderzoek te worden meegenomen. Dit is wenselijk om uitspraken zo veel mogelijk te kunnen generaliseren. In de praktijk, gezien de middelen tijd en geld van de onderzoeker, is dat niet haalbaar voor dit onderzoek. Doordat de survey binnen het eigen netwerk is verspreid is er feitelijk sprake van een selecte steekproef. De verwachte omvang van de steekproef is dusdanig groot, dat wil zegen dat er voldoende variëteit tussen de respondenten onderling wordt veronderstelt, dat dit ook niet op voorhand als problematisch voor de representativiteit wordt geacht (Buijs, 2018).

Voor dit onderzoek zijn verschillende vuistregels aangehouden om te controleren of de steekproefgrootte voldoende is (Morgan, 2007). Om te beginnen bij Greens (1991). Greens vuistregel is ' $N > 104 + m$ ' (m is aantal voorspellende variabelen). Voor dit onderzoek zou de ondergrens volgens Greens vuistregel liggen op $n=107$. Harris' (1985) vuistregel stelt het minimum aan respondenten op 'aantal voorspellende variabelen + minimaal 50'. Volgens Harris' vuistregel zou de minimale steekproefgrootte voor dit onderzoek $n=53$ moeten zijn. Om de resultaten *power* te geven wordt ook wel een minimum van 30 respondenten per variabele genoemd (Voorhis, 2007). Bij alle bovengenoemde vuistregels geldt: des te groter de n , des te groter de *power*. Deze vuistregels bij elkaar genomen lijkt 150 tot 200 respondenten voldoende voor dit scriptieonderzoek.

In hoofdlijnen is via vier 'kanalen' de survey uitgezet, om zo aan het minimum van 150 à 200 respondenten te komen:

- I. Allereerst in persoonlijke kring, dat wil zeggen kennissen, vrienden en familie. De inschatting was dat er 200 respondenten zouden zijn. Met een verwachting van een vrij hoge *response rate* hoopte de onderzoeker op een totaal van ongeveer 100.
- II. Ook is een online survey uitgezet bij de werkgever (PBLQ) van de onderzoeker. Dit is gedaan door naast een algemene mail naar 'alle medewerkers', collega's persoonlijk te benaderen. Het bereik is hier op ongeveer 60 personen geschat.
- III. Verder zijn de voormalige collega's bij de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken en ook Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, gevraagd de online survey in te vullen. De inschatting was dat dit 15 ingevulde enquêtes zou opleveren.
- IV. Als laatste kanaal is social media ingezet, en dan nadrukkelijk Linked-in (765 connecties) en in mindere mate ook Facebook (482 contacten). Dit is gedaan door een post op de accounts van de onderzoeker zelf. Ook heeft de onderzoeker via Linked-in persoonlijk zijn netwerk benaderd. Het aantal dat de onderzoeker hiermee direct en indirect mee beoogde te bereiken liep in de hoge tientallen zo niet meer dan 100.

De grove inschatting was dat de survey bij ongeveer vierhonderd mensen onder de aandacht gebracht kon worden. Dit lijkt voldoende om het streven van $n=200$ te halen. Bij alle kanalen is uitgegaan van een 'sneeuwbal effect'. Dat wil zeggen dat de contacten van de onderzoeker de survey weer verder uitzetten onder zijn/haar eigen contacten. Hiermee kan een groep respondenten worden aangeboord waar de onderzoeker geen directe link mee heeft. Met deze sample strategie is het niet te vermijden dat er een bepaalde oververtegenwoordiging in de kenmerken van de respondenten zal ontstaan. De verwachting is dat er een oververtegenwoordiging van hoger opgeleiden, van 30-40 jarigen en misschien ook mannen zal ontstaan. In paragraaf 5.3.1 zullen de uiteindelijke resultaten van de steekproef worden behandeld.

4.3 Data-analyse

Doordat de relatie tussen meer dan twee variabelen wordt getest valt de analyse onder de Multivariate analyse methode. Met de *Multipele Regressie Analyse* (MRA) in SPSS⁸ kan de relatie tussen de drie onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele worden onderbouwd. Ook kan aan de hand van een hiërarchische MRA de verklaarde variantie van de controlevariabelen worden onderzocht (Field, 2013).

4.4 Kwaliteitsindicatoren

De kwaliteit van kwantitatief onderzoek wordt bepaald aan de hand van validiteit, betrouwbaarheid en repliceerbaarheid (Bell, Bryman & Harley, 2019). Met validiteit test je de mate waarin de uitkomsten (resultaten) van het onderzoek corresponderen met de werkelijkheid. De indicatoren validiteit, betrouwbaarheid en repliceerbaarheid hebben zowel een zelfstandigheid als een afhankelijkheid. Betrouwbaarheid en validiteit worden los van elkaar beoordeeld maar validiteit veronderstelt altijd een mate van betrouwbaarheid.

4.4.1 Betrouwbaarheid

Met betrouwbaarheid wordt bedoeld of de onderzoeker met de concepten meet wat hij/zij wil meten, op de juiste manier. Er zijn drie prominente methoden om de betrouwbaarheid van de metingen in te schatten: 1) stabiliteit, 2) interne betrouwbaarheid en 3) inter-rater betrouwbaarheid (Bell, Bryman & Harley, 2019).

Vanwege de complexe en tijdrovende methode om metingen op een later tijdstip te herhalen, om de stabiliteit van de meting te meten, wordt een dergelijke stabiliteitstest hier achterwege gelaten. Inter-rater betrouwbaarheid is in dit onderzoek niet van belang omdat de vergaarde data niet verder gecategoriseerd of beoordeeld hoeft te worden door het gesloten karakter van alle items. Dan blijft interne betrouwbaarheid over.

Interne betrouwbaarheid wil zeggen dat de verschillende items moeten correleren binnen het concept dat de onderzoeker beoogd te meten. Om de correlatie te meten worden de indicatoren per concept evenredig over twee groepen verdeeld. Het getal, de coëfficiënt, dat hieruit voortkomt varieert tussen 0 (geen correlatie, dus geen interne betrouwbaarheid) en 1 (volledige correlatie en daarmee een perfecte interne betrouwbaarheid). Deze interne betrouwbaarheid wordt door middel van een Cronbach's alpha gedaan. Een coëfficiënt van 0,7-0,8 wordt gezien als voldoende (Bell, Bryman & Harley, 2019).

Daarnaast wordt de betrouwbaarheid ook bepaald aan de hand van de omvang van de steekproef. Daarbij is het simpel gesteld dat naarmate de omvang van de steekproef (n) toeneemt, ook de betrouwbaarheid van de resultaten toenemen.

Ook objectiviteit van de onderzoeker speelt een rol. Om een zo groot mogelijke objectiviteit te verkrijgen, welke bijdraagt aan de betrouwbaarheid van de resultaten, zal de rol van de onderzoeker zo beperkt mogelijk moeten zijn (Babbie, 2013). Waar de onderzoeker wel een rol speelt dient dit expliciet gemaakt te worden.

4.4.2 Validiteit

Met de validiteit van de meting gaat de onderzoeker na of ook werkelijk de juiste concepten gemeten worden (Bell, Bryman & Harley, 2019). Met validiteit worden de items die per concept zijn opgesteld gecontroleerd of ze ook daadwerkelijk het beoogde concept meten. Hiermee test je in

⁸ SPSS is een statistisch computerprogramma voor de sociale wetenschappen

welke mate de onderzoeksresultaten overeenkomen met de werkelijkheid. Er zijn verschillende methoden om deze validiteit van de items vast te stellen (Bell, Bryman & Harley, 2019).

Te beginnen bij constructvaliditeit. Dit onderzoek maakt met name gebruik van *face validity*. Dit houdt in dat de items zijn voorgelegd aan anderen (in dit geval de medestudenten van de onderzoeker in verschillende scriptiecirkels), waarbij de vraag is gesteld of de items op het eerste gezicht betrekking hebben op de te meten concepten. Deze methode om de validiteit vast te stellen is hiermee zeer intuïtief van aard (Bell, Bryman & Harley, 2019).

Ook is voor het gebruik van vignetten van belang dat de situatieschets voldoende herkenbaar is. Het gaat hier in feite om de ecologische validiteit. De centrale vraag hierbij is: *triggered* de hypothetische situatie eenzelfde handeling als wanneer de respondent werkelijk in de situatie zou belanden? Om deze herkenbaarheid te maximaliseren, en hiermee de validiteit van de meting te verhogen, zijn de vignetten verschillende keren aan personen voorgelegd en waar nodig ook aangepast.

Kwantitatief onderzoek, en de relevantie ervan, is doorgaans zeer gebaat bij de mate van externe validiteit, ofwel generaliseerbaarheid. Dat ligt in dit onderzoek iets genuanceerder. Een hoge mate van externe validiteit is ook voor dit onderzoek een streven, vandaar ook de aandacht voor een representatieve en zo groot mogelijke steekproef. De conclusies uit dit onderzoek zijn dan ook zoveel mogelijk geldend voor alle Nederlanders (18 jaar en ouder) en in alle situaties. Echter, het exploratieve karakter van dit onderzoek, onder andere doordat theorievorming op het gebied van Wob-verzoeken nog niet dusdanig sterk ontwikkeld is, blijft dit een punt van aandacht. In andere woorden: het onderzoek is mogelijk ook nog relevant als de externe validiteit minder hoog is dan je normaal bij kwantitatief onderzoek verwacht. In een dergelijk geval betekent het wel dat de relevantie op een ander gebied ligt dan dat resultaten te generaliseren zijn buiten de steekproef.

4.4.3 Repliceerbaarheid

Een betrouwbaar onderzoek is overdraagbaar en consistent en kan herhaald worden door een andere onderzoeker. Hiervoor moet de onderzoeksmethode nauwkeurig uiteen worden gezet en alle beslissingen expliciet worden gemaakt en tevens worden ondersteund met argumenten (Bell, Bryman & Harley, 2019). Beslissingen en achterliggende argumenten zijn in de methodeparagraaf van dit onderzoek dan ook volledig uitgewerkt.

5 Onderzoeksresultaten en analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd die na analyse van de gegevens antwoord moet geven op de vraag in hoeverre de factoren vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie van invloed zijn op de neiging voor het al dan niet indienen van een Wob-verzoek.

Hiervoor zal eerst worden gerapporteerd hoe de verzamelde gegevens zijn opgeschoond en klaar gemaakt voor analyse. Vervolgens worden de beschrijvende statistieken behandeld van zowel de afhankelijke als onafhankelijke variabelen. Dan zullen de visuele inspecties en de analyses van de modelassumpties worden behandeld die de geschiktheid van de *multiple regressie analyse* (MRA) beoordelen. Het hoofdstuk sluit af met de toetsstatistieken die de verklaarde variantie inzichtelijk maken en de uiteindelijk hypothesetoetsing waarbij de opgestelde hypothesen worden bevestigd of verworpen.

5.1 Opschonen van de data

Op maandag 30 november 2020 (16:00) is de definitieve online survey verspreid onder de doelgroep. Op donderdag 3 december 2020 (23:00) is de data vanuit Qualtrics geëxporteerd naar SPSS. Aan het begin van het opschonen van de gegevens omvatte de dataset 317 respondenten.

Allereerst zijn de respondenten verwijderd waarbij er lege velden zijn aangetroffen, dit waren er 22. Alleen respondenten met 100% gevulde velden zijn opgenomen in de uiteindelijk dataset. Vervolgens zijn de zogenaamde ongeïnteresseerde respondenten eruit gefilterd door te kijken naar de standaard deviatie van de scores, waarbij de standaard deviatie van onder de 0.7 zijn verwijderd. Een standaard deviatie van de ingevulde scores onder de 0.7 wijst er mogelijk op dat de respondent 'blind' bij elke vraag dezelfde score heeft ingevuld zonder zorgvuldig de vraag te lezen. Dit bleek bij 4 respondenten het geval te zijn. Ook zijn er 2 respondenten niet opgenomen gezien de korte tijd (minder dan 2 minuten) dat zij erover hebben gedaan om de vragenlijst in te vullen. Met een dergelijke korte tijd is het zeer onwaarschijnlijk dat de vragenlijst met aandacht is ingevuld. Het onderzoek hanteert een minimale leeftijdsgrens van 18 jaar. Er bleek 1 respondent jonger dan 18 jaar te zijn, deze is dan ook niet meegenomen in de uiteindelijk dataset voor analyse.

Bij de vraag naar het geslacht van de respondent is ook de mogelijkheid geboden om 'anders' of 'zeg ik liever niet' te kiezen. Dit bleken 3 respondenten te hebben gedaan. Deze 3 respondenten zijn ook niet meegenomen. Ook bij 'opleiding' was het mogelijk om 'zeg ik liever niet' aan te klikken. Hier heeft 1 respondent gebruik van gemaakt. Ook deze is verwijderd. Als laatste bleken er 4 respondenten met een datum voor 30 november 2020 (16:00) tussen te zitten. Dit moeten testversies zijn geweest van de onderzoeker zelf. Deze zijn ook verwijderd uit de dataset. In totaal zijn de gegevens van 37 ingevulde vragenlijsten niet opgenomen in de uiteindelijk dataset voor analyse. Na opschoning van de gegevens blijven er 280 respondenten over, waarmee $n=280$.

5.2 Modelassumpties

Voor dit onderzoek is een model geconstrueerd waarin zowel de afhankelijke als onafhankelijke variabelen worden gemeten met een 5-punts Likertschaal. Enkel de onafhankelijk variabele bureaucratische competentie is in feite een indexering, score van 1 tot 6, maar mathematisch kan deze voor SPSS ook gebruikt worden als een schaal.

Een dergelijk model met zogenaamde continue variabelen is nodig om de opgestelde hypothesen te kunnen toetsen met behulp van multiple regressieanalyse. Om een succesvolle multiple regressieanalyse uit te kunnen voeren zijn er echter wel enkele voorwaarden waar de opgehaalde gegevens aan moeten voldoen (Field, 2013).

Field (2013) beschrijft hiervoor vier modelassumpties waaraan voldaan moet worden.

I. Lineaire relatie

Een succesvolle multiple lineaire regressieanalyse is alleen mogelijk als de relaties tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabelen lineair van aard zijn.

Het veronderstelde lineaire verband tussen de afhankelijke en de verschillende onafhankelijke variabelen wordt gecontroleerd middels een visuele inspectie van de door SPSS gecreëerde *scatterplots* (spreidingsdiagram). Voor een lineair verband moet er min of meer een schuin op- of aflopende lijn te ontdekken zijn. Dit blijkt problematisch te zijn in het geval van dit onderzoek. Een visuele inspectie van de *scatterplots* (zie bijlage 8.2) wijst niet op een lineair verband tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen. Hiermee wordt niet voldaan aan de eerste modelassumptie die als voorwaarde geldt voor een succesvolle multiple regressieanalyse.

Conclusie afhankelijke variabelen als schaal: *voldoet niet*

II. Multicollineariteit

Met multicollineariteit wordt de correlatie tussen de opgenomen onafhankelijke variabelen bedoeld. Voor een multiple lineaire regressieanalyse mag een dergelijke onderlinge relatie niet bestaan.

Uit de analyse met de Pearson correlatie blijken de onafhankelijke variabelen geen verbanden met elkaar te hebben. Met waarden van '.471', '-.187' en '-.10' vallen ze allemaal binnen de bandbreedte van -.7 en .7 die voor de Pearson correlatie staat. De *Variance Inflation Factor* (VIF) varieert tussen de 1.011 en 1.475 en vallen daarmee binnen de norm van onder de 4, wat betekent dat er geen sprake is van onderlinge verbanden tussen de onafhankelijke variabelen (Field, 2013). Hiermee wordt aan de tweede modelassumptie voldaan. (zie bijlage 8.3 voor SPSS output)

Conclusie: *voldoet*

III. Normaalverdeling

Met de normaalverdeling wordt gekeken of de standaardfout normaal verdeeld is over de gegevens. De gegevens zijn immers een steekproef van de populatie, en niet de populatie zelf. Als we telkens opnieuw een steekproef zouden trekken dan zullen deze onderling van elkaar verschillen. Met de normaalverdeling wordt gekeken hoezeer de steekproef de populatie vertegenwoordigd. Een normale verdeling wijkt niet te veel af van het gemiddelde (Field, 2013). De weergave in het histogram (zie bijlage 8.2) laat zien dat de residuen normaal, dat wil zeggen rondom het gemiddelde, verdeeld zijn over de curve. Ook als we naar de spreidingsdiagram van 'Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual' kijken (zie bijlage 8.2) zien we dat de punten redelijk verdeeld zijn over de lijn.

De standaardfout lijkt redelijk normaal verdeeld over de gegevens en voldoet hiermee aan de derde modelassumptie voor een multiple regressieanalyse.

Conclusie: *voldoet*

IV. Homoscedasticiteit

Homoscedasticiteit laat de verdeling van de foutterm voor elke waarde van de verklarende variabele zien (Field, 2013). Dit is visueel te controleren met de *scatterplots* die ook voor de eerste modelassumptie zijn gebruikt. Deze visuele inspectie gebeurt door te kijken of er in de *scatterplots* een uitwaaiing van de wolk zichtbaar is. Een uitwaaiing van de wolk duidt op een ongelijke variantie van de foutterm.

Uit een visuele inspectie blijkt dat alleen het verband tussen de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabele bureaucratische competentie niet, of niet volledig, voldoet aan de vierde en laatste modelassumptie van homoscedasticiteit.

Conclusie: *voldoet gedeeltelijk*

Grofweg 3 van de 4 assumpties voldoen. De eerste assumptie voldoet het minst; er is geen sterk lineair verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele van het model. Dit kan echter ook gezien worden als een eerste resultaat.

5.3 Beschrijvende statistieken

In deze paragraaf worden de belangrijkste kenmerken van de verzamelde gegevens samengevat en overzichtelijk gepresenteerd. Eerst zullen de karaktereigenschappen van de steekproef worden behandeld. Vervolgens zullen de beschrijvende en toetsende statistieken worden gepresenteerd van zowel de onafhankelijke als de afhankelijke variabelen. Uiteindelijk zullen de hypothesen getoetst worden. Hieronder (tabel 4) zijn in een compact overzicht de belangrijkste parameters van de onderzoeksresultaten weergegeven. Deze zullen in de volgende paragrafen tekstueel worden toegelicht en met nog meer statistieken worden onderbouwd

	Cronbach's alpha (aantal items)	Gemiddelde (standaard deviatie)	VIF
Gender (1=vrouw)	-	1,44	
Leeftijd (geboortejaar)	-	1978 =42 jr.(11.73)	
Opleidingsniveau (1=hoger opgeleid)	-	0.779 (0.33)	
1. Vertrouwen	0.855 (10)	2.82 (0.85)	1.475
2. Performance expectancy	0.656 (4)	2.78 (0.81)	1.316
3. Bureaucratische competentie	-	4.11 (0.49)	1.245
Neiging indienen Wob-verzoek (1) opvragen	0.572 (4)	2.75 (1.41)	-
Neiging indienen Wob-verzoek (2) opzoeken	0.553 (4)	3,29 (1.24)	-

Tabel 4: Parameters onderzoek

5.3.1 Steekproef

Het onderzoek baseert zich op een steekproef (n=280) dat in feite een selectie van de gehele onderzoekspopulatie is. Hieronder (zie ook tabel 5) behandel ik kort de gangbare karaktereigenschappen waarmee op zijn minst de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van de steekproef voor het onderzoek kunnen worden beoordeeld.

Ten opzichte van de gemiddelde leeftijd van de populatie 42,2 (CBS, 2020) heeft de steekproef bij benadering een vergelijkbare leeftijdsopbouw, namelijk 42 jaar (geboortejaar 1978). Zoals ook al beschreven bij operationalisering is voor de analyse de leeftijd gehercodeerd naar 6 verschillende categorieën: (1)18-24 jaar (2)25-34 jaar (3) 34-44 jaar (4) 45-54 jaar (5)55-64 jaar en (6)65 jaar en ouder.

Wat betreft gender liggen de verhoudingen in de populatie nagenoeg gelijk en is er een lichte oververtegenwoordiging van vrouwen in de steekproef van 280 personen. Iets meer vrouwen (56%) dan mannen (44%) hebben de enquête ingevuld. Het bovenstaande verschil van respectievelijk 56% en 44% heeft voor dit onderzoek en met dit aantal respondenten geen grote implicaties.

Het grootste verschil zit in het opleidingsniveau. Hierin is een duidelijke bias naar hoger opgeleiden te zien, namelijk 78% heeft aangegeven hoger of wetenschappelijk onderwijs te hebben genoten, terwijl dit percentage in de populatie op 35% ligt. Opleidingsniveau is na het ophalen van de gegevens gehercodeerd naar een dichotomie van niet (dus lager) en wel hoger opgeleiden. Hierbij zijn de waarden "1" (Basisschool), "2" (Middelbare school), "3" (mbo) gehercodeerd als "0" (lager

onderwijs, of niet hoger onderwijs) en de waarden “4” (hbo) en “5” (wo) gehercodeerd naar “1” (hoger onderwijs).

	Respondenten (n=280)		Nederland 2019 (CBS, 2020)
	Gemiddelde (standaard deviatie)	%	
Gender (1=vrouw, 2=man)	1.44(0.50)	Man 44%	50.3%
		Vrouw 56%	49.7%
Leeftijd (geboortejaar)	42(SD=11.73)		42.2
Opleidingsniveau (1=hoger opgeleid, 0=lager opgeleid)	0.779 (0.33)	77%	31.5%

Tabel 5: Steekproef

5.3.2 Beschrijvende statistieken onafhankelijke variabelen

In deze paragraaf wordt van de 280 respondenten nagegaan hoe zij hebben gescoord op de onafhankelijke variabelen. Hiervoor worden enkele beschrijvende statistieken gepresenteerd. De onafhankelijke variabelen zijn in SPSS samengevoegd tot schalen, bestaande uit verschillende items die door middel van een vragenlijst zijn uitgevraagd.

De onafhankelijke variabele vertrouwen bestaat uit tien items. Hierbij zijn eenvoudigweg de tien items bij elkaar opgeteld en gedeeld door tien. Dit is mogelijk doordat de meting betrouwbaar is. Betrouwbaar wil zeggen dat de verschillende onderliggende items daadwerkelijk hetzelfde meten en dus consistent zijn. Zonder een betrouwbaarheid volgens de maat van Cronbach alpha van minimaal 0.7 is het bij elkaar optellen van losse items niet mogelijk, of op zijn minst niet betrouwbaar (Field, 2013). Met een Cronbach's Alpha van 0.855 over tien items is dit bij de onafhankelijke variabelen vertrouwen geen enkel probleem.

Bij de onafhankelijk variabele winstverwachting, bestaande uit vier items, zijn deze ook bij elkaar opgeteld en gedeeld door vier. Dit is gedaan ondanks een Cronbach's alpha van 0.656. Dit houdt in dat er ruis in de uitgevraagde items zit en ze niet allemaal daadwerkelijk hetzelfde meten. Er is ook gekeken of een bepaald item van de vier het grootste nadelige effect had op de betrouwbaarheid. Dit is gedaan door de onafhankelijk variabele winstverwachting te construeren door de vier items in verschillende combinaties tot elkaar te zetten. Er bleek niet specifiek één item debet te zijn aan de matige betrouwbaarheid. Er is daarom voor gekozen om alsnog alle vier de items bij elkaar op te tellen en te middelen. Gezien de matige betrouwbaarheid zullen enkel voorzichtige conclusies getrokken kunnen worden voor wat betreft deze verklarende variabele.

Bij de onafhankelijk variabele bureaucratische competentie is uiteindelijk gekozen voor een 'schaal' gebaseerd op één enkel item. Hierbij is een betrouwbaarheidsmeting zoals de Cronbach's alpha niet mogelijk.

In het tabel hieronder (tabel 6) zijn naast de weergave van de Cronbach's alpha's en het aantal items van de onafhankelijke variabelen (zoals beschreven hierboven) ook per onafhankelijke variabele de gemiddelde score op de Likertschalen en de standaarddeviaties van de respondenten opgenomen.

Onafhankelijke variabelen	Cronbach's alpha (aantal items)	Gemiddelde	Standaard deviatie	VIF
1. Vertrouwen	0.855 (10)	2.82	0.85	1.475
2. Performance expectancy	0.656 (4)	2.78	0.81	1.316
3. Bureaucratische competentie	-	4.11	0.49	1.245

Tabel 6: Parameters onafhankelijke variabelen

5.3.3 Beschrijvende statistieken afhankelijke variabelen

De betrouwbaarheid van de afhankelijke variabele is laag. Feitelijk te laag om gedegen onderzoek mee te kunnen doen. Door het meer exploratieve karakter van dit onderzoek is het toch verantwoord gedacht om met deze betrouwbaarheid van de cijfers verder te gaan. Was het onderzoeksdoel puur theorie toetsend van aard dan was een dergelijk lage Cronbach's alpha een groter probleem.

Waarschuwing! Het besluit om toch met deze lage betrouwbaarheidsmaat de analyses uit te voeren zal onvermijdelijk zijn weerslag hebben op de accuraatheid van de resultaten en hiermee ook op de stelligheid van de uitspraken die aan de hand van dit onderzoek gedaan kunnen worden.

Overzicht van Cronbach's alpha, gemiddelde en standaarddeviatie op de afhankelijke variabele

Afhankelijke variabele	Cronbach's alpha (aantal items)	Gemiddelde	Standaard deviatie
Neiging indienen Wob-verzoek (1) opvragen	.570 (4)	2.75	.69

Tabel 7: Schaalconstructie afhankelijke variabele

Voor de volledigheid is verkend of de analyse per vignet in plaats van als schaal uitgevoerd kan worden, en of dat relevantere en betrouwbaardere resultaten oplevert. In de volgende paragraaf wordt die verkenning en de resultaten hiervan behandeld.

5.3.3.1 Verkenning optie B: analyse uitvoeren per vignet

Gezien de matige Cronbach's alpha van de vignetten en de uitkomsten van de modelassumpties is verkend wat de resultaten zijn als de analyse per vignet, in plaats van een schaal, wordt uitgevoerd. Als hiermee de resultaten signifikanter zijn kan ervoor gekozen worden om de multiple regressie analyse per vignet uit te voeren en kan het vormen van een schaal achterwege gelaten worden.

Gezien de visuele inspectie van de *scatterplots* (bijlage 8.2) is ook bij de afzonderlijke vignetten geen duidelijke lineaire relatie (modelassumptie 1) zichtbaar. Kijken we naar de normaalverdeling (modelassumptie 3) per vignet (bijlage 8.2) dan zien we dat deze over het algemeen niet beter verdeeld zijn over de gegevens als bij de schaal-variant. Bij de vierde modelassumptie van homoscedasticiteit zijn geen 'trompetvormige' weergaven te zien bij de *scatterplots*.

De verklaarde variantie per vignet alsook de F-waarde levert ook geen significant 'betere' resultaten op wanneer je deze afzet tegen het gemiddelde van de som aan vignetten (aangeduid als 'schaal' in de tabel hieronder).

Model	Schaal			Vignet 1			Vignet 2			Vignet 3			Vignet 4		
	ANOVA			ANOVA			ANOVA			ANOVA			ANOVA		
	R ²	F	Sig.	R ²	F	Sig.	R ²	F	Sig.	R ²	F	Sig.	R ²	F	Sig.
1	.136	14.424	.000	.105	10.783	.000	0.49	4.756	.003	.103	10.548	.000	.112	1.168	.322
2	.143	7.612	.000	.122	6.310	.000	0.58	2.808	.011	.104	5.286	.000	.154	1.105	.359

Tabel 8: Parameters analyse per vignet

In tabel 9 zijn de gestandaardiseerde bèta coëfficiënten per vignet weergegeven. Hierbij springt er niet één vignet sterk uit met significantere bèta coëfficiënten.

	Schaal				Vignet 1				Vignet 2			
	Model 1		Model 2		Model 1		Model 2		Model 1		Model 2	
	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.
Opleiding	.024	.670	.050	.438	.068	.234	.056	.394	-0.62	.297	-0.25	.711
Gender	.018	.744	.022	.692	.023	.690	.056	.394	-0.03	.958	.002	.979
Leeftijd	.368	.000	.376	.000	.319	.000	.321	.000	.209	.000	.218	.000
Vertrouwen			.028	.680			.036				0.31	.662
PE			-.087	.178			-1.36				-.079	.240
BC			-.046	.463			.048				-0.69	.292
R Square	.136		.143		.105		.122		.049		.058	

Tabel 9: Regressieresultaten / toetsende statistiek

	Vignet 3				Vignet 4			
	Model 1		Model 2		Model 1		Model 2	
	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.	Bèta	Sig.
Opleiding	.014	.806	.012	.858	.044	.466	.100	.145
Gender	.048	.407	.044	.445	-.028	.642	-.021	.728
Leeftijd	.317	.000	.321	.000	.103	.086	.110	.072
Vertrouwen			-.037	.597			.054	.458
PE			.029	.658			-.047	.497
BC			-.017	.792			-.099	.138
R Square	.103		.104		.122		.154	

Vervolg tabel 9: Regressieresultaten / toetsende statistiek

Conclusie is dat het niet van toegevoegde waarde is om de vignetten afzonderlijk van elkaar te analyseren. De verkenning hiervan lijkt niet tot betrouwbaardere uitspraken te leiden en daarom is besloten om ondanks de beperkingen de vignetten toch bij elkaar op te tellen en te middelen.

5.4 Toetsstatistieken

5.4.1 ANOVA

Met dit onderzoek wil ik achterhalen of de mate van vertrouwen, de winstverwachting en bureaucratische competentie een statistisch significant effect hebben op de mate waarin burgers al dan niet geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen. Om de invloed van de onafhankelijke variabelen vast te stellen zoals die in het conceptueel model zijn opgenomen wordt middels SPSS gecontroleerd of er ook werkelijk sprake is van een statistisch significant model. Hiervoor wordt de ANOVA-toets uitgevoerd. De significantie is af te lezen aan de F-waarde. Met de F-waarde wordt de voorspellende waarde van het model ten opzichte van de fout uitgedrukt (Field, 2013).

Om dit te controleren wordt een regressieanalyse uitgevoerd waarin twee modellen worden opgenomen. Model 1 bevat enkel de controlevariabelen (leeftijd, opleiding en gender) en model 2 bevat naast de controlevariabelen ook de drie verklarende variabelen die centraal staan in dit onderzoek. Met de R^2 , de verklaarde variantie, kan afgelezen worden in welke mate het model de werkelijkheid voorspelt.

	Model 1	Model 2
	Bèta	Bèta
Opleiding	.024	.050
Gender	.018	.022
Leeftijd	.368***	.376***
Vertrouwen		.028
Winstverwachting		-.087
Bureaucratische competentie		-.046
F	14.424***	7.612***
R ²	.136	.143

Tabel 10: Regressieresultaten / toetsende statistiek

(*significant bij .05, ** significant bij .01, ***significant .001

Uit de regressieanalyse en de ANOVA-toets blijkt dat zowel het model met enkel de controlevariabelen als het model waarbij de onafhankelijke variabelen zijn toegevoegd de voorspellende waarde rond de 13% ligt, respectievelijk 13.6% (R^2 .136) en 14.3% (R^2 .143). Dit betekent dat de toevoeging van de onafhankelijke variabelen een verwaarloosbaar effect heeft op de verklaarde variantie.

De ANOVA-toets laat zien dat wanneer alleen de controlevariabelen worden opgenomen (model 1) de F-ratio 14.424 ($P < .001$) is. Bij model 2 is de F-waarde 7.612 ($p < .001$). Hiermee wordt duidelijk dat door de toevoeging van de onafhankelijke variabelen vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie (model 2) de verhouding van de verklarende waarde ten opzichte van de fout in het model (de F-waarde) verslechterd.

De conclusie is hier dan ook dat er géén sprake is van een verklarend model. Alleen bij de controlevariabele leeftijd is een significante bèta aanwezig. De verklarende waarde (R^2) en de significante F-ratio's van model 1 en 2 lijken vrijwel volledig op de controlevariabele leeftijd te leunen.

5.4.2 Hypothesetoetsing

Door te kijken naar de gestandaardiseerde bèta (β) coëfficiënten van de onafhankelijke variabelen kunnen uitspraken over de opgestelde hypothesen en veronderstelde relaties worden gedaan. De bèta coëfficiënten geven informatie over de richting van het verband tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabele én de sterkte hiervan. Beide zijn van belang om te bepalen of een hypothese verworpen of aangenomen kan worden. Een positief geformuleerde hypothese loopt in algemene zin als volgt: 'meer x dan meer y'. Dit is in het model van SPSS als een positief gestandaardiseerde bèta coëfficiënt terug te vinden. Als deze bèta coëfficiënt negatief is betekent dat de richting van het verband negatief is, wat er in algemene zin als volgt uit ziet: 'minder x dan minder y'.

Gezien de weinig verklarende variantie van het model levert het toetsen van de hypothesen weinig resultaat op. Hieronder wordt alsnog kort per hypothese beschreven wat de resultaten van deze toetsing zijn. Een problematische toetsing heeft ook tot gevolg dat uitspraken met zeer grote voorzichtigheid gedaan moeten worden.

Hypothese 1 in dit onderzoek is negatief geformuleerd terwijl de gestandaardiseerde bèta coëfficiënt een positieve richting aan geeft. Met een significantie van .680 is deze echter niet betrouwbaar. De hypothese kan hiermee in ieder geval verworpen worden omdat het gesuggereerde verband er in geen geval is.

De overige twee hypothesen in dit onderzoek zijn positief geformuleerd waarbij een hogere score op de onafhankelijke variabelen een lagere score op de afhankelijke variabele wordt verwacht. De gestandaardiseerde bèta coëfficiënten geven echter een negatieve in plaats van positieve richting aan. De hypothesen kunnen hiermee verworpen worden. Ook hier is echter sprake van een lage significantie waarmee een nihil verband wordt aangetoond.

Nr.	Hypothese	Richting	Gestandaardiseerde bèta coëfficiënten	Significantie
1	Vertrouwen in de overheid zorgt voor een verlaagde neiging van het indienen van een Wob-verzoek.	negatief	.028	.680
2	Een positieve 'winstverwachting' dat een Wob-verzoek bijdraagt aan een verbeterde informatiepositie zorgt voor een grotere neiging om een Wob-verzoek in te dienen.	positief	-.087	.178
3	Naarmate de bureaucratische competenties toenemen neemt ook de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek toe.	positief	-.046	.463

Tabel 11: hypothesetoetsing

Met Pearson's correlatie coëfficiënt r wordt de sterkte van de lineaire relatie tussen twee variabelen gemeten, hieronder respectievelijk de afhankelijke met de verschillende onafhankelijke variabelen (Field, 2013). De Pearson r heeft een bandbreedte van -1 tot 1 waarbij 1 een perfecte correlatie voorstelt. In tabel 12 is af te lezen dat alleen de controlevariabele leeftijd een betekenisvolle correlatie heeft van .367. De overige Pearson r correlaties liggen allemaal zeer dicht bij de '0', wat betekent dat er op basis van de verzamelde data amper tot geen verbanden bestaan met de neiging tot het al dan niet indienen van een Wob-verzoek.

Pearson correlatie coëfficiënt r met afhankelijke variabele Wob-verzoek (schaal)					
Opleiding	Gender	Leeftijd	Vertrouwen	PE	BC
.004	.025	.367	.032	-.044	-.001

Tabel 12: Pearson's correlatie

Kijkend naar deze coëfficiënten zijn er geen uitspraken mogelijk over de hypothesen, anders dan dat ze in beginsel verworpen worden omdat de voorgestelde relaties niet significant in de data voorkomen. Ook de Pearson r correlaties laten eenzelfde beeld zien waarbij relaties niet aantoonbaar aanwezig zijn. Enkel de controlevariabele leeftijd wijst naar een verband.

5.5 Verkennende analyse opzoeken van informatie

Bij de vignetten is ook de vraag opgenomen in welke mate de respondenten verwachten dat ze informatie over het onderwerp op zouden zoeken op het internet. Dit is gedaan om te kijken of deze vraag grote verschillen in resultaten zou vertonen. Hiervoor zijn de meeste van de hierboven behandelde stappen doorlopen: modelassumptie, de Pearson r correlatie, gestandaardiseerde bèta coëfficiënten en de ANOVA-toets. De resultaten worden niet uitvoerig behandeld maar geven wel aanleiding om hier te presenteren en zullen worden behandeld in de discussie en in de paragraaf omtrent aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Afhankelijke variabele	Cronbach's alpha (aantal items)	Gemiddelde	Standaard deviatie
Neiging opzoeken informatie op internet	0.553 (4)	3.29	1.24

Tabel 13: Schaalconstructie verkennende analyse

Het gemiddelde ligt met 3.29 hoger dan bij het opvragen van informatie (2.75). Dit betekent dat de respondenten eerder geneigd zijn informatie op te zoeken dan deze middels een Wob-verzoek op te vragen. Intuïtief verbaast dit niet en was dit wel te verwachten.

Info opzoeken	Model 1	Model 2
	Bèta	Bèta
Opleiding	.241	.223
Gender	.031	.038
Leeftijd	.037	.015
Vertrouwen		.101
Winstverwachting		-.009
Bureaucratische competentie		.105
F	5.942***	3.760***
R²	.061	.076

Tabel 14: Parameters verkennende analyse

Ten eerste is de verklarende waarde van het model (R^2) verwaarloosbaar. Dat is ook niet zo vreemd gezien het model ook niet op deze vraag – het opzoeken van informatie – is gebaseerd. Als we naar de gestandaardiseerde bèta coëfficiënten kijken geeft dit ook een iets ander beeld weer.

Let wel op het feit dat voor deze afhankelijke variabele geen hypothesen zijn opgesteld waarop de gestandaardiseerde bèta coëfficiënten betrekking hebben. Voor deze verkennende analyse worden de opgestelde hypothesen met betrekking tot de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek eenvoudigweg vervangen voor de mate waarin de respondent geneigd is om informatie op te zoeken op het internet. Het is dan ook niet bedoeld om (bindende)uitspraken over te doen maar eerder om, eventueel, een nieuwe denkrichting bloot te leggen.

Allereerst de variabelen vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie. Hierbij is te zien dat er een sterker verband is tussen de neiging om informatie op te zoeken op internet, bij zowel vertrouwen als bureaucratische competentie. De richting van het verband is hierbij positief, dat wil zeggen dat meer vertrouwen en bureaucratische competenties zou kunnen leiden tot actiever opzoeken. Er is een verwaarloosbaar verband met 'winstverwachting'.

Dan de controlevariabelen. Te zien is dat opleiding een sterkere bèta, een duidelijker verband, heeft dan bij het opvragen van informatie het geval was. Dit is ook af te lezen aan de Pearson r correlatie van .242 die beduidend hoger is dan de Pearson r van de overige variabelen. Bij opvragen van informatie leek leeftijd een sterkere rol te spelen. Dit verband van leeftijd valt bij het opzoeken van informatie weer weg.

Pearson Correlatie met afhankelijke variabele info opzoeken (schaal)					
Opleiding	Gender	Leeftijd	Vertrouwen	PE	BC
.242	.056	.022	.010	.034	.184

Tabel 15: Pearson r verkennende analyse

6 Conclusie, discussie, aanbevelingen & reflectie

Dit onderzoek is gestart om antwoord te krijgen op de vraag welke factoren een mogelijk effect hebben op de neiging van burgers om meer overheidsinformatie op te vragen. Deze vraag zal in dit afsluitende hoofdstuk worden behandeld door allereerst de onderliggende afzonderlijke deelvragen te beantwoorden. Hierna wordt behandeld hoe het antwoord op de onderzoeksvraag bijdraagt aan het wetenschappelijk debat, inclusief de tekortkomingen. Door het exploratieve karakter zijn de laatste paragrafen (6.7 en 6.8) zeer belangrijk, namelijk de discussie en aanbevelingen.

6.1 Conclusie eerste deelvraag

De eerste deelvraag - *Welke hypothesen kunnen vanuit de wetenschappelijke literatuur worden opgesteld met betrekking tot de mate waarin burgers geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen?* - is in de literatuurreview (hoofdstuk 3) beantwoord. Vanuit de literatuur zijn drie hypothesen opgesteld aan de hand van de factoren uit de literatuurreview: vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie.

6.2 Conclusie tweede deelvraag

De tweede deelvraag - *Wat laten de resultaten uit de survey zien betreft de mate waarin burgers geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen?* - is in hoofdstuk 5 geanalyseerd en gepresenteerd. Het gaat hierbij om de resultaten van de empirische data die is opgehaald aan de hand van de vragenlijst.

De resultaten laten allereerst zien dat er geen lineaire verbanden lijken te zijn tussen de verklarende variabelen van het model en de afhankelijke variabele.

Uit zowel de regressieanalyse en de ANOVA-toets blijkt dat het getoetste model een voorspellende waarde van 14.3% ($R^2.143$) heeft. Dit betekent dat de onafhankelijke variabelen amper effect hebben op de verklaarde variantie.

Kijkend naar bèta coëfficiënten, die iets zeggen over de richting en sterkte van de verbanden en onderdeel zijn van de hypothesetoetsing, worden alle opgestelde hypothesen verworpen. Ditzelfde geldt voor de resultaten van de Pearson r correlatie die een beeld weergeven waarbij de relaties van het model niet aantoonbaar aanwezig zijn.

6.3 Conclusies derde deelvraag

6.3.1 Vertrouwen

Uit de literatuurreview waren aanwijzingen dat een verhoogd vertrouwen tot in-actie zou leiden en daarmee de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek zou verlagen. De hypothese die hierop is gebaseerd - *vertrouwen in de overheid zorgt voor afname van de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek* - en als dusdanig in het onderzoeksmodel is opgenomen, kan na statistische analyse verworpen worden. Er is géén verband ontdekt tussen de mate waarin mensen geneigd zijn een Wob-verzoek in te dienen en de mate waarin zij de overheid vertrouwen. In de praktijk kan zowel een laag als een hoog vertrouwen leiden tot actie en dus opvragen van informatie, maar kan evengoed leiden tot in-actie.

Dit is direct zichtbaar in de eerder opgenomen *scatterplots* (spreidingsdiagrammen) waarbij er een grote wolk in het midden zichtbaar is. Cijfermatig zie je dit ook terug in het gemiddelde van de afhankelijk variabele die net boven het midden zit (2.75) alsook het gemiddelde van de onafhankelijke variabele vertrouwen (2.82).

6.3.2 Winstverwachting

De tweede hypothese die is geformuleerd - *een positieve 'winstverwachting' dat een Wob-verzoek bijdraagt aan een verbeterde informatiepositie zorgt voor een grotere neiging om een Wob-verzoek in te dienen* - wordt verworpen. Ondanks de aanwijzingen in de literatuur voor de hypothese kan dit onderzoek geen bevestiging voor deze stelling formuleren. Er is amper tot geen verband ontdekt tussen de mate van winstverwachting en de neiging om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen, aldus wordt de hypothese verworpen.

6.3.3 Bureaucratische competentie

Uit de analyse blijkt ook dat de derde hypothese - *naarmate de bureaucratische competenties toenemen neemt ook de neiging tot het indienen van een Wob-verzoek toe* - wordt verworpen. Door de lage verklarende variantie kunnen er überhaupt weinig (harde) uitspraken betreft deze hypothese worden gedaan. Wel kan gesteld worden dat het zeer onwaarschijnlijk is dat bureaucratische competenties van invloed zijn op de neiging van burgers om al dan niet een Wob-verzoek in te dienen.

6.4 Conclusie hoofdvraag

De beantwoording van de deelvragen hierboven leiden in samenhang tot de beantwoording van de hoofdvraag van dit onderzoek, namelijk: *Welk factoren verklaren de neiging van burgers om niet openbare overheidsinformatie op te vragen, middels een Wob-verzoek?*

Op basis van de deelconclusies kan geconcludeerd worden dat er een nihil tot geen effect te verwachten is van vertrouwen, winstverwachting en bureaucratische competentie op de neiging voor het al dan niet indienen van een Wob-verzoek. De veronderstelde relaties waar de literatuur naar verwijst blijken allen niet in voldoende mate aanwezig.

6.5 Tekortkomingen

Om te beginnen is voor dit verkennende kwantitatieve onderzoek gekozen voor een risicovolle route. Dit onderzoek had namelijk als doel om naast op indirecte wijze een theorie te toetsen, ook richtingen te geven voor verder onderzoek. Dit alles zonder dat er een stevige theoretische basis was waarop voortgebouwd kon worden. Het gebrek aan wetenschappelijke bronnen, specifiek op het gebied van passieve openbaarheid, heeft het onderzoek ingewikkeld gemaakt.

Het gebruik van vignetten kent een aantal tekortkomingen. Deze hebben voor dit onderzoek net wat meer effect omdat middels de vignetten de afhankelijke variabele is vastgesteld. Allereerst zijn de vignetten hypothetische situaties waarbij aanspraak wordt gemaakt op een bepaalde mate van inlevingsvermogen. Of men in werkelijkheid ook zou handelen zoals aangegeven bij de vignetten blijft altijd de vraag en is daarmee een factor van onzekerheid die moet worden meegewogen. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de invloed van de omstandigheden van de respondent op het moment dat de enquête is ingevuld. Doordat het een online survey is kunnen de vragen op verschillende soorten apparaten en in alle denkbare situaties en omgevingen zijn ingevuld.

Om niet teveel afhankelijk te zijn van een situatieschets is geprobeerd om verschillende situaties te schetsen waar een zo groot mogelijk deel van de populatie zich een voorstelling van zou kunnen maken. Omdat er een oneindige hoeveelheid situaties te bedenken is waarbij een informatieverzoek mogelijk wenselijk kan zijn, maar de tijd die voor dit onderzoek staat wel tijdig is, moeten er keuzen gemaakt worden.

De vier situatieschetsen blijken onderling geen consistente meting te hebben. Ondanks de lage Cronbach's alpha is er toch voor gekozen om de vignetten bij elkaar op te tellen en ze te middelen.

Dit is verantwoord geacht door het exploratieve karakter van het onderzoek. Het zorgt er wel voor dat bij elk resultaat van het onderzoek een flinke slag om de arm gehouden moet worden.

Ook de betrouwbaarheid van de onafhankelijke variabele performance expectancy voldoet niet aan de grenswaarde van .7 die voor de Cronbach's alpha wordt aangehouden. Echter, met een Cronbach's alpha van .656 zit het niet extreem ver van deze grenswaarde af. Gezien het beperkt aantal onafhankelijke variabelen is er daarom toch voor gekozen om deze op te nemen. Ook hierbij geldt dus dat dit wel effect heeft op de stelligheid waarmee uitspraken gedaan kunnen worden.

Met betrekking tot de meting van bureaucratische competentie kan gesteld worden dat een schaal gebaseerd op één enkel item niet heel sterk is. Er is nog een kritisch punt betreft het meten van woordenschat: respondenten een definitie laten opschrijven is accurater, zoals Filet (1974) ook deed. Deze methode is echter zeer arbeidsintensief voor de respondent. Daarnaast betekent het ook dat de onderzoeker deze definitie moet beoordelen, waar dan weer een bias van de onderzoeker bij komt kijken. Gezien de scope van dit onderzoek is niet gekozen voor een dergelijk intensieve operationalisering. Deze keuze gaat wel ten koste van de betrouwbaarheid van de meting.

6.6 Wetenschappelijke bijdrage

Kwantitatief onderzoek past in een traditie waarbij reeds bestaande theorieën worden getoetst. Het is daarbij veelal meteen duidelijk op welk wetenschappelijk onderzoek de bevindingen voortborduren. Dat ligt voor dit kwantitatieve onderzoek net wat anders. De doelstelling van dit onderzoek was mede om bestaande relaties en verbanden om te draaien en deze te toetsen. Bijvoorbeeld: in plaats van de relatie openbaarheid tot vertrouwen te meten, is hier vertrouwen tot openbaarheid onderzocht.

Nadrukkelijk is geprobeerd om vanuit de bestaande theorie een eerste aanzet te maken voor meer wetenschappelijke inzicht betreft passieve openbaarheid. Nu staat passieve openbaarheid niet geheel los van actieve openbaarheid waarmee de verwachting is dat uitkomsten op het gebied van passieve openbaarmaking ook iets vertellen over actieve openbaarmaking. Vanwege de weinig significante resultaten en de tekortkomingen kan alleen gezegd worden dat de wetenschappelijke bijdrage zich beperkt tot een set aan voorzichtige richtingen die voor vervolgonderzoek meegenomen kunnen worden.

6.7 Discussie

Het exploratieve en verkennende karakter van dit onderzoek, op een vrijwel onontgonnen terrein van passieve openbaarheid, heeft verschillende gevolgen voor de resultaten, de betrouwbaarheid ervan en hiermee ook de impact op maatschappelijk en wetenschappelijk vlak. Zijn de resultaten eerder in hoofdstuk 5 kort en bondig gepresenteerd, worden in deze paragraaf de resultaten breder geïnterpreteerd en verbonden aan de verwachtingen, beperkingen en betrouwbaarheid.

Wat de resultaten laten zien is dat de keuze voor exploratief en kwantitatief onderzoek geen gelukkige keuze is gebleken. De aanwijzingen in de literatuur die het toegepaste model hebben gevormd blijken te weinig solide. Als gevolg hiervan blijken de veronderstelde verbanden in het model niet aanwezig. Zo laat de interne betrouwbaarheid te wensen over. Alleen de verschillende items van vertrouwen hebben een sterke correlatie. Dit is te danken aan het feit dat er voor het construct vertrouwen al veel multiple itemlijsten zijn ontwikkeld, die in de context van openbaarheid van overheidsgegevens zijn toegepast. De interne betrouwbaarheid van winstverwachting is ondermaats maar niet dusdanig laag dat deze onbruikbaar wordt. Dat ondanks de lage interne betrouwbaarheid van de winstverwachting de analyse is uitgevoerd betekent dat de resultaten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden.

Deze waarschuwing voor een voorzichtige houding ten opzichte van de resultaten wordt nog eens versterkt doordat ook de scores van de vier afzonderlijke vignetten lastiger bij elkaar op te tellen zijn dan verwacht. De Cronbach alpha van de vier afzonderlijke vignetten samen ligt namelijk onder standaard gehanteerde grenswaarde van 0.7 Dit betekent dat de vignetten niet op een consistente manier de neiging voor het al dan niet opvragen van informatie meten.

De uitkomsten van dit onderzoek zijn niet als verwacht en het risico dat er kleeft aan exploratief onderzoek is realiteit geworden. Vertrouwen speelt klaarblijkelijk geen rol in het al dan niet indienen van een Wob-verzoek. Het exploratieve karakter van dit onderzoek wijst hier meteen naar een mogelijke oorzaak. Vertrouwen is veelvuldig onderzocht en bediscussieerd in relatie tot openbaarheid, maar dan altijd als output van openbaarheid en niet zozeer als input ervan (Worthy, 2010; Levi & Stoker, 2000). Wellicht is te veel geredeneerd dat het effect, zowel positief als negatief, dat openbaarheid heeft op vertrouwen ook terug te zien zou zijn wanneer vertrouwen als input tot openbaarheid gepositioneerd zou worden.

Verder is wellicht teveel de verwachting geweest dat aanwijzingen in de literatuur met betrekking tot politiek participeren en handelen ook van toepassing zouden zijn in de context van opvragen van overheidsinformatie (Van der Meer, Van Deth & Scheepers, 2009). Hier is waarschijnlijk een te brede context – politieke betrokkenheid – ten onrechte vertaald naar een nauwe en amper onderzochte realiteit van Wob-verzoeken (Thijssen & Dierckx, 2012).

Dan de winstverwachting. Deze is geïnspireerd op het construct *performance expectancy* dat in de technologie acceptatie literatuur veel wordt toegepast. De context van dit onderzoek is van totaal andere aard en ontbreekt overigens van een concreet technologisch element. Voor dit onderzoek is geredeneerd dat conceptueel gezien het 'recht van een Wob-verzoek' de plaats inneemt waar binnen de technologie acceptatie literatuur het 'technologisch artefact' staat. Mogelijkerwijs staat dit te ver af van het onderzoeksveld waarin dit een beproefde factor is. Het is aan te bevelen om eerst de mate van kennis (ook juridisch) over de mogelijkheden van het opvragen van informatie te verkennen alvorens de winstverwachting als verklaringsfactor op te nemen. In de paragraaf aanbevelingen vervolgonderzoek zal hier verder op ingegaan worden.

Als laatste: waar kunnen bij bureaucratische competenties aanwijzingen gevonden worden voor de weinig verklarende resultaten die het onderzoek heeft opgeleverd? Denkbaar is dat een te rationeel perspectief is toegepast waarbij de aanname is gedaan dat weten leidt tot doen. Anders verwoord: de redenering die voor dit onderzoek gehanteerd is loopt misschien mank door het 'denkvermogen' te veel gelijk te stellen met het 'doenvermogen'. Ook lijkt het concept bureaucratische competentie te breed. In de theoretische behandeling van bureaucratische competentie is het concept *self-efficacy* van Bandura (1997) ook aangestipt, waarbij verderop in paragraaf 3.7 ook is beargumenteerd waarom *self-efficacy* niet als variabele is opgenomen. Resultaten van dit onderzoek wijzen wellicht uit dat dit geen effectieve keuze is geweest.

Daarnaast is door het exploratieve karakter van het onderzoek op het terrein van passieve openbaarmaking mogelijk te veel gewicht komen te liggen op de weinige literatuur die wél beschikbaar was. Zo heeft het kunnen gebeuren dat het werk van Filet, dat ook al enigszins gedateerd is, een te grote invloed heeft gehad op de aanwijzing dat het invloed zou kunnen hebben op de mate waarin mensen al dan niet geneigd zijn om niet openbare informatie op te vragen.

Door de weinig significante resultaten en de beperkingen van het onderzoek zijn de gevolgen van dit onderzoek ook gering. Het verkennende karakter van het onderzoek heeft geresulteerd in inzichten die met name voor wetenschappelijk vervolgonderzoek een eerste aanzet kunnen betekenen. Een eerste vraag die bij vervolgonderzoek centraal behandeld zou kunnen worden is: wie hebben ooit al

eens een Wob-verzoek ingediend? En daarna pas de vraag: waarom? Om vervolgens de stap te kunnen maken om te kijken hoe de barrières voor het indienen van een Wob-verzoek geslecht kunnen worden. Het recht op een Wob-verzoek lijkt bedoeld als generiek instrument voor de doorsnee burger. Echter, ook dit onderzoek lijkt voorzichtig te wijzen naar een richting dat het in de praktijk alleen voor een specifieke doelgroep is weggelegd.

Tijdens dit onderzoek is er door de VVOJ (Vereniging voor Onderzoeksjournalisten) een online tool gepubliceerd, de Wob-generator⁹, die het indienen van een Wob-verzoek moet vergemakkelijken. Ook de VVOJ ziet namelijk dat het generieke recht van een Wob-verzoek slechts door 'specialisten' wordt gebruikt (Kain, 2020).

Dit onderzoek kan helaas geen richting aanwijzen waaruit deze groep van 'wobbers'¹⁰ mogelijk zou kunnen bestaan. Hiervoor is verder onderzoek noodzakelijk. De publicatie van de Wob-generator geeft maar weer eens aan dat een op papier eenvoudig recht als het indienen van een Wob-verzoek, meer wetenschappelijke, maatschappelijke maar ook politieke aandacht verdient om de onderste steen boven te krijgen. Wellicht kan een negatief geformuleerde onderzoeksvraag of hypothese meer duiding bieden, bijvoorbeeld: waarom dienen individuele burgers amper Wob-verzoeken in?

De resultaten van het onderzoek zijn minimaal en overwegend twijfelachtig maar bieden desondanks voldoende aanleiding voor een rijke discussie. Vanuit deze discussie, met alle tekortkomingen meegenomen, kunnen wel degelijk inzichten worden gedestilleerd die vervolgonderzoek ondersteunen.

6.8 Aanbevelingen vervolgonderzoek

In deze paragraaf worden opgedane inzichten gedeeld waarmee een eventuele herhaling van een dergelijk onderzoek een steviger fundament heeft en wellicht meer toetsend van aard kan zijn dan exploratief. Dit onderzoek heeft niet de wetenschappelijke of maatschappelijke bijdrage kunnen leveren zoals beoogd. De verklaarde variantie van 14.8 % stemt niet tevreden. Dat hoort ook bij onderzoek. Het onderzoeksgebied blijft echter onverminderd relevant. In dit hoofdstuk wordt vooruitgekeken naar mogelijkheden om passieve openbaarheid met meer succes te onderzoeken. Met een set aan aanbevelingen hoop ik alsnog een wetenschappelijk en maatschappelijke bijdrage met het onderzoek te kunnen leveren.

Twee aanbevelingen wil ik onderstrepen:

- 1) Ga een stap terug met onderzoek naar een burgerperspectief op het Open Overheid gedachtegoed, en specifiek voor passieve openbaarheid, om een sterkere theoretische basis, of op zijn minst onderzoeksrichtingen, te creëren voor vervolgonderzoek, en
- 2) doe dit met een kwalitatieve onderzoeksmethode.

Het is aan te bevelen om bijvoorbeeld eerst de relatie, kennis en verwachtingen die burgers hebben bij het Open Overheid gedachtegoed en het principe van passieve openbaarheid nader te onderzoeken. Een startpunt hierbij zou kunnen zijn om een steekproef op te bouwen uit respondenten die in de praktijk al eens een Wob-verzoek hebben ingediend. Op deze manier kan wellicht een onderzoeksrichting worden aangestipt welke burgers aanzet tot het indienen van een Wob-verzoek. Ook kan een voorzichtig beeld worden gevormd bestaande uit karakteristieken van iemand die daadwerkelijk eerder een Wob-verzoek heeft ingediend.

⁹ <https://wob-generator.nl/>

¹⁰ Met 'wobbers' worden mensen bedoeld die Wob-verzoeken indienen.

Vervolgens kan hieruit wellicht een set aan tegenovergestelde karakteristieken worden opgesteld die uitgevraagd kunnen worden bij een doelgroep die nog niet eerder met Wob-verzoeken heeft gewerkt. Kwalitatief onderzoek past beter bij dit onontgonnen onderzoeksgebied dan kwantitatief onderzoek en kan mogelijkwerwijs richtingen aangeven van waaruit een theorie geconstrueerd zou kunnen worden.

Voor vervolgonderzoek (kwalitatief) is aan te bevelen om een breed palet aan factoren te verkennen. In ieder geval is speciale aandacht wenselijk voor leeftijd. Dit onderzoek wijst voorzichtig naar de hypothese dat naarmate je ouder bent je ook meer neigt naar het indienen van een Wob-verzoek. Maar denk ook aan factoren als juridische kennis en motivatie. Verder zijn factoren die in een bredere context van bijvoorbeeld de participatiesamenleving worden onderzocht ook het verkennen waard. Denk hierbij aan de mate en invulling van politieke betrokkenheid en bijvoorbeeld politieke kleur.

Nog steeds is de verwachting dat bureaucratische vaardigheden bij het aangaan van een formeel bureaucratisch proces een meerwaarde hebben. Dat dit in dit onderzoek niet is aangetoond lijkt deels te wijten aan de meetmethode en scope van het onderzoek. Wellicht dat bureaucratische competentie in vervolgonderzoek eerst in isolatie verdiept en geduid kan worden om hierna inpasbaar te zijn in een bredere context, bijvoorbeeld als factor bij passieve openbaarheid.

Dit onderzoek heeft min of meer verschillende concepten bij bureaucratische competentie proberen onder te brengen, een ervan is *self-efficacy*. Dit is wellicht een van de redenen dat bureaucratische competentie als factor niet zoveel heeft opgeleverd. Het is voor vervolgonderzoek wellicht zinvol om het concept *self-efficacy* als een zelfstandige onafhankelijke variabele op te nemen.

Dit advies geldt ook voor de behandelde variabele van winstverwachting. Dat winstverwachting een effect heeft is nog steeds te verwachten. Echter, zit winstverwachting in een juridische context naar alle waarschijnlijkheid complexer in elkaar dan performance expectancy bij het beoordelen van technologie en acceptatie hiervan. Filet omschreef een set aan aannames die horen bij een bureaucratisch competente burger. In de kern van deze aannames stond dat de burger op de hoogte is van zijn/haar rechten/plichten, hier op correcte wijze invulling aan geven en gemotiveerd zijn dit te doen. Deze set aan aannames kan een mooi uitgangspunt voor verder onderzoek zijn. In hoeverre is men op de hoogte van de rechten en plichten van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) en zijn zij gemotiveerd en geëquipeerd om de rechten en plichten ten uitvoer te brengen.

Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek is het initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid (Woo), dat de huidige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) gaat vervangen, door de Tweede Kamer aangenomen. Zoals eerder al aangestipt zet de Woo meer in op actieve openbaarheid, deels met de gedachte dat de roep om passieve openbaarheid dan zal afnemen. Of deze redenering, meer actieve openbaarheid zorgt voor minder passieve openbaarmaking, werkelijk klopt is maar zeer de vraag, en daarmee het onderzoeken waard. Ook zal vervolgonderzoek rekening moeten houden met de extra urgentie die het thema openbaarmaking heeft gekregen nu het kabinet Rutte III op 15 januari 2021 is gevallen, naar aanleiding van de het rapport 'Ongekend Onrecht' van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK). Deze toeslagenaffaire heeft de gebrekkige informatievoorziening aan de Tweede Kamer, door maar beperkt openheid van zaken te geven, pijnlijk bloot gelegd. Dit alles heeft er voor gezorgd dat de Woo, en het thema openbaarheid en transparantie, ineens hoog op de politieke agenda is komen te staan.

6.9 Persoonlijke reflectie op het scriptietraject

De spaarzame keren dat je leest en hoort over Wob-verzoeken gaat het meestal over meeslepende 'schandalen' die 'nieuwswaardig' zijn. Ik vermoedde al dat er weinig bekend was over het fenomeen van Wob-verzoeken. Dit vermoedde komt doordat ik als trainee 8 maanden bij het programma Modernisering Openbaarmaking Overheidsinformatie (MOOI) op het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) mezelf heb verdiept in het Open Overheid gedachtengoed. Enigszins tot mijn verbazing leverde ook een literatuurreview weinig directe kennis op met betrekking tot het fenomeen van Wob-verzoeken en passieve openbaarheid in het algemeen.

Ik wilde graag een aanzet maken om meer kennis te genereren op dit gebied. Vanuit een drang om mezelf uit te dagen wilde ik graag kwantitatief onderzoek doen, omdat ik dit nog niet eerder had gedaan. De helderheid van cijfers, en dat een conclusie bij kwantitatief onderzoek in essentie neer komt op verwerpen of bevestigen van hypothesen, sprak me erg aan. Uiteindelijk heb ik mezelf gestort in een ongebruikelijke cocktail van kwantitatief en exploratief onderzoek met enerzijds een toetsend element en anderzijds, gezien het exploratieve karakter, ook een zekere mate van theorie constructie. Dit heeft er ook toe geleid dat de uitkomsten zeer onbevredigend zijn, ook al hoort dat bij onderzoek.

Na het maken van de analyses bekwam mij het gevoel dat het risico dat er altijd al in had gezeten waarheid werd: de theoretisch basis bleek te dunnetjes om sterke lineaire verbanden te ontwaren. Dan bekruipt de vraag of dit voorkomen had kunnen worden? Natuurlijk had dat gekund, maar 'achteraf is mooi wonen'. Met een verkenning van een nieuw onderzoeksterrein is dit nu eenmaal het risico dat je als onderzoeker loopt.

Als ik reflecteer op de leercurve van het scriptietraject, misschien juist door de lastige cocktail van exploratief kwantitatieve onderzoek, dan ben ik meer dan tevreden. Jarenlang heb ik me afzijdig gehouden van SPSS en toverwoorden als 'Cronbach's alpha', 'Pearson's correlatie' en 'ANOVA'. Nu zijn het woorden die ik kan plaatsen, en dat geeft wel een *kick*. En eerlijk is eerlijk, een scriptie heeft over het algemeen meer waarde voor de student zelf dan voor de wetenschap en of maatschappij, ook al is en moet dat wel altijd het streven zijn.

7 Bibliografie

- Babbie, E. (2013). *The practice of social research*.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Bannister, F. & Connolly, R. (2011). The Trouble with Transparency: A Critical Review of Openness in e-Government. *Policy & Internet*, 1-30.
- Bell, E., Bryman, A. & Harley, B. (2019). *Business Research Methods*. New York: Oxford University Press.
- Bertot, J., Jaeger, P. & Grimes, J. (2010). Using ICTs to create a culture of transparency. E-government and social media as openness and anti-corruption tools for society. *Government Information Quarterly*, 27(3), 264–271.
- Bock, G. & Kim, Y. (2002). Breaking the myths of rewards: an exploratory study of attitudes about knowledge sharing. *Information Resources Management Journal*, 15(2), 14-21.
- Bovens, M. (2000). *De vierde macht revisited, over ambtelijke macht en publieke verantwoording*. Utrecht.
- Bovens, M. (2006). Het ongelijk van dales; over de onbedoelde negatieve effecten van het integriteitsbeleid. *Bestuurskunde*, 15(1), 64-74.
- Bovens, M. & Anchrut, W. (2011). *Diplomademocratie. Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Buijs, A. (2018). *Statistiek om mee te werken*. Houten: Educatieve Partners Nederland .
- Carter, L. & Bélanger, F. (2005). The utilization of e-government services: Citizen trust, innovation and acceptance factors. *Information Systems Journal*, 15(1), 5-25.
- Daalder, E. J. (2005). *Toegang tot overheidsinformatie. Het grensvlak tussen openbaarheid en vertrouwelijkheid* . Den Haag: Boom Juridische uitgevers .
- Dales, C. (1992). Om de integriteit van het openbaar bestuur. *VNG-congres*. Apeldoorn.
- Davis, F., Bagozzi, R. & Warshaw, P. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models. *Management Science*, 35(8), 982-1003.
- Earle, T. & Siegrist, M. (2006). Morality Information, Performance Information, and the Distinction Between Trust and Confidence. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(2), 383-416.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. Londen: Sage Publications.
- Filet, B. (1974). *Kortsluiting met de bureaucratie*. Alphen a/d Rijn: Samson.
- Fiske, S., Cuddy, A., P. Glick & Xu, J. (2002). A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow From Perceived Status and Competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878-902.
- Gefen, D. & Pavlou, P. A. (2012). The Boundaries of Trust and Risk: The Quadratic Moderating Role of Institutional Structures. *Information Systems Research*, 23(3), 940-959.
- Gordon, L. (1975). Bureaucratic competence and succes in dealing with public bureaucracies. *Social Problems*, 23(2), 197-208.

- Grimmelikhuijsen, S. (2009). Transparency of local public decision-making: towards trust or demystification of government? Malta: Annual Conference of EGPA.
- Heald, D. (2006). Varieties of transparency. In: (eds). In H. C. D, *Transparency: The Key to Better Governance?* (pp. 25–43). New York: Oxford University Press.
- Henriksen, B. (1999). Three dimensions of vocabulary development. *Studies in Second Language Acquisition*, 21(2), 303-317.
- Hetherington, M. (1998). The Political Relevance of Political Trust. *The American Political Science Review*, 92(4), 791-808.
- Hood, C., & Heald, D.(2006). *Transparency: The Key to Better Governance?* Oxford: Oxford University Press.
- Horst, M., Kuttschreuter, M. & Gutteling, J. (2007). Perceived usefulness, personal experiences, risk perception and trust as determinants of adoption of e-government services in the Netherlands. *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1838-1852.
- Jarvenpaa, S., Knoll, K. & Leider, D.E. (1998). Is anybody out there?, Antecedents of trust in global virtual teams. *Journal of Management Information Systems*, 14(4), 29-64.
- Kain, R. (14 december 2020). Heel Holland Wobt? Voortaan kan iedereen makkelijker informatie opvragen bij ministeries en gemeenten. *Trouw*.
- Lee, M. K. & Turban, E. (2001). A trust model for consumer internet shopping. *International Journal of Electronic Commerce*, 6(1), 75-91.
- Levi, M. & Stoker, L. (2000). Political Trust and Trustworthiness. *Annual Review of Political Science*(3), 375-507.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of psychology*, 5-55.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and Power, Two Works* . Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Luhmann, N (2000) 'Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives', in Gambetta, D. (ed.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, electronic edition, University of Oxford (6)94-107.
- McKnight, D., Choudhury, V. & Kacmar, C. (2001). Developing and Validating Trust Measures for E-commerce, An integrative Typology. *Information Systems Research*, 13(3), 334-359.
- Miller, G. A. (1956). The magical number seven, plus or minus two: some limits on our capacity for processing information. *Psychological Review*, 63(2), 81-97.
- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 80(4), 252-283.
- Mishra, A. (1996). Organizational Responses to Crisis, The Centrality of Trust. In R. Kramer, & T. Tyler, *Trust in organizations, Frontiers of theory and research* (pp. 261-287). Sage: Thousand Oaks.
- Morgan, B. L. (2007). Understanding Power and Rules of Thumb for Determining Sample Size. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 3(2), 43-50.
- Oliver, R. (2004). *What is Transparency?* . New York: McGraw-Hill.

- Peters, R., Covello, V. & McCallum, D. (1997). The Determinants of Trust and Credibility in. *Risk Analysis*, 17(1), 43-54.
- Piotrowski, S. & Borry, E. (2010). An analytic framework for open meetings and transparency. *Public Administration and Management*, 15(1), 138–176.
- Pollitt, C. & Bouckaert, G. (2004). *Public Management Reform. A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Pres.
- Richards, J. (1976). The role of vocabulary teaching. *TESOL Quarterly*, 10(1), 77-89.
- Raad voor het Openbaar Bestuur (2012). *Gij zult Openbaar maken. Naar een volwassen omgang met overheids informatie*. Den Haag.
- Rossi, P. & Nock, S. (1982). *Measuring Social Judgements: The Factorial Survey Approach*. Beverly Hills: Sage.
- Schoorman, F. D., Mayer, R. C. & Davis, J. H. (2007). An Integrative Model of Organizational Trust: Past, Present, and Future. 32(2), 344-354.
- Schouten, J. & Bouma, J. (20 december 2018). De Implant Files: honderden Wob-verzoeken, honderden keren 'nee'. *Trouw*.
- Schuyt, K. & Verhoeven, I. (2003). Institutioneel vertrouwen als bron van legitimiteit. *Openbaar Bestuur*, 13(3), 11-14.
- Shin, D. H. (2010). The effects of trust, security and privacy in social networking: A security-based approach to understand the pattern of adoption. *Interacting with Computers*, 22(5), 428-438.
- Thijssen, P. & Dierckx, D. (2012). Politieke participatie: Wat doet dat met een mens? Een panelstudie van Belgische lokale data. (2), 141-162.
- Van der Meer, T., Van Deth, J. & Scheepers, P. (2009). The Politicized Participant Ideology and Political Action in 20 Democracies. *Comparative Political Studies*, 42(11), 1426-1457.
- Venkatesh, V., Moris, M.G., Davis, G.B. & Davis, F.D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Venkatesh, V., Thing, J. Y., Chan, F., Hu, P. & Brown, S. A. (2011). Extending the two-stage information systems continuance model: incorporating UTAUT predictors and the role of context. *Information Systems Journal*, 21, 527-555.
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2016). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Vleugels, R. (2015). *Basis Cursus Wet openbaarheid van bestuur*. Utrecht.
- Bekkers, V.J.J.M., Lips, A.M.B. & Zuurmond, A. (2005). De maatschappelijke en politiek-bestuurlijke positionering van ICT in het openbaar bestuur. In *ICT en openbaar bestuur. Implicaties en uitdagingen van technologische toepassingen voor de overheid*. Utrecht: Lemma.
- Webster, F. (2002). *Theories of the information society* (2e ed.). New York: Routledge.
- Wesche, M. & Paribakht, S. (1996). Assessing vocabulary knowledge: depth versus breadth. *Canadian Modern Language Review*, 53(1), 13-40.

- Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid (2017). *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Den Haag.
- Van Voorhis, W.C.R. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 43-50.
- Worthy, B. (2010). More open but not more trusted? The effect of the freedom of information act 2000 on the United Kingdom central government. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 23(4), 561-582.
- Zucker, L. (1986). Production of trust: Institutional sources of economic structure, 1840-1920. *Research in organizational behavior*, 8, 53-111.

8 Bijlagen

8.1 Survey

intro Welkom bij deze vragenlijst. Heel fijn dat je mee wilt werken aan mijn onderzoek.

Ik ben een masterstudent Publieke Informatiemanagement aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor mijn masterthesis doe ik onderzoek naar openbaarheid van overheidsinformatie.

In dit onderzoek leg ik u vier denkbeeldige situaties voor. Ik vraag u om uzelf in te leven in de situatie en de bijbehorende vragen te beantwoorden. Vervolgens beantwoordt u 16 stellingen, vult u een kleine test in en worden er nog drie algemene vragen gesteld. Het volledige onderzoek zal ongeveer 7 minuten van uw tijd in beslag nemen. Er zal betrouwbaar met uw gegevens worden omgegaan en de resultaten worden geheel anoniem verwerkt.

Met vriendelijke groet, Keoma Jacobs-Moed

End of Block: Welkom

Start of Block: Goed om te weten

vooraf Goed om te weten:

Als burger heeft u recht om niet openbare informatie op te vragen bij de overheid. Dit kan een gemeente, provincie of ministerie zijn. De overheid is door de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) verplicht uw informatieverzoek te beantwoorden. Als de betreffende overheid over de gevraagde informatie bezit dan moet zij die in de meeste gevallen aan u geven.

Denk aan documenten zoals plannen, overzichten van uitgaven of trainingen, berekeningen, bouwplannen, vergunningverleningen, bouwtekeningen, besluitvorming rond plannen, verslagen van vergaderingen, email gesprekken over een bepaald onderwerp, cijfers van workshops, rapporten et.

Nu volgen vier denkbeeldige situaties.

End of Block: Goed om te weten

Start of Block: Vignetten

Vignet 1 U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw burens heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen.

Zou u informatie hierover opvragen bij de gemeente?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Q33 Zou u informatie hierover opzoeken op het internet?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Page Break

Vignet 2 Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies.

Zou u informatie hierover opvragen bij de overheid?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Q34 Zou u informatie hierover opzoeken op het internet?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Page Break

Vignet 3 U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken.

Zou u informatie hierover opvragen bij de gemeente of provincie?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Q35 Zou u informatie hierover opzoeken op het internet?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Page Break

vignet 4 Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te geven. Ongeacht of ze man of vrouw, homo of hetero, wit of gekleurd zijn.

Zou u informatie hierover opvragen bij de overheid?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Q36 Zou u informatie hierover opzoeken op het internet?

- ☐ zeer onwaarschijnlijk (1)
 - ☐ onwaarschijnlijk (2)
 - ☐ misschien (3)
 - ☐ waarschijnlijk (4)
 - ☐ zeer waarschijnlijk (5)
-

Page Break

Q28 Dank dat u aan mijn onderzoek wilt meewerken, dat wordt echt gewaardeerd. Er volgen nu 16 korte stellingen.

End of Block: Vignetten

Start of Block: vragenlijst - vertrouwen

Q1 Op mij maakt de overheid een betrouwbare indruk.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q2 Ik vertrouw erop dat de overheid oprecht mijn belang in gedachten houdt.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q3 Ambtenaren stellen het belang van de burger boven het eigenbelang.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q4 De overheid doet voldoende om mij het vertrouwen te geven dat alles wat openbaar kan zijn ook werkelijk openbaar is.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Page Break

Q5 De overheid komt zijn afspraken na.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q6 Ik heb de indruk dat ambtenaren eerlijk tegenover mij zijn.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q7 Ik vertrouw erop dat de overheid de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) goed naleeft.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q8 De overheid is goed georganiseerd.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q9 De overheid heeft vaardige mensen in dienst.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q10 Ik denk dat de overheid goed op de hoogte is van de rechten en plichten van de Wob.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q11 Ik denk dat als ik informatie opvraag deze ook daadwerkelijk geleverd wordt.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q12 Ik denk dat er binnen 6 weken een antwoord op mijn informatieverzoek komt.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q13 Ik denk dat wanneer er informatie geleverd wordt deze volledig zal zijn.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
 - ☐ Mee eens (2)
 - ☐ Geen mening (3)
 - ☐ Niet mee eens (4)
 - ☐ Helemaal niet mee eens (5)
-

Q14 Ik denk dat wanneer er informatie geleverd wordt deze ook leesbaar en begrijpelijk voor mij zal zijn.

- ☐ Helemaal mee eens (1)
- ☐ Mee eens (2)
- ☐ Geen mening (3)
- ☐ Niet mee eens (4)
- ☐ Helemaal niet mee eens (5)

Page Break

Q15 Ik werk momenteel voor de overheid of heb in het verleden minimaal 1 jaar voor de overheid gewerkt.

- ☐ Ja (1)
- ☐ Nee (2)
-

Q16 Ik heb wel eens met de overheid samengewerkt.

- ☐ Ja (1)
- ☐ Nee (2)

End of Block: vragenlijst - vertrouwen

Start of Block: Bureaucratische woordenschat test

Test 1 De volgende vragen gaan over het taalgebruik van de overheid. U geeft per woord aan hoe bekend u met dat woord bent.

	Nog nooit van gehoord (1)	Weleens van gehoord (2)	Ik weet ongeveer wat het betekent (3)	Ik begrijp het woord (4)	Ik gebruik het woord (5)
Bestuursorgaan (1)	☐	☐	☐	☐	☐
Bestuurlijke aangelegenheid (2)	☐	☐	☐	☐	☐
Zienswijze (3)	☐	☐	☐	☐	☐
Integraal (4)	☐	☐	☐	☐	☐
Verzocht (5)	☐	☐	☐	☐	☐

test 2

	Nog nooit van gehoord (1)	Weleens van gehoord (2)	Ik weet ongeveer wat het betekent (3)	Ik begrijp het woord (4)	Ik gebruik het woord (5)
Reikwijdte (6)	☐	☐	☐	☐	☐
Onevenredig (7)	☐	☐	☐	☐	☐
Publieke (8)	☐	☐	☐	☐	☐
(Derde)Belanghebbende (9)	☐	☐	☐	☐	☐
Bestuursvoering (10)	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Bureaucratische woordenschat test

Start of Block: algemene vragen

V1 Dank dat u de moeite neemt om deze vragenlijst in te vullen. U bent nu bij het laatste onderdeel waar u 3 algemene vragen worden gesteld.

Wat is uw geslacht?

- ☐ Vrouw (1)
 - ☐ Man (2)
 - ☐ Anders (3)
 - ☐ Zeg ik liever niet (4)
-

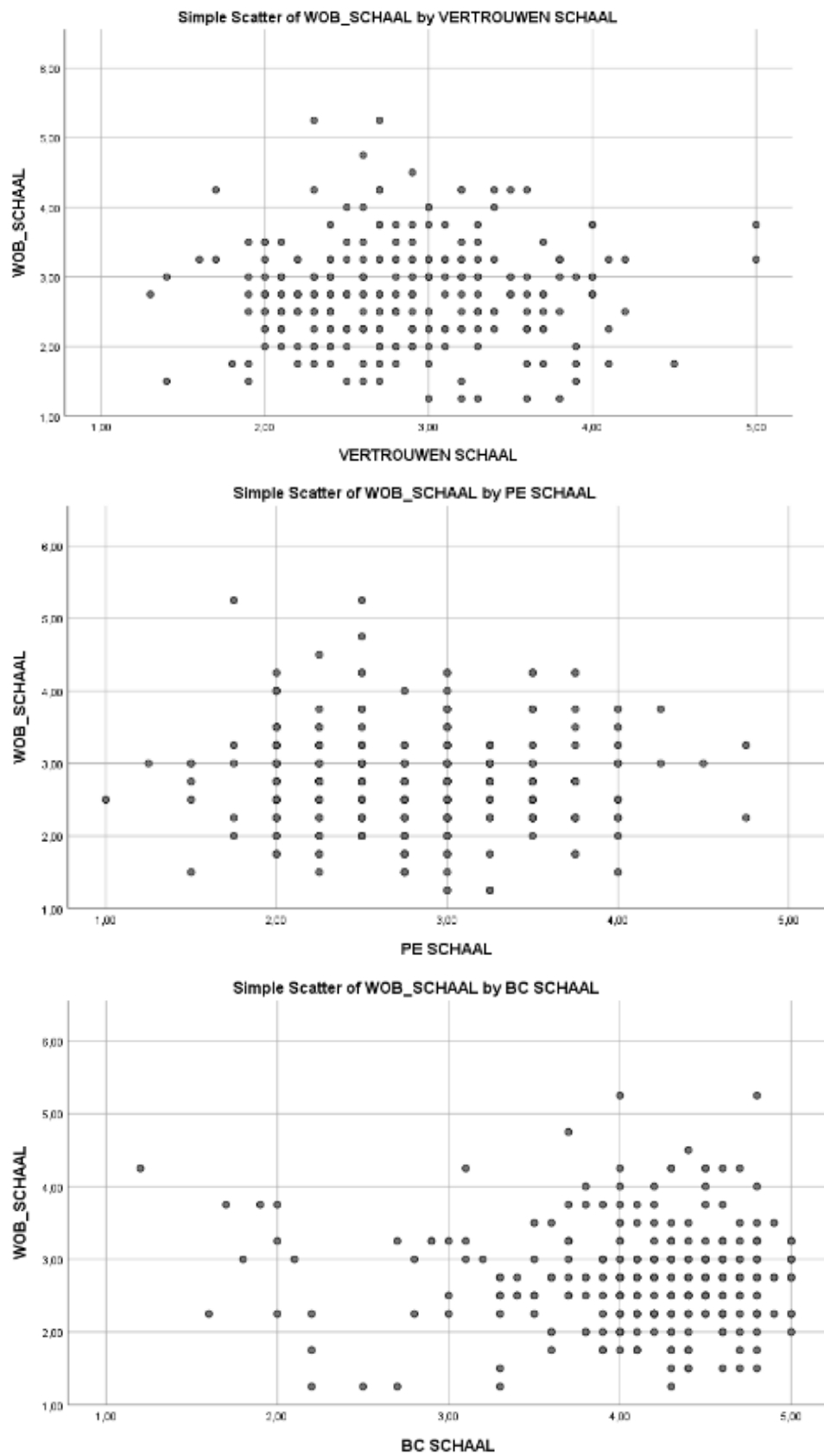
V2 Wat is uw geboortejaar?

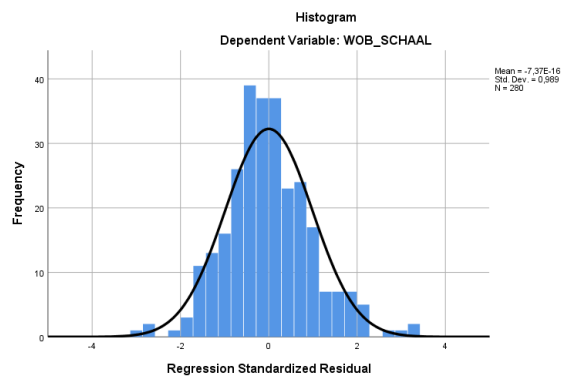
V3 Wat is uw hoogst afgeronde opleidingsniveau?

- ☐ Basisschool (1)
- ☐ Middelbare school (2)
- ☐ Middelbaar beroepsonderwijs (mbo) (3)
- ☐ Hoger beroepsonderwijs (hbo) (4)
- ☐ Wetenschappelijk onderwijs (wo) (5)
- ☐ Zeg ik liever niet (6)

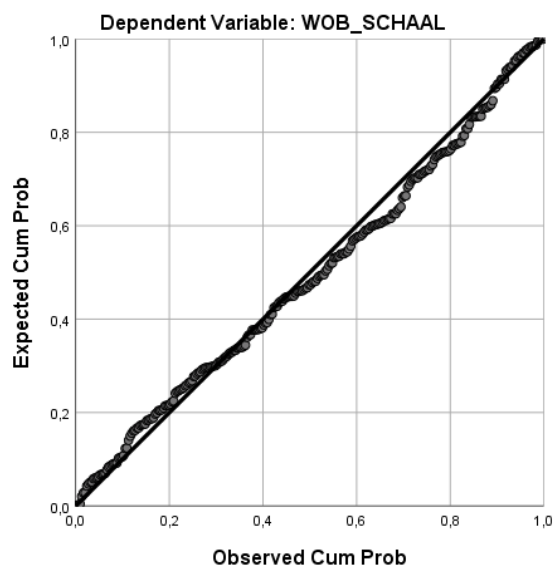
End of Block: algemene vragen

8.2 Modelassumpties

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

8.3 SPSS statistieken en grafieken

Wob-verzoeken als schaal: Uitdraai SPSS regressieanalyse / toetsstatistieken

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
WOB_SCHAAL	2,7509	,68995	280
hoger opgeleiden	,7821	,41353	280
GENDER - Dank dat u de moeite neemt om deze vragenlijst in te vullen. U bent nu bij het laatste onderdeel waar u 3 algemene vragen worden gesteld. Wat is uw geslacht?	1,44	,498	280
LC_categorieën	2,9500	1,44840	280
VERTROUWEN SCHAAL	2,8207	,62899	280
PE SCHAAL	2,8071	,65435	280
BC SCHAAL	4,1150	,68762	280

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,368 ^a	,136	,126	,64497
2	,379 ^b	,143	,124	,64558

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	18,001	3	6,000	14,424	,000 ^b
	Residual	114,811	276	,416		
	Total	132,812	279			
2	Regression	19,034	6	3,172	7,612	,000 ^c
	Residual	113,779	273	,417		
	Total	132,812	279			

Correlations

		WOB	hoger opgeleiden	Gende r	Leeftij d	VERTR OUWEN	PE	BC
Pearson	WOB_SCHAAL	1,000	,004	,025	,367	,032	-,044	-,001
Correlation	hoger opgeleiden	,004	1,000	,105	-,060	-,289	-,020	,424
	GENDER	,025	,105	1,000	,011	-,118	,007	,063
	LC_categorieën	,367	-,060	,011	1,000	,141	,079	,071
	VERTROUWEN SCHAAL	,032	-,289	-,118	,141	1,000	,471	-,187
	PE SCHAAL	-,044	-,020	,007	,079	,471	1,00 0	-,011
	BC SCHAAL	-,001	,424	,063	,071	-,187	-,011	1,000
Sig. (1- tailed)	WOB_SCHAAL	.	,475	,339	,000	,298	,230	,492
	hoger opgeleiden	,475	.	,040	,158	,000	,369	,000
	GENDER -	,339	,040	.	,428	,025	,452	,146
	LC_categorieën	,000	,158	,428	.	,009	,095	,120
	VERTROUWEN SCHAAL	,298	,000	,025	,009	.	,000	,001
	PE SCHAAL	,230	,369	,452	,095	,000	.	,429
	BC SCHAAL	,492	,000	,146	,120	,001	,429	.
N	WOB_SCHAAL	280	280	280	280	280	280	280
	hoger opgeleiden	280	280	280	280	280	280	280
	GENDER -	280	280	280	280	280	280	280
	LC_categorieën	280	280	280	280	280	280	280
	VERTROUWEN SCHAAL	280	280	280	280	280	280	280
	PE SCHAAL	280	280	280	280	280	280	280
	BC SCHAAL	280	280	280	280	280	280	280

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	2,3113	3,4260	2,7509	,26119	280
Residual	-1,97959	2,12437	,00000	,63860	280
Std. Predicted Value	-1,683	2,585	,000	1,000	280
Std. Residual	-3,066	3,291	,000	,989	280

a. Dependent Variable: WOB_SCHAAL

Coefficients^a

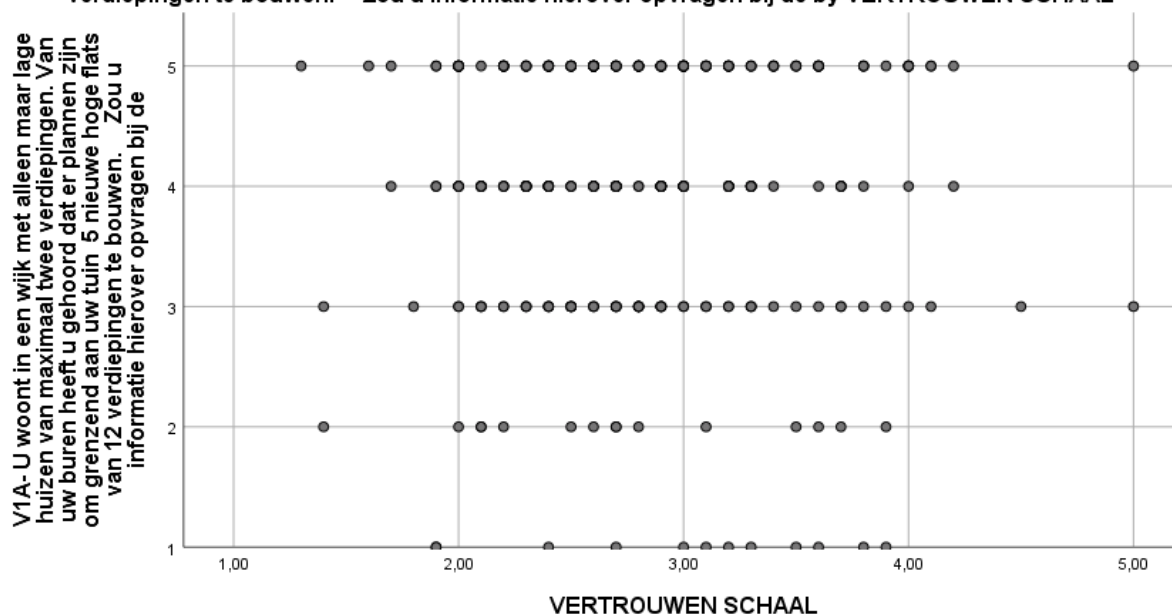
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Bèta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	2,166	,156		13,851	,000		
	hoger opgeleiden	,040	,094	,024	,426	,670	,985	1,015
	GENDER -	,026	,078	,018	,327	,744	,989	1,011
	LC_categorieën	,175	,027	,368	6,563	,000	,996	1,004
2	(Constant)	2,472	,351		7,038	,000		
	hoger opgeleiden	,083	,107	,050	,776	,438	,760	1,316
	GENDER	,031	,079	,022	,396	,692	,976	1,025
	LC_categorieën	,179	,027	,376	6,589	,000	,965	1,036
	VERTROUWEN SCHAAL	,031	,075	,028	,413	,680	,678	1,475
	PE SCHAAL	-,091	,068	-,087	-1,349	,178	,760	1,316
	BC SCHAAL	-,046	,063	-,046	-,734	,463	,803	1,245

a. Dependent Variable: WOB_SCHAAL

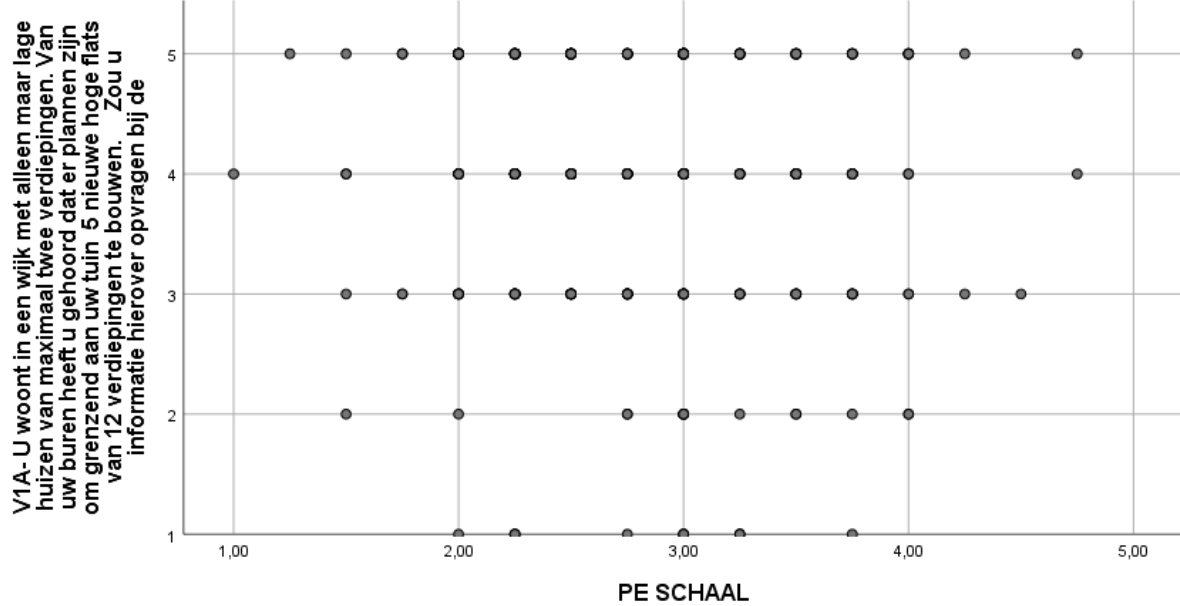
Vignet 1: Uitdraai SPSS regressieanalyse / toets statistieken & grafieken ten behoeve van modelassumpties

U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw bureu heeft u gehoord dat de gemeente dicht bij uw woning een aantal nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen wilt laten bouwen. U houdt niet van hoge flats.

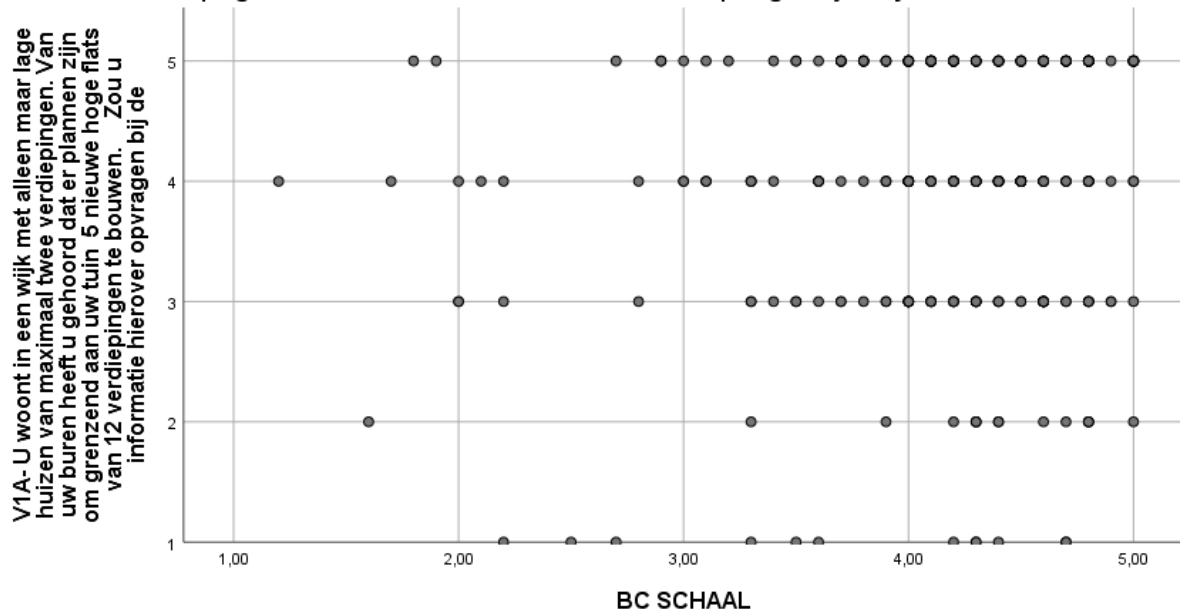
Simple Scatter of V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw bureu heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de by VERTROUWEN SCHAAL

Simple Scatter of V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw burens heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de by PE SCHAAL

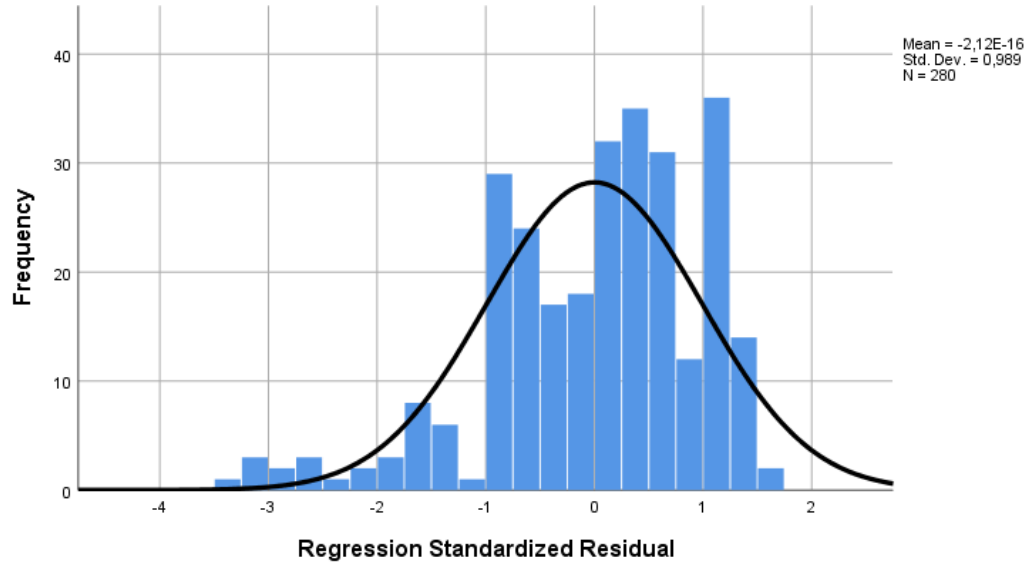

Simple Scatter of V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw burens heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de by BC SCHAAL

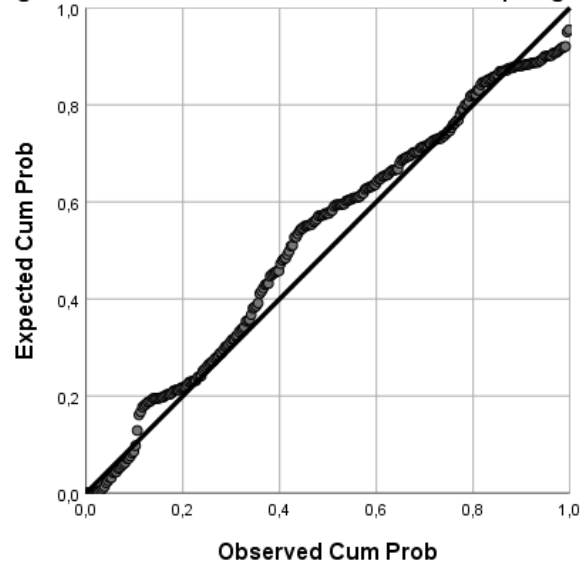
Histogram

Dependent Variable: V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen.
Van uw bureen heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen.
Van uw bureen heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,324 ^a	,105	,095	1,039
2	,349 ^b	,122	,102	1,035

a. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER, hoger opgeleiden

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

c. Dependent Variable: V1A-

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,946	3	11,649	10,783	,000 ^b
	Residual	298,140	276	1,080		
	Total	333,086	279			
2	Regression	40,566	6	6,761	6,310	,000 ^c
	Residual	292,519	273	1,071		
	Total	333,086	279			

a. Dependent Variable: V1A-

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

c. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,019	,252		15,951	,000		
	hoger opgeleiden	,181	,152	,068	1,193	,234	,985	1,015
	GENDER	,050	,126	,023	,399	,690	,989	1,011
	LC_categorieën	,241	,043	,319	5,593	,000	,996	1,004
2	(Constant)	4,182	,563		7,426	,000		

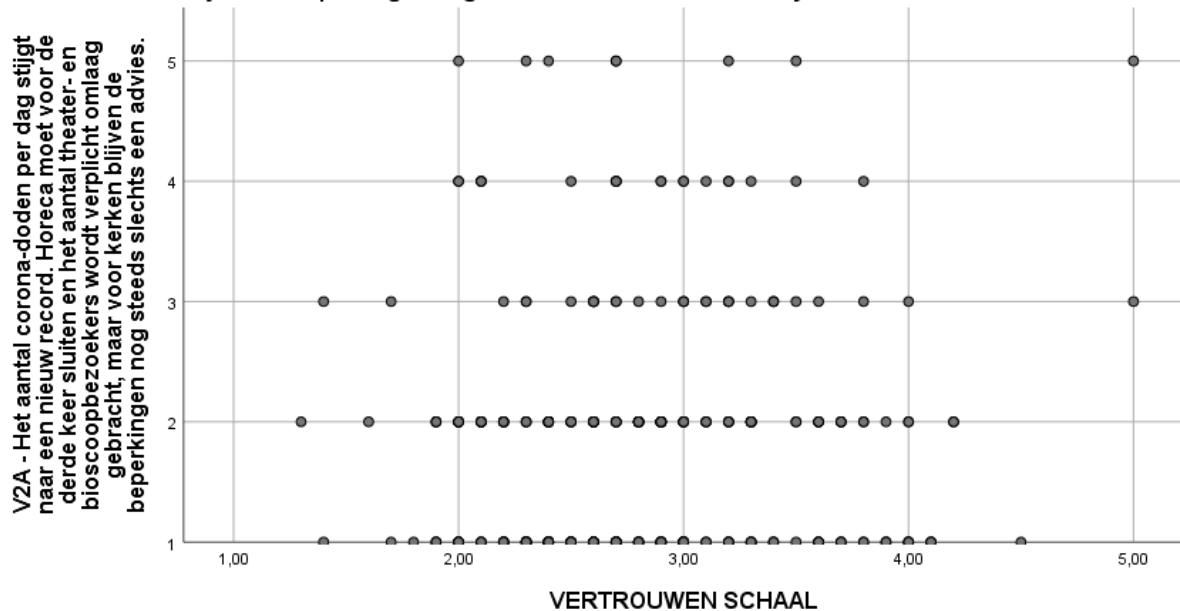
hoger opgeleiden	,147	,172	,056	,853	,394	,760	1,316
GENDER	,058	,126	,026	,460	,646	,976	1,025
LC_categorieën	,242	,044	,321	5,554	,000	,965	1,036
VERTROUWEN SCHAAL	,062	,120	,036	,519	,604	,678	1,475
PE SCHAAL	-,228	,109	-,136	-2,095	,037	,760	1,316
BC SCHAAL	,076	,101	,048	,755	,451	,803	1,245

a. Dependent Variable: V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw bureu heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de

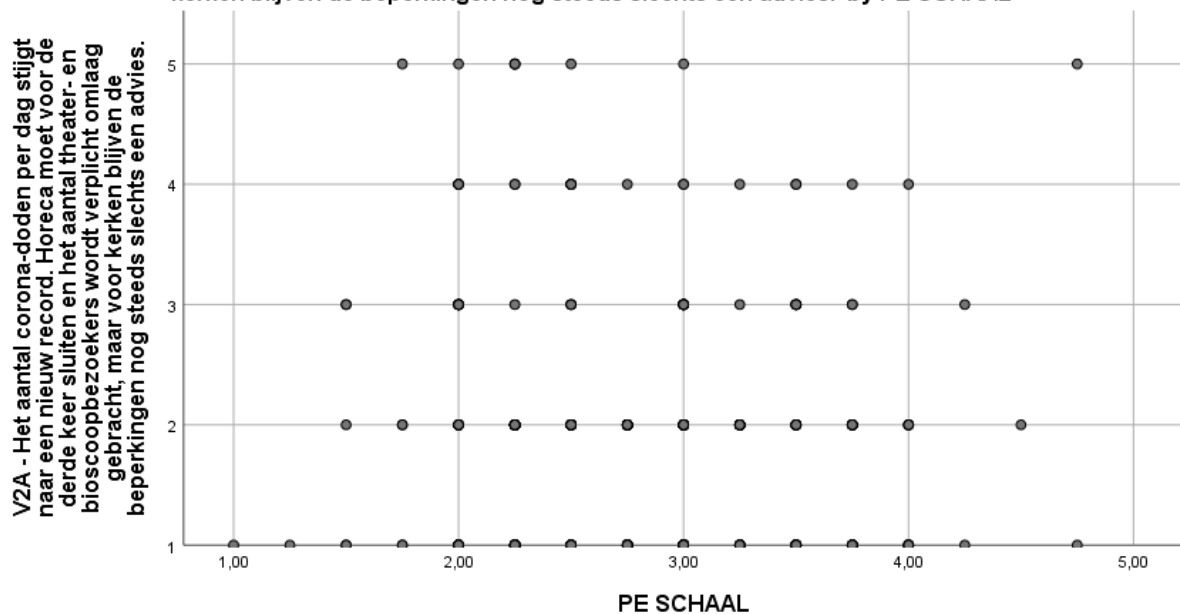
Vignet 2: Uitdraai SPSS regressieanalyse / toets statistieken & grafieken ten behoeve van modelassumpties

Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies

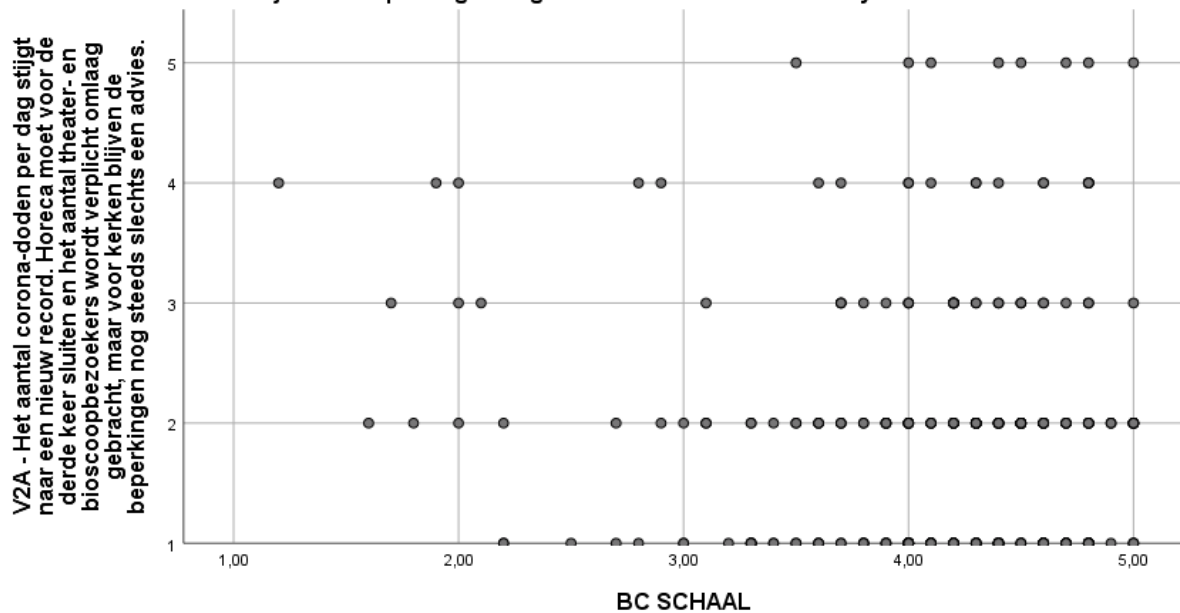
Simple Scatter of V2A - Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies. by VERTROUWEN SCHAAL

Simple Scatter of V2A - Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies. by PE SCHAAL

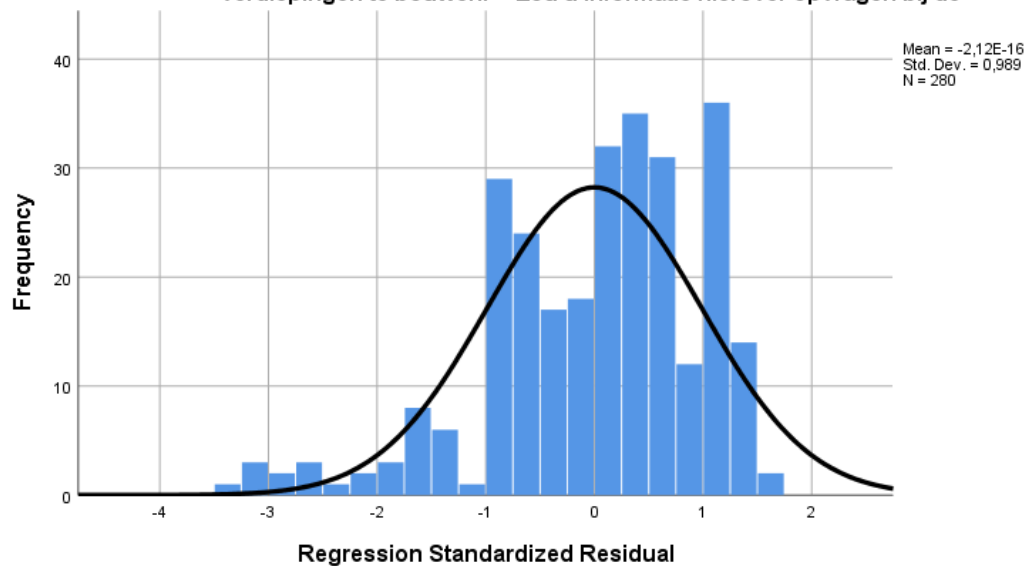

Simple Scatter of V2A - Het aantal corona-doden per dag stijgt naar een nieuw record. Horeca moet voor de derde keer sluiten en het aantal theater- en bioscoopbezoekers wordt verplicht omlaag gebracht, maar voor kerken blijven de beperkingen nog steeds slechts een advies. by BC SCHAAL

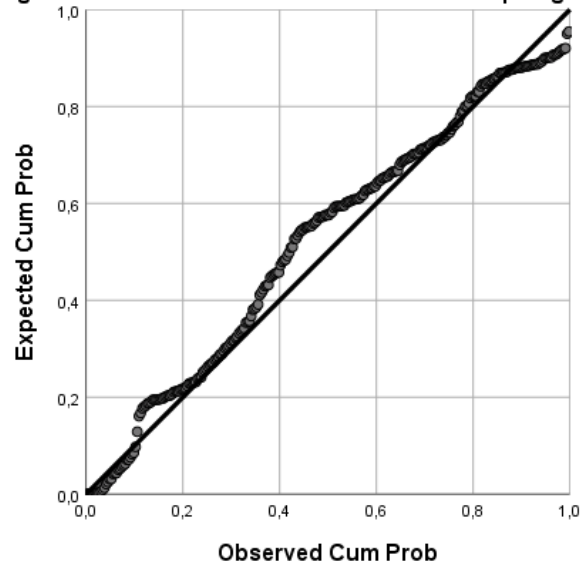
Histogram

Dependent Variable: V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen. Van uw bureu heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: V1A- U woont in een wijk met alleen maar lage huizen van maximaal twee verdiepingen.
Van uw burens heeft u gehoord dat er plannen zijn om grenzend aan uw tuin 5 nieuwe hoge flats van 12 verdiepingen te bouwen. Zou u informatie hierover opvragen bij de

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,324 ^a	,105	,095	1,039
2	,349 ^b	,122	,102	1,035

a. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

c. Dependent Variable: V1A-

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,946	3	11,649	10,783	,000 ^b
	Residual	298,140	276	1,080		
	Total	333,086	279			
2	Regression	40,566	6	6,761	6,310	,000 ^c
	Residual	292,519	273	1,071		
	Total	333,086	279			

a. Dependent Variable: V1A-. Zou u informatie hierover opvragen bij de

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

c. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

Coefficients^a

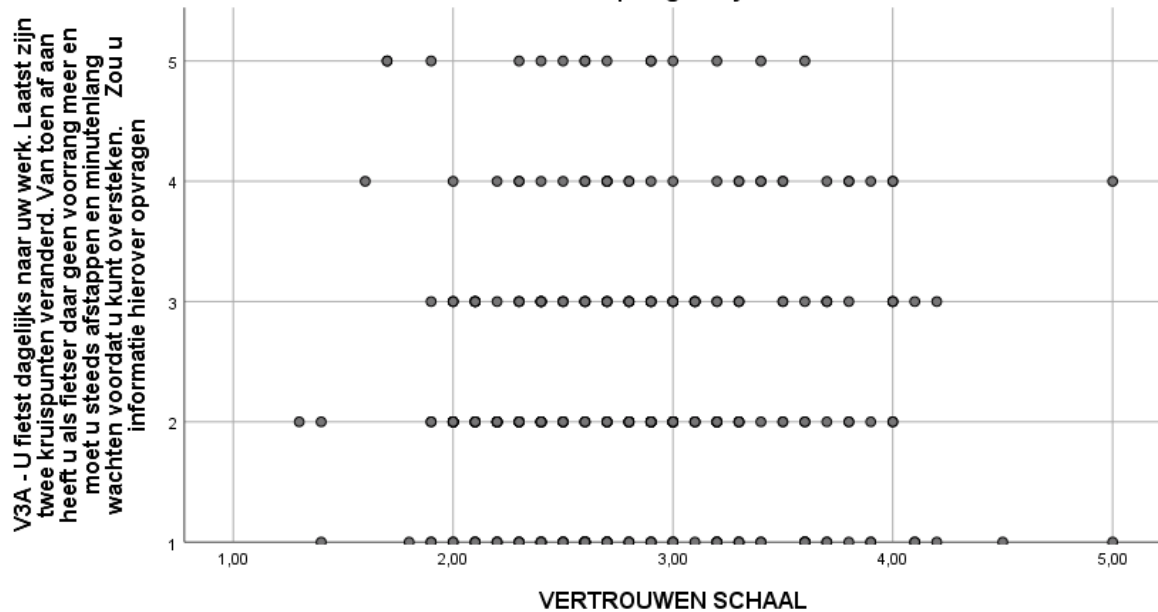
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	4,019	,252		15,951	,000		
	hoger opgeleiden	,181	,152	,068	1,193	,234	,985	1,015
	GENDER -	,050	,126	,023	,399	,690	,989	1,011
	LC_categorieën	,241	,043	,319	5,593	,000	,996	1,004
2	(Constant)	4,182	,563		7,426	,000		
	hoger opgeleiden	,147	,172	,056	,853	,394	,760	1,316
	GENDER -	,058	,126	,026	,460	,646	,976	1,025
	LC_categorieën	,242	,044	,321	5,554	,000	,965	1,036
	VERTROUWEN SCHAAL	,062	,120	,036	,519	,604	,678	1,475
	PE SCHAAL	-,228	,109	-,136	-2,095	,037	,760	1,316
	BC SCHAAL	,076	,101	,048	,755	,451	,803	1,245

a. Dependent Variable: V1A

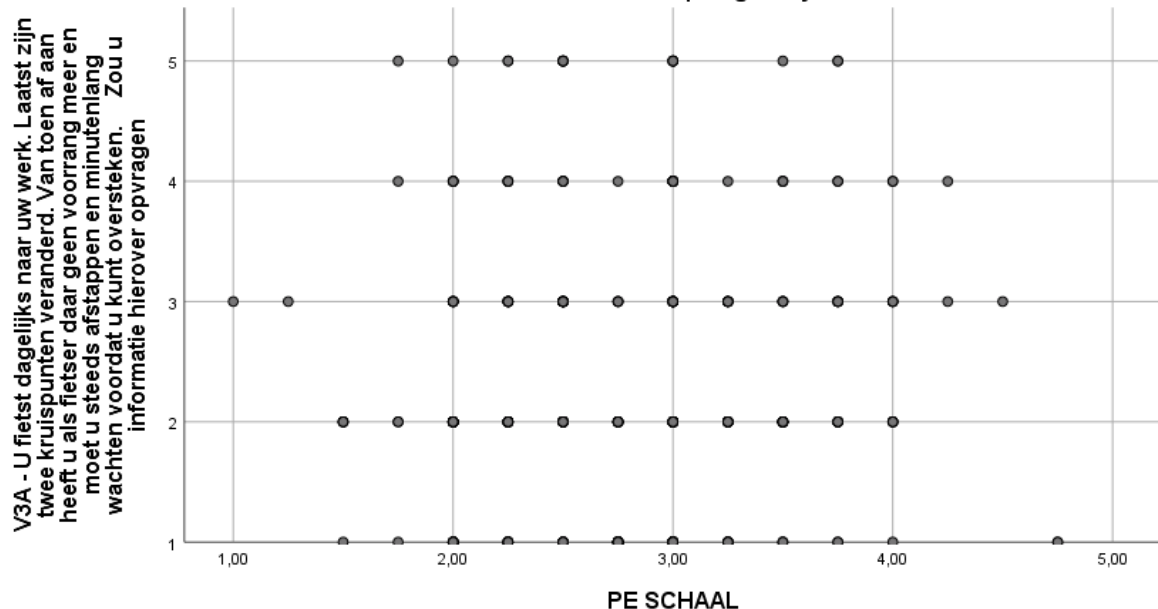
Vignet 3: Uitdraai SPSS regressieanalyse / toets statistieken & grafieken ten behoeve van modelassumpties

U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken.

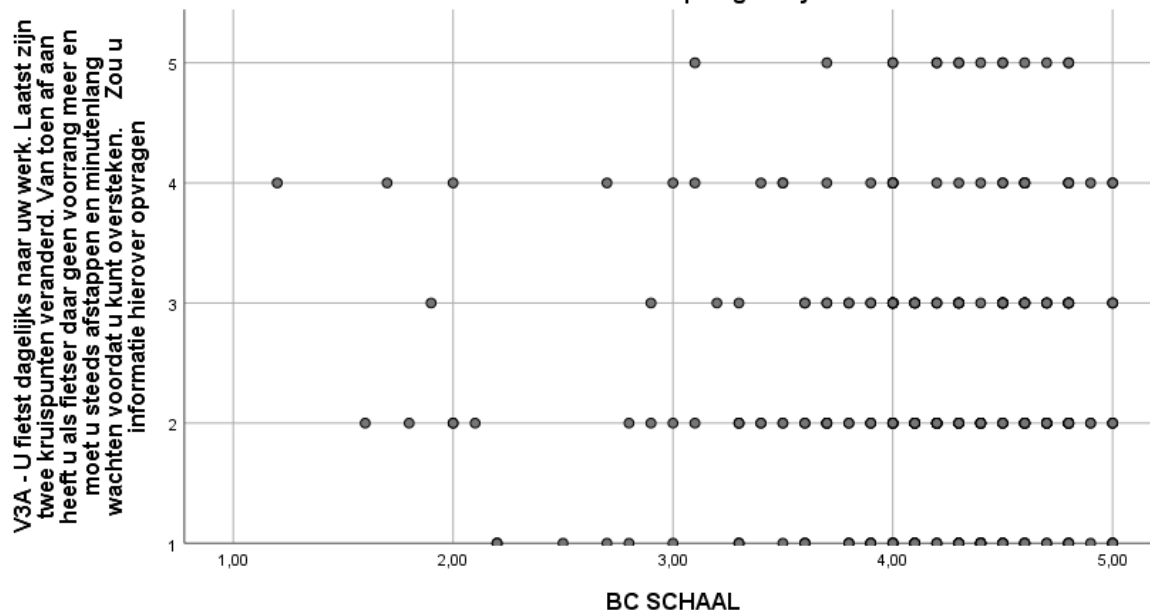
Simple Scatter of V3A - U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken. Zou u informatie hierover opvragen by VERTROUWEN SCHAAL

Simple Scatter of V3A - U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken. Zou u informatie hierover opvragen by PE SCHAAL

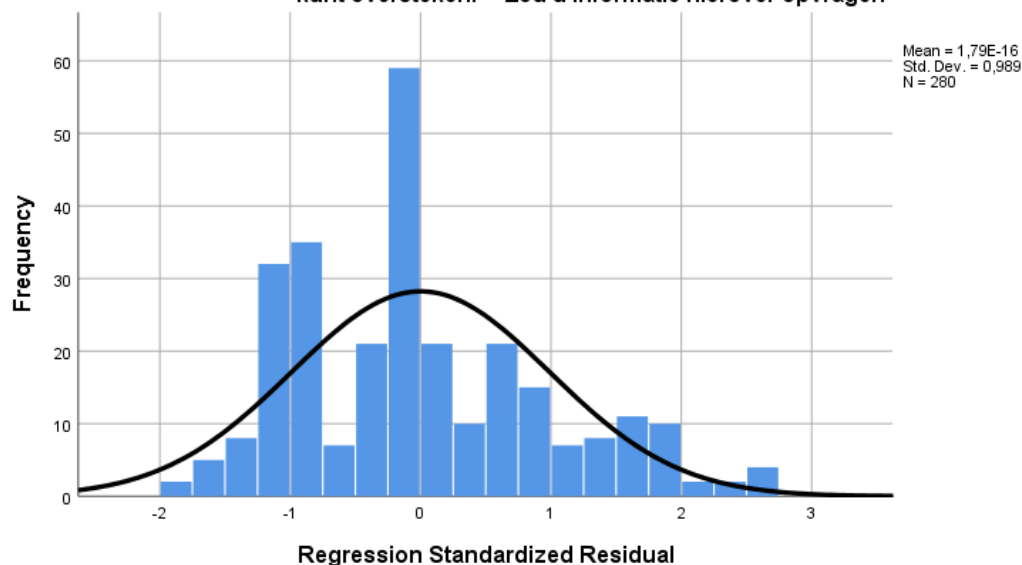

Simple Scatter of V3A - U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken. Zou u informatie hierover opvragen by BC SCHAAL

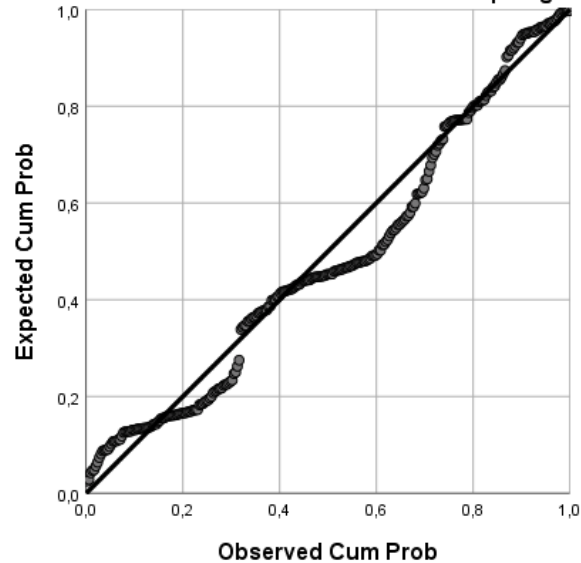
Histogram

Dependent Variable: V3A - U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken. Zou u informatie hierover opvragen

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: V3A - U fietst dagelijks naar uw werk. Laatst zijn twee kruispunten veranderd. Van toen af aan heeft u als fietser daar geen voorrang meer en moet u steeds afstappen en minutenlang wachten voordat u kunt oversteken. Zou u informatie hierover opvragen

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,321 ^a	,103	,093	1,080
2	,323 ^b	,104	,084	1,085

a. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

c. Dependent Variable: V3A -

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	36,881	3	12,294	10,548	,000 ^b
	Residual	321,687	276	1,166		
	Total	358,568	279			
2	Regression	37,320	6	6,220	5,286	,000 ^c
	Residual	321,248	273	1,177		
	Total	358,568	279			

a. Dependent Variable: V3A

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

c. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

Coefficients^a

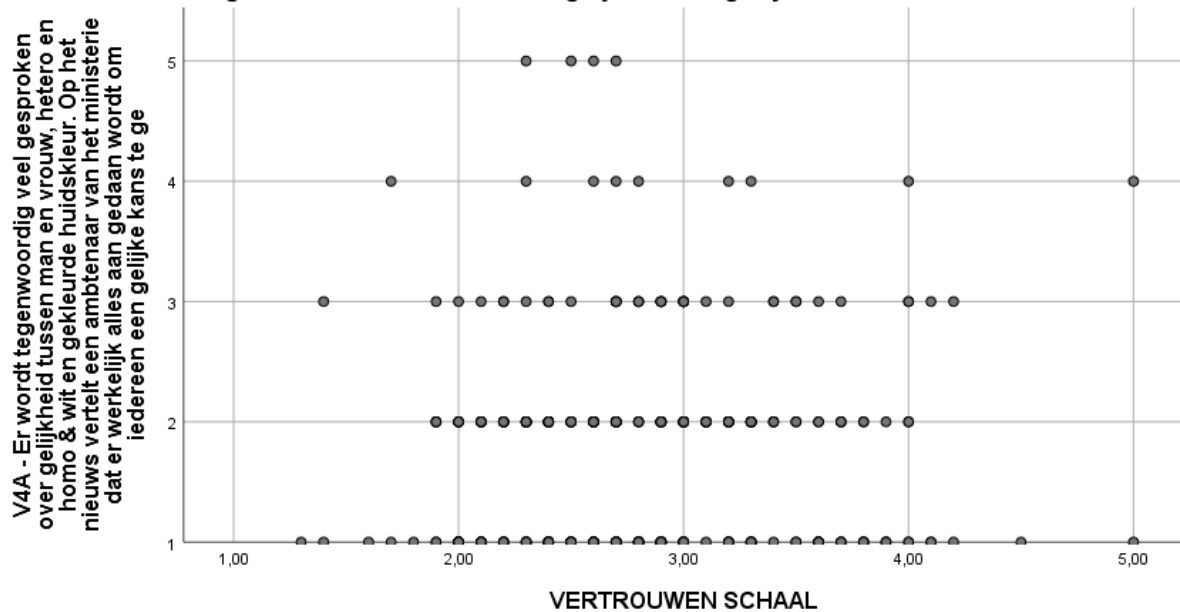
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,442	,262		5,511	,000		
	hoger opgeleiden	,039	,157	,014	,246	,806	,985	1,015
	GENDER -	,108	,131	,048	,830	,407	,989	1,011
	LC_categorieën	,248	,045	,317	5,548	,000	,996	1,004
2	(Constant)	1,609	,590		2,725	,007		
	hoger opgeleiden	,032	,180	,012	,179	,858	,760	1,316
	GENDER -	,101	,132	,044	,765	,445	,976	1,025
	LC_categorieën	,251	,046	,321	5,504	,000	,965	1,036
	VERTROUWEN SCHAAL	-,066	,125	-,037	-,529	,597	,678	1,475
	PE SCHAAL	,051	,114	,029	,444	,658	,760	1,316
	BC SCHAAL	-,028	,105	-,017	-,264	,792	,803	1,245

a. Dependent Variable: V3A -

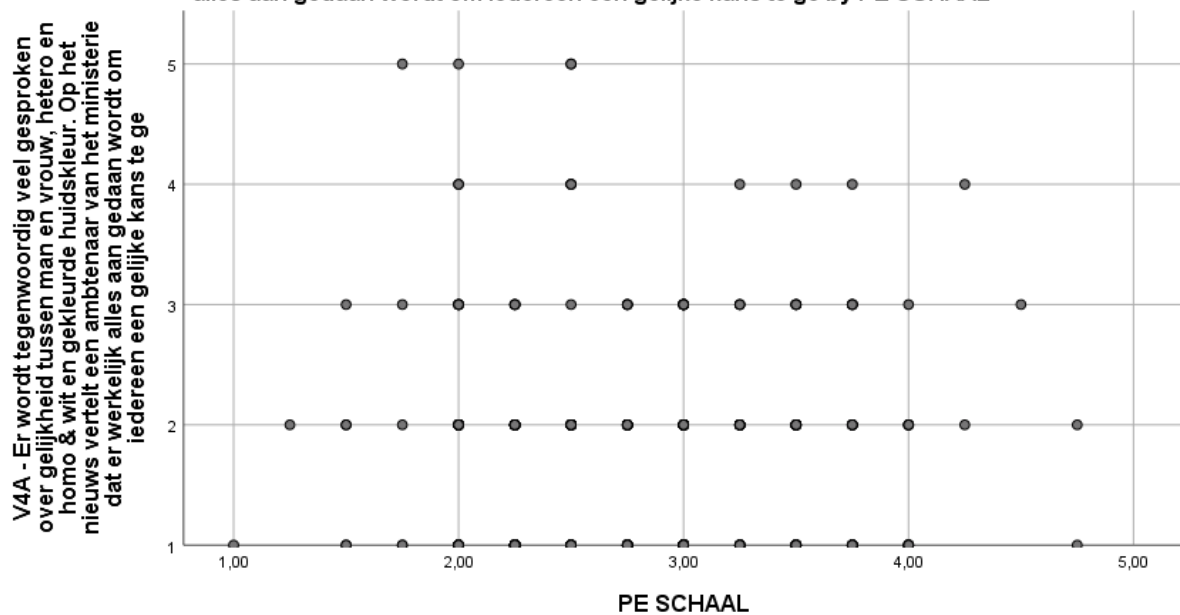
Vignet 4: Uitraai SPSS regressieanalyse / toets statistieken & grafieken ten behoeve van modelassumpties

Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man & vrouw, hetero & homo en wit & gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te geven. Ongeacht of ze man of vrouw, homo of hetero, wit of gekleurd zijn.

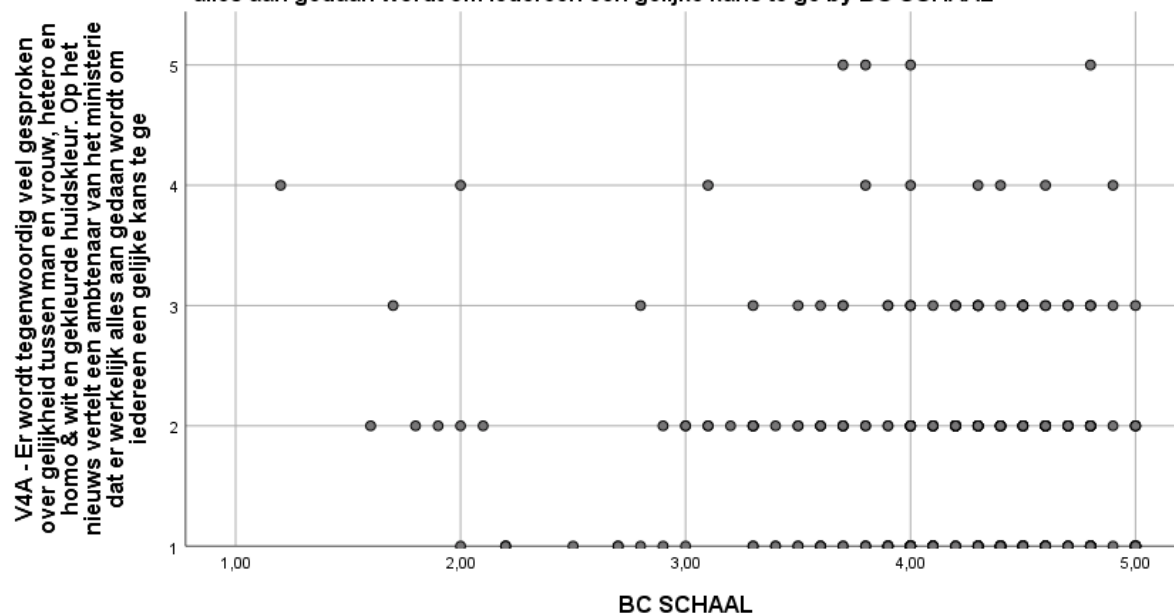
Simple Scatter of V4A - Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te ge by VERTROUWEN SCHAAL

Simple Scatter of V4A - Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te ge by PE SCHAAL

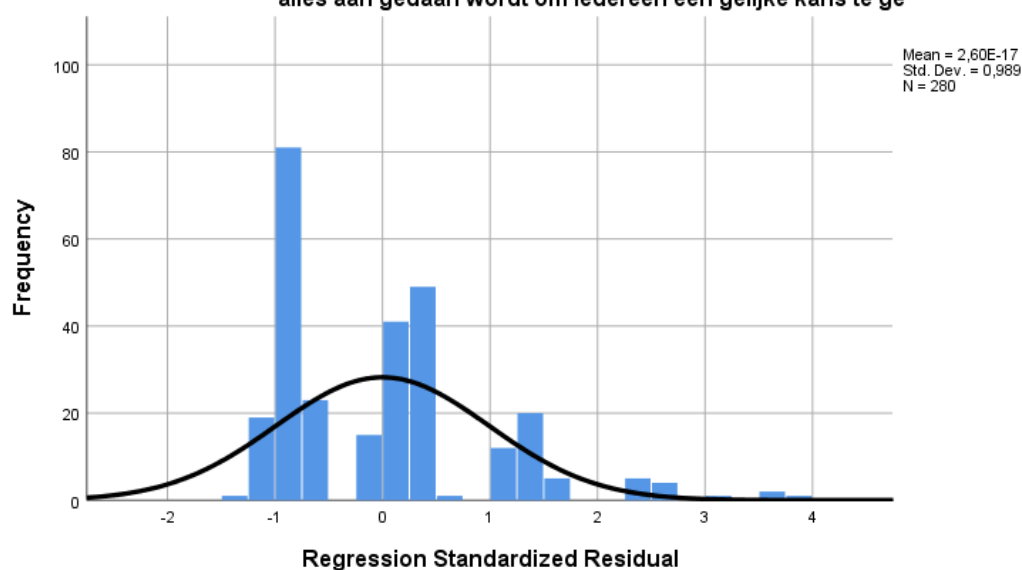

Simple Scatter of V4A - Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te ge by BC SCHAAL

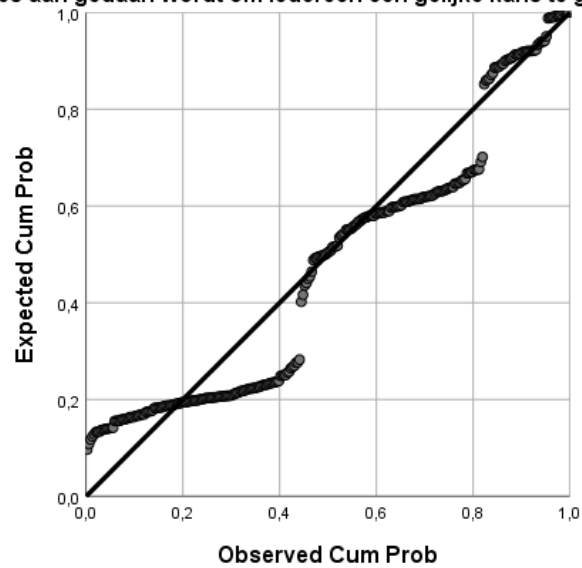
Histogram

Dependent Variable: V4A - Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te ge

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: V4A - Er wordt tegenwoordig veel gesproken over gelijkheid tussen man en vrouw, hetero en homo & wit en gekleurde huidskleur. Op het nieuws vertelt een ambtenaar van het ministerie dat er werkelijk alles aan gedaan wordt om iedereen een gelijke kans te ge

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
V4A -	1,80	,891	280
hoger opgeleiden	,7821	,41353	280
GENDER -	1,44	,498	280
LC_categorieën	2,9500	1,44840	280
VERTROUWEN SCHAAL	2,8207	,62899	280
PE SCHAAL	2,8071	,65435	280
BC SCHAAL	4,1150	,68762	280

Model Summary^c

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,112 ^a	,013	,002	,890
2	,154 ^b	,024	,002	,890

a. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

c. Dependent Variable: V4A

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,776	3	,925	1,168	,322 ^b
	Residual	218,620	276	,792		
	Total	221,396	279			
2	Regression	5,251	6	,875	1,105	,359 ^c
	Residual	216,145	273	,792		
	Total	221,396	279			

a. Dependent Variable: V4A

b. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden

c. Predictors: (Constant), LC_categorieën, GENDER -, hoger opgeleiden, PE SCHAAL, BC SCHAAL, VERTROUWEN SCHAAL

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,607	,216		7,449	,000		
	hoger opgeleiden	,095	,130	,044	,730	,466	,985	1,015
	GENDER -	-,050	,108	-,028	-,466	,642	,989	1,011
	LC_categorieën	,064	,037	,103	1,725	,086	,996	1,004
2	(Constant)	1,975	,484		4,079	,000		
	hoger opgeleiden	,216	,148	,100	1,463	,145	,760	1,316
	GENDER	-,038	,108	-,021	-,348	,728	,976	1,025
	LC_categorieën	,068	,037	,110	1,804	,072	,965	1,036
	VERTROUWEN SCHAAL	,076	,103	,054	,742	,458	,678	1,475
	PE SCHAAL	-,064	,093	-,047	-,681	,497	,760	1,316
	BC SCHAAL	-,129	,086	-,099	-1,488	,138	,803	1,245

a. Dependent Variable: V4A